

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut Sociologických studií

Katedra sociologie

Diplomová práce

2021

Bc. Jan Križák

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut Sociologických studií

Katedra sociologie

Vliv užití cizího jazyka na efekt rámování

Diplomová práce

Autor práce: Bc. Jan Križák

Studijní program: Sociologie

Vedoucí práce: Mgr. Jiří Remr, Ph.D.

Rok obhajoby: 2021

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracoval samostatně a použil jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 30. 4. 2021

Bc. Jan Križák

Bibliografický záznam

KRIŽÁK, Jan. *Vliv užití cizího jazyka na efekt rámování*. Praha, 2021. 107 s. Diplomová práce (Mgr.). Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut Sociologických studií. Katedra sociologie. Vedoucí diplomové práce Mgr. Jiří Remr, Ph.D.

Rozsah práce: 109 387 znaků s mezerami

Anotace

Hlavním cílem práce bylo zjistit, jaký vliv má použití cizího jazyka – zde angličtiny – na sílu rámovacího efektu u typů rámování, které v tomto směru dosud nebyly probádány. Rámování pomocí manipulace s klíčovými emočně nabitými slovy je dle výsledků užitím cizího jazyka skutečně mitigováno. Roli zde hraje především to, zda se respondent cizí jazyk začal učit v útlém věku před dovyvinutím emočně-regulačních systémů, a to, zda je respondent zvyklý jazyk běžně užívat. Vizuelní rámování přineslo opačné výsledky – při nepřítomnosti klíčových slov zůstal u respondentů vyplňujících dotazník v angličtině pouze efekt větší kognitivní zátěže, která způsobila zvětšení tohoto zkreslení. Tento efekt byl silnější u respondentů, kteří mají horší znalost angličtiny a méně ji používají. V případě rámování pomocí statusu quo byly výsledky nepřesvědčivé, neboť došlo k vychýlení způsobeným s největší pravděpodobností nepřesným překladem.

Klíčová slova

Kognitivní zkreslení, Efekt rámování, Klíčová slova, Vizuelní rámování, Status quo, Vliv cizího jazyka

Annotation

The main aim of the thesis was to investigate the effect of the use of a foreign language - in this case, English - on the strength of the framing effect in framing types that have not been studied in this respect before. According to the results, framing through the manipulation of emotionally charged keywords is indeed mitigated by the use of a foreign language. The main factors at play here are whether the respondent started learning the foreign language at an early age before the emotion-regulation systems were developed, and whether the respondent is accustomed to using the language routinely. Visual framing yielded the opposite results - in the absence of the keywords, only the effect of greater cognitive load remained for respondents completing the questionnaire in English, which magnified the framing bias. This effect was stronger for respondents whose English skills were weaker and who used English less. In the case of framing using the status quo, the results were inconclusive as there was a bias most likely caused by an inaccuracy in translation.

Keywords

Cognitive bias, Framing effect, Keywords, Visual framing, Status quo bias, Foreign language effect

Title

Foreign language effect in framing

Na tomto místě bych rád poděkoval Mgr. Jiřímu Remrovi, Ph.D. za odborné vedení a konzultace, vstřícný a přátelský přístup, a hlavně za velmi cenné rady, bez kterých by tato práce nemohla vzniknout. V neposlední řadě pak za všechnen čas, který mi věnoval.

Obsah:

Seznam tabulek

1. Úvod.....	10
1.1. Cíle práce.....	10
2. Teoretická část.....	12
2.1. Efekt rámování.....	12
2.1.1. Typologie efektu rámování.....	13
2.1.2. Attribute framing.....	14
2.1.3. Rámování klíčovými slovy.....	15
2.1.4. Status Quo Framing.....	17
2.1.5. Vizuelní rámování.....	18
2.2. Oslabování efektu rámování.....	19
2.2.1. Vliv užití cizího jazyka na rámování.....	20
2.3. Týrání vězňů v Abu Ghraib.....	24
2.4. Abu Zubaydah.....	25
3. Metodologická část.....	27
3.1. Výzkumný nástroj.....	27
3.1.1. Anglický test.....	27
3.1.2. Hlavní část výzkumného nástroje.....	29
3.1.2.a Scénář 1 – Násilný výslech ve věznici Abu Ghraib.....	29
3.1.2.b Scénář 2 – Násilný výslech Abu Zubaydah.....	31
3.1.2.c Scénář 3 – hypotetická situace s lapeným teroristou.....	32
3.2. Metoda sběru dat.....	33
3.3. Platforma pro dotazník.....	36
3.4. Distribuce dotazníků.....	37
3.5. Etické souvislosti realizace výzkumu.....	38
4. Výsledky.....	40
4.1. Vyřazování respondentů z analýzy.....	40
4.2. Demografické vlastnosti vzorku.....	41
4.3. Jazykové vlastnosti vzorku.....	42
4.4. Scénář 1 – Rámování klíčovými slovy.....	45
4.5. Scénář 2 – Vizuelní rámování.....	49
4.6. Scénář 3 – Rámování statutem quo.....	50
4.7. Vliv dalších faktorů na vliv jazyka na rámovací efekt.....	52
4.8. Další zkoumání výsledků ve druhém scénáři.....	55
5. Shrnutí a diskuse výsledků.....	59
5.1. Vliv užití cizího jazyka na efekt rámování.....	59
5.2. Další faktory ovlivňující vliv cizího jazyka na efekt rámování.....	60
5.3. Faktory ovlivňující vizuelní rámování v cizím jazyce.....	61
5.4. Limity.....	62
5.5. Další výzkum.....	62
6. Závěr.....	64
7. Summary.....	66
Použitá literatura.....	68
Teze diplomové práce.....	76
Seznam příloh.....	78
Příloha č. 1: Úvod a závěr dotazníku, společná část.....	79
Příloha č. 2: Anglický test, společná část.....	82
Příloha č. 3: Negativní rámování, česká varianta.....	84
Příloha č. 4: Pozitivní rámování, česká varianta.....	91
Příloha č. 5: Negativní rámování, anglická varianta.....	96
Příloha č. 6: Pozitivní rámování, anglická varianta.....	103

Seznam tabulek a grafů

Tabulka č. 1: *Průměrné skóre respondentů v anglickém testu rozdělené podle sebehodnocení jejich úrovně angličtiny*

Graf č. 1: *Věkové rozložení vzorku*

Tabulka č. 2: *Rozdělení respondentů podle nejvyššího dosaženého vzdělání*

Tabulka č. 3: *Rozdělení respondentů podle velikosti obce*

Graf č. 2: *Kontext, ve kterém se respondenti naučili anglicky*

Tabulka č. 4: *Rozdělení respondentů podle pasivního a aktivního užívání angličtiny.*

Tabulka č. 5: *Dominantní jazyk respondentů podle toho, zda jsou bilingvní*

Tabulka č. 6: *Souhlas respondentů s mučením v prvním scénáři podle jazykové varianty bez ohledu na použitý rámeček*

Tabulka č. 7: *Souhlas respondentů s mučením v prvním scénáři podle rámce bez ohledu na jazykovou variantu*

Tabulka č. 8: *Souhlas respondentů s mučením v prvním scénáři podle rámce a jazykové varianty*

Tabulka č. 9: *Skóre souhlasu respondentů s mučením v prvním scénáři podle rámce – porovnání jazykových variant*

Tabulka č. 10: *Skóre souhlasu respondentů s mučením v druhém scénáři podle jazykové varianty bez ohledu na rámeček*

Tabulka č. 11: *Skóre souhlasu respondentů s mučením v druhém scénáři podle rámce bez ohledu na jazykovou variantu*

Tabulka č. 12: *Skóre souhlasu respondentů s mučením v druhém scénáři podle rámce – porovnání jazykových variant*

Tabulka č. 13: *Souhlas respondentů s mučením ve třetím scénáři podle rámce bez ohledu na jazykovou variantu*

Tabulka č. 14: *Souhlas respondentů s mučením ve třetím scénáři podle jazykové varianty bez ohledu na rámeček*

Tabulka č. 15: *Souhlas respondentů s mučením ve třetím scénáři podle rámce a jazykové varianty*

Tabulka č. 16: *Souhlas respondentů s mučením v prvním scénáři podle rámování, rozdělený na základě toho, zda se respondent začal učit anglicky v předškolním věku*

Tabulka č. 17: *Souhlas respondentů s mučením v prvním scénáři podle rámování, rozdělený na základě toho, v jaké míře respondenti používají angličtinu*

Tabulka č. 18: *Skóre souhlasu respondentů s mučením ve druhém scénáři podle rámování, rozdělený na základě toho, jakého skóre dosáhli v anglickém testu*

Tabulka č. 19: *Skóre souhlasu respondentů s mučením ve druhém scénáři podle rámování, rozdělený na základě toho, zda je čeština jejich dominantním jazykem*

Tabulka č. 20: *Skóre souhlasu respondentů s mučením ve druhém scénáři podle rámování, rozdělený na základě toho, jak moc používají angličtinu*

1. Úvod

Takzvaný efekt rámování, kognitivní zkreslení způsobující ovlivnění našich rozhodnutí na základě toho, jakým způsobem jsou nám poskytnuty informace nebo položeny otázky, byl kognitivními psychology Danielem Kahnemanem a Amosem Tverskym zdokumentován již na začátku osmdesátých let.

Původní definice tohoto jevu se však omezovala pouze na to, co je dnes známo jako jeden z typů rámování, takzvaný Risky-choice framing, který dle způsobu položení otázky ovlivňuje, do jaké míry jsme ochotni riskovat. Popsán byl výše zmíněnými psychology na takzvaném problému asijské nemoci, ve kterém měli respondenti za úkol rozhodnout se, jakou zvolí metodu léčby fiktivní nemoci a přestože jejich možnosti byly vždy stejné, dramaticky se lišily podle toho, zda byla při představení problému použita negativně či pozitivně zabarvená slova.

Časem byly zdokumentovány i další typy rámování, ale možná kvůli tomu, že byl Risky-choice framing popsán jako první, možná kvůli tomu, že je problém asijské nemoci spojený s tímto typem framingu ze všech modelů ve vytváření efektu rámování nejspolehlivější, nebyly tyto ostatní typy rámování v dalším výzkumu reprezentovány do stejné míry jako Risky-choice framing.

Přestože je Risky-choice framing spolehlivý v ilustraci efektu rámování, a problém asijské nemoci je tak velmi užitečným vědeckým konstruktem, jeho praktická využitelnost za hranicemi teoretického bádání je omezená, obzvláště v kontrastu s dalšími typy rámování. Ty jsou totiž schopny například výrazným způsobem ovlivnit názor či chování veřejnosti.

V této práci je tedy zkoumán vliv použití cizího jazyka na efekt rámování. Tento vliv byl totiž dokázán v případě Risky-choice framingu, ne však v případě dalších, v praxi potenciálně nebezpečnějších typů tohoto kognitivního zkreslení.

1.1. Cíle práce

Hlavním cílem této práce bude zjistit, zda je možné replikovat pozorovaný mitigační efekt užití cizího jazyka i na jiné typy rámování než na takzvaný Risky-choice framing.

Zkoumány budou tři typy rámování:

1) **Rámování klíčovými slovy** – tento typ rámování je založen na volbě klíčových slov, které s sebou nesou emoční náboj a pouhá jejich zmínka je schopná vyvolat v člověku emoční reakci.

2) **Vizuální rámování** – tento typ rámování je založen na doplnění textu o další zrakové vjemy, opět za účelem vyvolání emocí v respondentovi.

3) **Rámování statutem quo** – tento typ rámování je založen na využití kognitivního zkreslení, jehož vlivem má člověk tendenci preferovat zaběhnuté principy a mít averzi k novým věcem.

Vedlejším cílem je hlubší porozumění tomuto mitigačnímu efektu, bude-li nalezen – konkrétně jaký vliv na něj má vztah respondenta k cizímu jazyku, jak dobře jím vládne a v jaké fázi života se jej naučil.

2. Teoretická část

2.1. Efekt rámování

Efekt rámování je fenomén objevující se v procesu rozhodování. Ve výzkumu způsobuje změnu rozhodnutí respondenta na základě toho, jakým způsobem jsou mu poskytnuty informace nebo položeny otázky. [Strough 2011]

Například již v roce 1981 tento fenomén zdokumentovali Tversky a Kahneman na příkladu „Problém asijské nemoci“ (Asian disease problem). Tento problém byl předložen dvěma skupinám respondentů a jeho podstatou je hypotetický scénář, ve kterém je třeba rozhodnout o osudu 600 lidí napadených smrtící nemocí pocházející z Asie a na respondentovi je, aby vybral metodu, kterou budou nakažení ošetřeni. Jedna z možností se vyhýbá riziku (v originále je takzvaně risk-averse) – pokud ji respondent zvolí, se stoprocentní jistotou 200 nakažených přežije a 400 nakažených zemře. Druhá naopak riziko obsahuje (v originále je takzvaně „risk-seeking“) – při jejím zvolení je 33% šance na záchranu všech nakažených a 66% šance, že všichni nakažení zemřou. Obě skupiny respondentů dostaly obě tyto možnosti, ale každé ze skupin byly tyto možnosti prezentovány jiným způsobem. Jedna ze skupin měla problém zarámován **negativně**, tedy že při použití první varianty ošetření **zemře** 400 nakažených a při použití druhé varianty je 33% šance, že nikdo z nakažených **nezemře** a 66% šance, že všichni nakažení **zemřou**; a druhá skupina dostala za úkol zvolit mezi možnostmi, při níž bude **zachráněno** 200 lidí a možnostmi, u které je 33% šance, že budou všichni **zachráněni** a 66% šance, že nebude **zachráněn** nikdo. Přestože jsou tyto dvě dvojice ve své zásadě zcela stejné, ve skupině, která měla negativní rámování, zvolilo riskantní odpověď 78 % respondentů, kdežto ve skupině s pozitivním rámováním se rozhodlo riskovat pouhých 28 % dotazovaných. [Tversky 1981]

V jiné studii výzkumníci De Martino et al. provedli sérii pokusů, ve kterých respondentům dali hypotetických 50 Liber a dali jim na výběr dvě možnosti. Mohli si buďto z této částky ponechat 20 Liber, nebo si mohli „vsadit“ a mít 40% šanci, že si budou moci ponechat celou částku 50 Liber a 60% šanci na to, že si nebudou moci ponechat nic. Tyto dvě možnosti nazvané „**Gain frame**“ dostala polovina respondentů. Druhá polovina dostala tyto dvě možnosti, avšak v první volbě místo „**ponechat si 20 Liber**“ bylo „**ztratit 30 Liber**“ – **Loss frame**. Přestože měly obě skupiny statisticky stejné možnosti se stejnou šancí na výhru, jejich volby se lišily – 62 % respondentů z negativního rámování se rozhodlo riskovat, kdežto pouze 43 % respondentů z pozitivního rámování volilo tuto nejistou možnost. [De Martino 2006]

2.1.1. Typologie efektu rámování

Tyto dvě studie však popisují pouze jeden z druhů rámování, takzvaný Risky choice framing. Levin et al. v reakci na více různých konceptualizací termínu rámování, které vědci používali, vytvořili typologii efektu rámování, ve které od sebe odlišili tři různé druhy tohoto kognitivního zkreslení. Kromě výše popsaného **Risky choice framingu** podle nich existuje ještě **Attribute framing** a **Goal framing**. [Levin 1998]

Risky choice framing (Rámování rizikové volby) – tento typ rámování bychom mohli považovat za „původní“ framing. Byl popsán výše zmíněnými studiemi a dle Levin et al. jej lze konceptualizovat tak, že ve většině případů manipulace spočívá v prezentování hypotetického scénáře, ve kterém volíme mezi dvěma možnostmi. Jedna z nich je jistá, druhá riskantní se dvěma variantami výsledku (všechno nebo nic), jejichž pravděpodobnost je číselně specifikována. Ve variantě pozitivního rámování jsou výsledky obou možností popsány na základě zisku a v negativní variantě na základě ztrát. Existují sice studie, které nenalezly žádný dopad tohoto druhu rámování, ale studie, které tento efekt našly, shledávají, že respondenti jsou méně ochotni riskovat, pokud jsou jim jejich možnosti prezentovány v pozitivním rámci. [Levin 1998]

Attribute framing (Rámování atributu) – v této variantě rámování se nenachází žádné riziko; respondenti pouze hodnotí subjekt na základě nějakého jeho atributu. Ten může být buď pozitivní nebo negativní. Jako příklad lze uvést poskytnutí spotřebitelům hovězího masa informaci buďto o množství libového masa, které produkt obsahuje, nebo naopak informaci o množství přítomného tuku. Varianta označená jako obsahující 75 % masa byla pak respondenty lépe hodnocená než, ta, která byla označena jako obsahující 25 % tuku. [Levin 1985] Tento druh rámování je také přítomen při ohodnocení možností, které mají určitou naději na úspěch. Ať už se jedná o šance na výhru při gamblingu [Van Schie 1995] (Přestože je zde opět přítomen gambling a určité riziko, je zde na rozdíl od Rámování rizikové volby pouze hodnocena jedna z voleb.), nebo šanci na úspěch či neúspěch lékařských operací a jiných procedur podle jejich zarámování jako množství přeživších či množství zemřelých. [Wilson in Levin 1998] V takovém případě má pozitivní rámování za následek kladnější hodnocení. Tento efekt se projevil i v dalších odvětvích, a přestože se jeho síla různila, Levin et al. necitují jediný příklad, kde by byl pozitivně zarámovaný předmět hodnocení hodnocen hůře. [Levin 1998]

Goal framing (Cílené rámování) – V předchozích typech rámování měly pozitivní a negativní rámec opačný efekt. V případě cíleného rámování jsou oba rámce zaměřené stejným

směrem a otázkou je, který z nich lépe dosahuje cíleného efektu. Tento typ rámování je obzvláště relevantní jako nástroj ovlivnění chování populace. Jestliže oba rámce doporučují stejné jednání, pozitivní rámeček je většinou zaměřen na vyzvižení potenciálu zisku pozitivního následku takového jednání a negativní je zaměřen na vyhýbání se negativnímu následku jednání. [Levin 1998] Pokud je tedy cílem podporovat ženy v provádění samovyšetření prsu jako nástroj prevence jeho rakoviny, lze sdělení zarámovat dvěma způsoby. Negativní rámování „Výzkumy dokázaly, že ženy, které na sobě **neprovádí** samovyšetření prsu, mají **sníženou** šanci na včasný nález nádoru v okamžiku, kdy je snadněji léčitelný.“ má silnější efekt než pozitivní rámování: „Výzkumy dokázaly, že ženy, které na sobě **provádí** samovyšetření prsu, mají **zvýšenou** šanci na včasný nález nádoru v okamžiku, kdy je snadněji léčitelný.“. [Meyerowitz 1987] Přestože je Cílené rámování často užíváno ve věci zdraví veřejnosti, lze jej nalézt i v ovlivňování spotřebitelského chování. Lidé mají například tendenci zajímat se více o to, že budou muset platit něco navíc než o to, že nedostanou slevu odpovídající stejné částce. [Thaler 1980] Zde se však může jednat o překryv s jiným kognitivním zkreslením – averzí ke ztrátě – popsáným níže.

2.1.2. Attribute framing

Hlavním předmětem zkoumání této práce bude rámování, které by při zasazení do typologie vytvořené Levinem et al. odpovídalo Attribute framingu. Ne však přesně tak, jak ho popsali Levin et al. ve své typologii. Zde se totiž omezují spíše na změnu jednoho atributu v rámci jinak stejného kontextu. [Levin 1998] Pozitivní či negativní rámování však může být založené na radikálnějších změnách právě v kontextu, například při výzkumu názoru veřejnosti na mučení zadržených za účelem zisku informací. Autoři dotazníku kupříkladu mohou či nemusí zahrnout výčet metod, které americké tajné služby používají, nebo zmínit informaci o tom, jaký má takové počínání vliv na mezinárodní image Spojených států, což se signifikantně promítá do výsledků šetření. [Blauwkamp 2018] Podstatná část Levinovy definice, kterou však toto širší pojetí stále naplňuje, je ta, že je zde předmětem zájmu evaluace nějakého konceptu. Ta na sebe může vzít formu hodnocení přízně (například hodnocení programu na škále od velmi špatného po velmi dobrý) či binární hodnocení ano/ne (například otázka, zda by respondent byl či nebyl pro daný program). Oproti tomu se Risky choice framing zakládá na volbě ze dvou na sobě nezávislých možností a Goal framing je založen na ovlivňování chování a ne na jednu konkrétní odpověď. [Levin 1998] Toto je výhoda, kterou má Attribute framing oproti Risky choice framingu, protože jsou tyto možnosti postaveny přímo proti sobě. Míra souhlasu

s programem totiž zároveň jasně vyjadřuje i míru nesouhlasu s programem, která je jednoduše opačná. Odpověď respondenta tedy přímo reflektuje jeho hodnocení. Hodnocení jedné ze dvou na sobě nezávislých možností u Risky choice framingu je oproti tomu reflektováno až ve volbě té možnosti, která byla zhodnocena jako favoritní.

Pro zkoumání efektu rámování bylo zvoleno téma násilného vyslychání. Toto téma považuji za vhodné, neboť bylo předchozími studiemi zjištěno, že jsou respondenti při odpovídání na otázky týkající se tohoto tématu ovlivněni rámovacím efektem.

V následující kapitolách jsou popsány typy rámování, které budu zkoumat, a které by bylo možné považovat za typ Attribute framingu.

2.1.3. Rámování klíčovými slovy

Joan M. Blauwkamp, Charles M. Rowling, William Pettit vydali v roce 2018 publikaci s názvem Are Americans really okay with torture? The effects of message framing on public opinion. Tato studie stála za mým původním rozhodnutím věnovat se efektu rámování. Její autoři totiž poukazují na vliv, jaký je toto kognitivní zkreslení schopné mít a jak toho mohou využívat výzkumníci při tvorbě dotazníku a následně i policy-makeři, kteří pak svá rozhodnutí mohou opírat o podporu lidu.

Autoři této studie byli skeptičtí k výsledkům šetření, která byla provedena v návaznosti na zveřejnění informací o praktikách americké Ústřední zpravodajské služby (Central Intelligence Agency, CIA) z let 2002 - 2009, mezi něž patřilo i mučení, v roce 2014. Výsledky těchto šetření naznačovaly, že občané Spojených států amerických tyto praktiky schvalují a podporují. Autoři pojali podezření, že jsou výsledky těchto studií ovlivněny právě framing efektem (například ve světle starších šetření, která naopak naznačovala, že američané tyto praktiky nepodporují, a to ani po teroristickém útoku na Světové obchodní centrum 11. září 2001 [Page in Blauwkamp 2018]), a podnikli tak vlastní studii, aby zjistili, jaký je skutečně názor američanů na mučení a hlavně jak mohou různé rámce názor na tuto problematiku ovlivnit.

Důležitou součástí autorů této práce byla analýza předchozích výzkumů na toto téma, jichž bylo devět a všechny nějakým způsobem taktiky CIA pozitivně rámovaly. Autoři podotkli, že všechny buďto respondentům **připomínaly útok na Světové obchodní centrum, mluvili o obětech mučení jako o teroristech**, nebo obojí. Pouze jedno z těchto sedmi šetření navíc

zmiňovalo konkrétní techniky, kterými bylo mučení prováděno a pouze dvě šetření se snažila přimět respondenty brát v potaz, jaké politické následky tyto činy budou mít a jak tím bude ovlivněna image Spojených států. Na základě těchto zjištění autoři vytvořili čtyři variace dotazníku, z nichž se ve své práci z důvodů popsaných níže inspirovali pouze dvěma.

Rámec 11. září – otázka v tomto rámci byla formulovaná tak, aby respondentu přiměla přemýšlet nad mučením v kontextu teroristických útoků 11. září 2001. Předpoklad byl takový, že lidé vykazují znaky nepřátelskosti, je-li přítomno nebezpečí. Do tohoto rámce zároveň spadaly i všechny studie, které autoři předtím zkoumali. Hypotéza tedy byla taková, že respondenti této verze dotazníku budou mít tendenci schvalovat výše zmíněný program CIA než respondenti z jiných dvou rámců: Rámec metod a Rámec následků. Tato hypotéza byla potvrzena. Vzhledem k největší podpoře mučení u respondentů v tomto rámci byl tento typ otázek zvolen jako vhodný pro zařazení do dotazníku, jehož otázky budou rámovány pozitivně, tedy budou respondentu navádět k podpoře násilného vyslýchání.

Otázka použitá v tomto rámci zněla následovně: „*Myslíte si, že byly výslechové metody Ústřední zpravodajské služby v období po teroristických útocích v 11. září oprávněné nebo ne?*“

Rámec metod – v tomto rámci byly respondentům vyjmenovány metody, které CIA používala pro trýznění svých zajatců. Tento rámec měl ve výzkumu Blauwkamp et al. za následek nejnižší podporu mučení, proto jej použili v negativně rámovaném dotazníku.

Tento rámec byl zkoumán prostřednictvím série více otázek, které následovaly po úvodu: „*Následují některé metody výslechu, které podle dostupných informací používala Ústřední zpravodajská služba na lidi, které zatkla. Myslíte si, že byla CIA při používání těchto metod výslechu v právu nebo že byly metody neoprávněné?*“

„*V proceduře, které se říká waterboarding, je vyslýchánému vyvolán pocit, že se topí tím, že je mu buďto namáčena hlava do vody, nebo je mu lita na obličej. Bylo ‚waterboardování‘ vězňů CIA oprávněné nebo neoprávněné?*“

„*Bylo to, že CIA nutila vězně zůstat vzhůru až 180 hodin oprávněné nebo neoprávněné?*“

„*Bylo to, že CIA nutila vězně lézt do ledové koupele oprávněné nebo neoprávněné?*“

Rámec Bushovy administrativy – v tomto rámci bylo v otázce zmíněno, že praktiky CIA probíhaly v době, kdy byl prezidentem George Bush. Zde byl předpoklad takový, že budou

respondenti ovlivněni dle svého politického přesvědčení. Vzhledem k tomu, že tento výzkum bude probíhat na české populaci, nepovažuji tento rámec za relevantní.

Rámec následků – tento rámec se snažil respondenty přimět k zamyšlení se nad důsledky, jaké bude počinání CIA mít na image Spojených států v zahraničí. Vzhledem k tomu, že tento rámec nebyl schopen dosáhnout statisticky významných výsledků, nebude v mém výzkumu použit.

2.1.4. Status Quo Framing

Existují však další rámce, které jsou schopny ovlivnit názor člověka na tuto problematiku, a které Blauwkamp et al. nezkoumali. Dalším rámováním, které je schopné významně změnit výsledky dotazníku zjišťující názor populace na násilné vyslýchání, je takzvaný rámec statutu quo. Tento rámec je úzce spojený s biasem statutu quo – tendencí držet se postupů z minulosti a preferencí pro to, aby věci setrvaly tak, jak jsou. [Kahneman 1991] Tento rámec zkoumali Crandall et al. v kontextu týrání zadržených ve věznici Abu Ghraib v Iráku americkou armádou a Ústřední zpravodajskou službou. V tomto výzkumu autoři předložili respondentům dvě varianty dotazníku, z nichž obě obsahovaly následující odstavec: *„Ve zprávách se objevuje užívání stresu Ozbrojenými silami Spojených států amerických při vyslýchání podezřelých na Středním východě. Tento způsob stresového vyslýchání je nový; podle některých zpráv se jedná o první případ, kdy byly tyto techniky americkou armádou použity. Ozbrojené síly použily četné metody, mezi nimi přivazování zadržených k lavici a následné ponořování do vody, násilné zakrývání hlavy spacím pytle a dlouhodobé zavěšování zadržených na provazech v bolestivých polohách. Zadrženým je rovněž více dní v kuse odpirán spánek.“* [Crandall 2009] Oproti tomuto rámci, který byl označen jako „New“, měl rámec označený jako „Status Quo“ pouze jednu změnu: Druhá věta v tomto odstavci byla nahrazena větou: *„Tento způsob stresového vyslýchání není ničím novým; podle některých zpráv byl americkou armádou využíván více než čtyřicet let.“* Změna této věty měla ve výzkumu za následek statisticky významný rozdíl v podpoře těchto praktik. [Crandall 2009] Z tohoto důvodu byl rámec statutu quo rovněž zařazen do mého výzkumu.

2.1.5. Vizuální rámování

Další formou rámování, které se bude moje práce věnovat, je takzvané vizuální rámování (visual framing). Tento fenomén je v porovnání s rámováním textem méně prostudovaný. Způsobeno je to například nejasnou identifikací vizuálního rámování a neexistencí typologie tohoto jevu. [Rodriguez 2016] Přesto však existují studie, které dokumentují, že přítomnost pozitivního či negativního vizuálu u jinak neutrálně formulovaného textu může u čtenáře způsobit změnu vnímání této problematiky:

1) Abraham a Appiah provedli v roce 2006 výzkum, ve kterém nechali respondenty přečíst dva novinové články týkající se sociálních problémů. Respondenti byli rozděleni do čtyřech skupin a podle toho, v jaké byli skupině, byl jejich článek buďto prostý jakékoliv ilustrace, nebo obsahoval dvě fotografie afroameričanů, nebo dvě fotografie bělochů, či jednu fotografii afroameričana a jednu fotografii bělocha. Toto byla jediná reference na barvu pleti, která byla s článkem jakkoliv spojena – text samotný se o barvě pleti vůbec nezmiňoval. Respondenti měli poté za úkol zhodnotit, jak moc se problémy v článcích jim předložených dotýkají jednotlivých etnických skupin. Skupina, která dostala k přečtení článek, k němuž byly připojeny fotografie afroameričanů, této skupině pak také přičítala největší míru postižení problematikou, která byla předmětem článku. [Abraham 2006]

2) Gibson et al. provedli výzkum, ve kterém respondentům předložili zprávu o klíšťatech a riziku nemocí, které přenašejí. Zde autoři k článku jednotlivým skupinám respondentů přikládali různé obrázky, buďto pouze klíšťat, nebo klíšťat i dětských obětí encefalitidy a tyto obrázky dětí byly různě rasově smíšené. Respondenti měli následně za úkol ohodnotit riziko přenosu této nemoci u jednotlivých etnik. Stejně jako ve studii výše zde docházelo ke zvýšení domnělého rizika pro lidi různých barev pleti na základě toho, jaká etnicita oběti byla u zprávy vyobrazena. Zde navíc autoři zkoumali i vliv samotného přiložení obrázků – přiložení obrázku klíštěte obecně zvyšovalo dojem celkového rizika a přiložení obrázku obětí tento efekt ještě umocňovalo. [Gibson 2000]

3) McClure et al. zkoumali, jakým způsobem u respondentů ovlivní názor na obézní jedince různé způsoby jejich vyobrazení u jinak neutrálních článků na toto téma. V této studii byli respondenti rozděleni do skupin podle toho, zda bylo vyobrazení obézních jedinců v jejich článku pozitivní či negativní, stereotypní či nestereotypní (například konzumace fast-foodu vs. provozování fyzické aktivity). Jedna skupina byla opět bez obrázku. Respondentů se následně autoři ptali na vlastnosti, které by přirklí obézním lidem – líný, se slabou sebekontrolou,

pomalý, má rád jídlo, nízké sebevědomí a další. Otázky byly kladeny formou sémantického diferenciálu, kdy ke všem negativním vlastnostem byl jejich pozitivní opak. Kromě pro nás již očekávaného zjištění, že neutrální zpráva rámovaná negativním obrázkem měla za následek větší míru klonění se k negativní straně sémantického diferenciálu, bylo rovněž zjištěno, že negativní rámec měl za následek větší negativní vychýlení od kontrolní skupiny bez žádné fotografie než pozitivní rámec pozitivní vychýlení. [McClure 2011]

I přes celkové větší emocionální zapojení, které u respondentů v tomto výzkumu předpokládám (v porovnání s dosavadním výzkumem rámování, který se zaměřoval na práci s risky-choice framingem a obecně s čísly), předpokládám, že bude mít ze všech typů rámování nejsilnější efekt. Obrázky vyvíjí na člověka menší kognitivní zátěž než text [Rodriguez 2016] a jsou potenciálně mocným nástrojem při rámování, neboť mohou vytvořit takzvaný „imaginární kontakt“ mezi čtenářem a subjektem textu. [Fahmy 2004]

Přesto však zůstává teorie zmíněná výše: Člověk používající jiný než rodilý jazyk vykazuje menší emoce než ten, který se aktuálně dorozumívá rodnou řečí. [Caldwell-Harris 2009] Proto bude mým cílem vyzkoumat, zda je cizí jazyk schopen snížit míru rámování i v přípavě rámování vizuálního.

2.2. Oslabování efektu rámování

Existuje vícero faktorů, které jsou schopny efekt rámování u respondentů (a nejen u nich) oslabovat.

Jedním ze způsobů, kterými lze u respondentů snížit efekt rámování, je žádost o racionální vysvětlení jejich rozhodnutí. [Miller 1991] Tato metoda má však poměrně omezené pole využití, neboť ne všechny odpovědi a volby je možné racionalizovat. Pokud jsou ve hře sázky o peníze, je požadavek na racionalizaci nepochybně pochopitelnější než požadovat po respondentech racionalizaci jejich pocitu, že je mleté hovězí s 25 % tuku příliš tučné.

Dalším faktorem, který u respondentů omezuje efekt rámování, je samotné téma, kterým se zabývá otázka či jiné sdělení. Témata, na které má respondent výrazný názor, podléhají efektu rámování s menší intenzitou než jiná. [Marteau in Levin 1998] Tento faktor sice není možné příliš ovlivnit, což však nijak neubírá povědomí o jeho vlivu na framing efekt na důležitosti.

Dalším faktorem je osobní začlenění respondenta do problému, a to i hypoteticky. Levin et al. tak ve starší studii v roce 1988 sice našli vliv rámovacího efektu, když měli respondenti hodnotit míru podvádění ve dvou různých variantách dotazníku, které sdělovaly, že buďto 65 % studentů na vysoké škole někdy podvádělo, nebo naopak že 35 % studentů bylo vždy poctivých, ale v otázce, ve které byli respondenti sami postaveni do role, ve které by měli možnost nahlásit podvodníka, žádný rozdíl se mezi těmito dvěma variantami nevyskytoval. [Levin in Levin 1998] Zrovna tak byl nalezen vliv framing efektu při popisování výkonu někoho jiného (podle konkrétního rámce buďto procento správných či procento špatných odpovědí) [Levin, Levin in Levin 1998] a rozdíl většinou nebyl nalezen při stejném popisování výkonu sebe sama. [Snizek in Levin 1998]

Výzkum provedený Korn et al. v roce 2017 zjišťoval, zda může u respondentů těžko čitelné písmo zvýšit kognitivní zátěž a zmírnit tak efekt rámování. Autoři nejprve provedli dva experimenty se 160 a 271 respondenty a otázky, které jim položili, vykazovaly silný efekt rámování. Mezi otázkami byl také Asian disease problem. Efekt použití špatně čitelného písma však nebyl ani v jednom z těchto dvou experimentů signifikantní. Poté autoři provedli třetí experiment, do kterého zahrnuli doporučení čtenářů předchozí studie (například tentokrát účastníky dopředu neupozornili na to, že se jim bude text špatně číst) a také experiment provedli na větším vzorku, do dalšího zkoumání zahrnuli 732 respondentů. V tomto výzkumu pokládali pouze otázku s Asian disease problem a nyní již těžko čitelné písmo skutečně způsobilo signifikantně snížený framing effect. [Korn 2018]

Další zdokumentovaný způsob, jak lze v některých případech u respondentů snížit efekt rámování, je použití jiného než rodného jazyka při dotazování. [Keysar 2012] Tento efekt je popsán v další podkapitole.

2.2.1. Vliv užití cizího jazyka na rámování

Jak již popsali Keysar et al. ve své studii z roku 2012, používání jiného než rodného jazyka má vliv na přítomnost efektu rámování. V tomto roce provedli sérii experimentů: Jeden se studenty z USA, kteří byli rodilí angličtí mluvčí a rovněž mluvili japonsky, druhý se studenty v Tedžonu, kteří od narození mluvili korejsky a dále anglicky a třetí s rodilými anglickými mluvčími studujícími ve Francii, kteří tedy uměli rovněž francouzsky. V prvním z těchto experimentů byl participantům prezentován výše popsáný Problém asijské nemoci, který v roce 1981 použili Tversky a Kahneman, ve druhém a třetím experimentu byl problém založený na

stejném principu, ale místo ztráty životů se jednalo o vládní rozhodnutí snažící se zabránit ztrátám pracovních pozic. V prvním experimentu se riziku v kontrolní skupině vynulo 77 % respondentů pod vlivem pozitivního rámování a pouze 47 % těch, kteří dostali otázku zarámovanou negativně. Ve druhé skupině, která dostala úkol v japonštině, tento rozdíl téměř vymizel. Druhé dva experimenty měly takřka stejný výsledek, tedy signifikantně větší rozdíl mezi jednotlivými rámci u respondentů vyplňujících dotazník ve svých roditelích jazycích (korejština a opět angličtina) než u respondentů vyplňující dotazník v jazycích cizích (angličtina a francouzština).

Autoři v této studii kromě těchto experimentů provedli také šetření zaměřené na vliv jazyka na kognitivní zkreslení zvané averze ke ztrátě. Tento bias má za následek, že si (nejen) potenciálního zisku určité hodnoty nepovažujeme stejně jako potenciální ztráty té samé hodnoty, například toho stejného množství peněz. [Kahneman 1979] Lidé tak mají tendenci odmítnout například sázku, ve které mají šanci padesát na padesát, že ztratí tisíc korun nebo že vyhraje tisíc dvě stě. Toto šetření provedli autoři opět na roditelích mluvčích korejštiny, kteří zároveň uměli anglicky. Předložili jim osmnáct sázek obsahujících částky různé výše, všechny s padesátiprocentní šancí na výhru a pozitivním průměrným ziskem (tedy vždy větší výhra než prohra). Zjistili, že má užívání jiného než roditelého jazyka efekt i na toto kognitivní zkreslení – lidé vyplňující dotazník v angličtině byli signifikantně ochotnější podstupovat riziko a riskovat tak ztrátu (a tedy být racionální).

Následně autoři provedli ještě jedno šetření, ve kterém účastníkům dali patnáct dolarů a v patnácti kolech jim dávali možnost jeden z těchto patnácti dolarů buďto vsadit na hod mincí, nebo si dolar ponechat. Pokud sázku vyhráli, obdrželi by ke svému vsazenému dolaru navíc další dolar a padesát centů. Všechny peníze, které jim po experimentu zbyly, si mohli respondenti ponechat, s čímž byli dopředu srozuměni. Přestože se jednalo o zcela zjevně výhodné sázky, v roditelém jazyce, tedy v angličtině, proběhlo vsazení dolaru v pouchých 54 % případů. Ve španělštině tomu bylo 71 %. Opět se tak projevil efekt cizího jazyka jako mitigující kognitivní zkreslení, tentokrát se skutečnými částkami. [Keysar 2012]

Vysvětlení tohoto efektu může ležet v rozdílu v tom, jakým způsobem jsou s jednotlivými jazyky (roditelým a jazyky ostatními – bez ohledu na konkrétní jazyk) provázané emoce.

V první řadě je vhodné podotknout, že užití cizího jazyka zvyšuje kognitivní zátěž. Člověk má omezenou kapacitu na provádění myšlenkových procesů a čím více je zatížen, tím více provádí rozhodování automaticky a snáze tak podléhá vlivu kognitivních zkreslení a

dalších chyb. [Kahneman 2012] Na první pohled by se tedy mohlo snížení zkreslení efektem rámování pomocí použití jiného než rodilého jazyka zdát jako kontrainuitivní. Zdá se tedy, že je zvýšení kognitivní zátěže převáženo jiným faktorem. Jedním z nich by mohlo být menší emocionální zapojení respondenta. Člověk používající jiný než rodilý jazyk totiž vykazuje menší emoce než ten, který se aktuálně dorozumívá rodnou řečí. [Caldwell-Harris 2009] Otázkou pro můj výzkum zůstává, zda se tento efekt projeví i v rámování takovém, jaké bude prezentováno respondentům zde. V případě rozhodování, zda si ponechat určitou částku a poddat se tak emocím a s nimi spojenou averzí ke ztrátě, nebo vsadit a být racionální, je „souboj“ mezi emocemi a racionalitou jasněji vymezený než v názorech na týrání vězňů, kde jsou emoce rozjitřenější a méně jasně rozdělené.

Domnívám se však, že bude užití cizího jazyka schopné mitigovat efekt rámování i v jiných rámcích, než jen v Risky-choice framingu. Ukrajinská lingvistka Aneta Pavlenko zanalyzovala klinické studie terapií a psychoanalýz takzvaných „pozdních bilingválů“ (lidí, kteří se druhý jazyk naučili až v pozdějším věku) a poukázala na to, že v několika z těchto studií pacienti začali terapii v angličtině, svém druhém jazyce, a odmítali použít svůj rodilý jazyk i s bilingvním terapeutem, který jejich rodný jazyk ovládal. Změna jazyka na jejich rodilý s sebou přinášela zásadní změny a výbuchy citů u lidí, kteří se jinak cítili bezpečně a v povzdálí, dokud o svých zážitcích hovořili v angličtině. V některých případech stačilo i jediné slovo z jejich rodilého jazyka, aby se jim vybavily jejich dětské vzpomínky a strachy, které se pacienti snažili potlačit. [Buxbaum; Greenson; Krapf; Rozensky; Amati-Mehler; Javier; Aragno; Movahedi in Pavlenko 2008]

V těchto studiích poté Pavlenko vyznačila opakující se vzorce: Rozhodnutí používat angličtinu i když pacient s výzkumníkem sdíleli stejný mateřský jazyk. Změna jazyka v průběhu terapie, například v návazosti na aktuální téma - přeskočení do angličtiny pro diskutování o sexu, nebo naopak do rodilé mluvy pro nadávání. Pláč či zvýšené změny tóniny hlasu vyskytující se pouze v jednom z jazyků. Explicitní uznání mluvčích, že je pro ně jazyk spojen s emotivními a v některých případech traumatizujícími událostmi. Vyvolání emotivních a potenciálně bolestivých vzpomínek změnou jazyka na rodilý. Toto chování naznačuje vyšší emocionalitu u rodilého jazyka než u jazyků, které se člověk naučí v pozdějších letech. [Pavlenko 2008]

Odlíšné vnímání stejných slov v různých jazycích lze vysvětlit rozdílem v kontextu, ve kterém se člověk tyto jazyky učí. [Harris in Pavlenko 2008] Podle Harrisové et al. poskytuje rané dětství pro učení emotivnější kontext, protože se v té době u dítěte stále ještě vyvíjí

systemy určené k regulaci těchto emocí. [Harris 2006] Tento faktor spolu s dalšími má za následek, že s sebou slovní zásoba nese emocionální dimenzi, následkem čehož mohou některá slova být stimulem pro pozitivní či negativní reakce. Například slova jako „klaun“, „pavouk“, či „smrt“ se stávají negativními kvůli svému propojení se strachy a obavami člověka a slova jako „chcanky“, či „hovna“ se stávají nejen negativními, ale přímo tabuizovanými svým propojením s osobními zkušenostmi s jejich zakazováním, trestáním jejich užití a jejich stigmatizací. Učení se těchto slov v jiných jazycích v pozdějších fázích života s sebou pak nenese stejné citové propojení především z toho důvodu, že jsou již vyvinuté emočně-regulační systémy. [Pavlenko 2008]

Z tohoto důvodu je mým předpokladem, že by slova jako mučení mohla v respondentech vyvolat větší emocionální reakci než například torture. Zároveň je zcela možné, že například při výčtu praktik budou rozdíly mezi jazyky menší, protože už nepůjde o bezprostřední reakci na nějaké slovo, nýbrž o komplexnější vykreslení situace, jaká se odehrávala například v Abu Ghraib, irácké věznici, jedním z míst, ve kterém několik let po útoku na Světové obchodní centrum docházelo k týrání zadržených vězňů, a kterou použiji jako jeden ze scénářů na kterých budu efekt rámování zkoumat.

Existují další studie, které zkoumají vliv jazyka na framing effect a některé zkoumají dokonce efekt změny jazyka v průběhu dotazování [Langensee 2019], ale většina (jak ostatně upozorňuje i poslední zmíněná studie) se zabývá zkoumáním výše popsaného Asian disease problem, a zkoumá tak pouze Risky choice framing, možná z důvodu, že je ze všech rozhodovacích procesů při tvorbě rámovacího efektu nejspolehlivější. [Kühberger 1998]

Cíl práce bude tedy pokračovat ve výzkumu vlivu cizího jazyka na efekt rámování za hranice dosavadního výzkumu omezujícího se na Asian disease problem. Úkolem tedy bude porovnat rozdíl v míře efektu rámování u dotazníků zadaných v mateřském jazyce, tedy v češtině (rámovaných pozitivně či negativně), oproti dotazníkům pokládajícím stejně formulované otázky v anglickém jazyce.

Vzhledem k rozsahu dosavadního zdokumentování vlivu rámovacího efektu na otázky zjišťující názor na mučení bylo toto téma zvoleno i v mé práci. V zájmu dodržení pokud možno podobného kontextu, kdy byl názor na mučení dosud většinou zkoumán v souvislosti s americkým bojem proti terorismu po útoku na Světové obchodní centrum, jsem se rozhodl v případě textových typů rámování dotazovat na názory na praktiky ve věznici Abu Ghraib a v případě vizálního framingu na nakládání s vězněm Abu Zubaydah. Pro rámování statuem

quo byla ve snaze o co největší změnu situace a tím o snížení kotvení zvolena hypotetická situace popsaná v rámci popisu samotného výzkumného aparátu v pozdější kapitole.

Byly stanoveny následující hypotézy:

H₁: Respondenti vyplňující dotazník v angličtině budou méně ovlivněni rámováním klíčovými slovy než respondenti vyplňující dotazník v češtině.

H₂: Respondenti vyplňující dotazník v angličtině budou méně ovlivněni vizuálním rámováním než respondenti vyplňující dotazník v češtině.

H₃: Respondenti vyplňující dotazník v angličtině budou méně ovlivněni rámováním statutem quo než respondenti vyplňující dotazník v češtině.

H₄: Vliv užití cizího jazyka bude silnější (a tedy rámovací efekt slabší) u lidí, kteří se angličtinu naučili formalizovanou formou, než u lidí, kteří se angličtinu naučili přirozeně.

H₅: Vliv užití cizího jazyka bude silnější (a tedy rámovací efekt slabší) u lidí, kteří se angličtinu začali učit v pozdějších fázích života.

H₆: Vliv užití cizího jazyka bude silnější (a tedy rámovací efekt slabší) u lidí, kteří angličtinu používají méně.

2.3. Týrání vězňů v Abu Ghraib

Abu Ghraib byl vězeňský komplex ve stejnojmenném městě nedaleko Bagdádu v Iráku. Během americké invaze Iráku v březnu roku 2003 zde bylo americkými ozbrojenými silami zařízeno detenční zařízení, v němž dle tajných instrukcí podepsaných Generálporučíkem Ricardo S. Sanchezem měli být zadrženi vyslýcháni pomocí manipulace jejich emocemi, využití jejich slabin a vyslýchající měli převzít vedení nad svícením, topením, jídlem, oblečením a přístřeším zadržovaných. Mezi ně se řadili iráčti váleční zajatci, běžní pachatelé trestných činů, ale také civilisté podezřelí z teroristických aktivit. V průběhu celé okupace měli k iráckým zadrženým přístup zástupci Mezinárodního červeného kříže, kteří vězení navštěvovali a na základě svých pozorování podávali zprávy a doporučení týkající se péče o zadržované okupujícím silám. V reakci na tato doporučení brigádní generál Janis L. Karpinski napsal Červenému kříži, že z důvodu „válečné nezbytnosti“ je nutné izolovat některé vězně, kteří jsou „informačně významní“, a ti nemohou „obdržet kompletní ochranu Ženevských úmluv“. Červený kříž následně sepsal zprávu, ve které došel mimo jiné k závěru, že je

zneužívání iráckých zadržených americkými ozbrojenými silami v rámci jejich vyslýchání časté, tvrdé, brutální a v některých případech se jedná o mučení. [Cloud 2004] Na základě této a dalších zpráv nechal Sanchez provést vyšetřování, které zjistilo, že tyto zprávy nebyly nepodložené. Mezi praktiky, které byly prováděny se řadily tyto: (1) Bití, fackování, kopání zadržených a dupání na jejich bosá chodidla, (2) Natáčení a fotografování nahých zadržených (mužů i žen), (3) Nucené aranžování zadržených do různých sexuálně explicitních pozic za účelem jejich fotografování, (4) Nucení zadržených, aby se svlékli a setrvali takto dny v kuse, (5) Nucení nahých mužů nosit ženské spodní prádlo, (6) Nucení skupin mužů k masturbaci, zatímco byli fotografováni a natáčeni, (7) Aranžování nahých zadržených na hromadu a následné skákání na tuto hromadu, (8) Postavení nahého zadrženého na krabici s pytlím přes hlavu a připojení drátů na jeho prsty na ruku i nohou a na přirození a následné pouštění elektrického proudu do těchto drátů, (9) Napsání „Jsem násilník“ na nohu zadrženého, který byl podezřelý ze znásilnění patnaactileté zadržené a následné pořizování jeho fotografií, (10) Přivázání nahého zadrženého na psí řetěz kolem krku a následné nucení k pózování s členkou armády, (11) Pohlavní styk dohlázele od vojenské policie se zadrženou, (12) Používání válečných psů bez náhubků k zastrašování zadržených a přinejmenším v jednom případě k pokousání a vážnému poranění jednoho z nich a (13) Pořizování fotografií zesnulých iráckých zadržených. [Taguba 2004] [American Journal of International Law 2004]

Toto bude jedna ze situací představených respondentovi za účelem zkoumání rámování klíčovými slovy.

2.4. Abu Zubaydah

Abu Zubaydah, vlastním jménem Zayn al-Abidin Muhammad Husayn, je palestinec aktuálně držený Americkými ozbrojenými silami v internačním táboře na vojenské základně Guantanamo Bay. V době jeho dopadení (2002) měl být nejvýše postaveným členem organizace al-Qaida a cílem amerických ozbrojených služeb bylo využít jeho znalostí [Warner 2002] při takzvané válce proti teroru, kterou vyhlásil tehdejší americký prezident George Bush v reakci na útoky na Světové obchodní centrum. Při svém dopadení byl vážně zraněn a FBI k němu měla pozitivní přístup s dobrými výsledky (podařilo se jim například potvrdit identitu jednoho z lidí, kteří měli na svědomí plánování útoku na Světové obchodní centrum), ale CIA byla přesvědčena, že kooperuje nedostatečně. CIA převzala kontrolu nad výslechem a Abu Zubaydah byl postupně přemísťován mezi utajenými lokacemi a podrobován trýznění

popsanému níže. V prosinci 2019 byl deníkem New York Times vydán článek popisující techniky, které byly použity, doplněný o Zubaydahovy **kresby** těchto technik.

Tyto kresby budou v mém výzkumu použity ve výzkumu vlivu jazyka na vizuální rámování při srovnávání s pouhým popisem technik. Považuji je za vhodnější než **fotografie**, které jsou dostupné například z výše popsaného týrání vězňů v Abu Ghraib, protože respondentovi nevystavují explicitnímu násilí a přestože je cílem pomocí obrázků vyvolat v respondentovi emoce, určitě není mým přáním způsobit mu trauma.

Nahota – Abu Zubaydah byl spolu s dalšími vězni rutinně podrobován svázání rukou nad hlavou a částečné či úplné nahotě.

Spánková deprivace – Aby Zubaydovi zabránili v spánku, nutili ho jeho věznitelé neustále měnit polohy, z nichž jedna byla přivázání k židli, ve které byla díra a pod ní kbelík na moč a výkaly. Další z poloh byla vleže, avšak zde byl vězeň svázán v takovém nepohodlí, že opět neměl šanci usnout.

„Walling“ – další metodou fyzického násilí na vězni bylo narážení jeho těla proti zdi, takzvaný „walling“ (wall = zeď).

Stresující polohy – tzv. stress positions mají za úkol když ne způsobit okamžitou bolest, alespoň týrat vězně dlouhodobým napětím ve svalech. Mezi ně patří například svázání vězně s rukama nad hlavou podobně jako u mučení nahotou. Zde se však často jednalo o podstatně delší časové úseky – v některých případech byly vězni poskytnuty pleny, jindy byl ponechán nahý, aby vylučoval a kálel pod sebe. Další ze stresových poloh bylo svázání vězně do kozelce a následné přivázání ke zdi či k zemi. Poslední z nakreslených stresových poloh je přivázání ke stropu tak vysoko, že může vězeň sotva stát na špičkách.

Stísněný prostor – tato technika spočívala v umístění vězně do temného stísněného prostoru, v němž musel mít celé tělo zkroucené, aby se do něj vešel.

Waterboarding – technika simulující pocit topení. Vězeň je při ní položen na nakloněnou lavici s hlavou níž než zbytek těla a na obličej je mu přes látku lita voda. [Denbeaux 2019]

3. Metodologická část

3.1. Výzkumný nástroj

3.1.1. Anglický test

Vzhledem k tomu, že česky hovořící lidé, kteří mluví rovněž anglicky, lze považovat za v průměru vzdělanější než ty, kteří anglicky neumí, bude na začátku všech čtyřech variant dotazníku krátký test z anglického jazyka. Pouze pokud respondent dosáhne požadovaného skóre, budou jeho odpovědi vyhodnoceny. Vyhneme se tak vychýlení, které by jinak mohlo nastat, tedy že by byl dotazník v anglickém jazyce vyplňován vzdělanějšími lidmi než dotazník v češtině.

Tento test bude složený z výběru otázek, které se vyskytují na internetových stránkách Cambridge Assessment, mezinárodní organizace dedikované testování lidí po celém světě a po celém světě uznávané. U nás se jedná o velmi rozšířené testy, které u uchazečů akceptují i mnohé vysoké školy v rámci přijímacího řízení, mezi nimi i Univerzita Karlova.

Jejich testy jsou pro akademické účely volně dostupné¹ a dostal jsem písemný souhlas s užitím některých otázek a poskládáním je do vlastního testu.

Pro čerpání otázek byla zvolena sekce General English (Obecná angličtina). Původní test se skládá z pěti po sobě jdoucích sekcí, jejichž obtížnost se postupně zvyšuje. Předpokládám, že byl takto test navržen za účelem co možná největší rozlišovací schopnosti u všech úrovní znalostí angličtiny, od A1 až po C2, úrovní vycházejících ze Společného evropského referenčního rámce, známějšího možná jako CEFR (Common European Framework of Reference for Languages).² Vzhledem k tomu, že taková rozlišovací schopnost je pro účely tohoto výzkumu bezpředmětná (nezáleží na tom, zda má respondent například schopnost na úrovni A1 nebo A2, neboť obě jsou pro informované vyplnění zbytku dotazníku nedostatečné). Z toho to důvodu byly za účelem co možná největšího zkrácení dotazníku a tedy nejmenší časové náročnosti na respondenty z testu vyňaty všechny otázky pocházející z první sekce (té nejjednodušší, u které se u respondenta schopného vyplnit test v tomto dotazníku počítá s bezproblémovým vyplněním) a poslední sekce (té nejnáročnější, jehož správné vyplnění pro pochopení zbytku dotazníků není nutné). Zbylo tak patnáct otázek s postupně se zvyšující náročností, ze kterých bylo pro další zkrácení testu vyňato dalších pět, nejméně

---

¹ <https://www.cambridgeenglish.org/Images/554694-requests-for-data.pdf>

² <https://www.cambridgeenglish.org/Images/126011-using-cefr-principles-of-good-practice.pdf>

souvisejících se slovní zásobou, která je pro pochopení psaného textu důležitější než například gramatická správnost používaných spojek.

Otázky jsou ve formě napsané anglické věty, ve které chybí jedno slovo. Respondent má poté za úkol ze čtyř nabídnutých slov zvolit to nejvhodnější.

When I realised I had dropped my gloves, I decided to ..... my steps.

- A) retrace
- B) regress
- C) resume
- D) return

Příklad jedné z otázek v anglickém testu

Byla provedena pilotáž za účelem zjištění, na kolik z těchto deseti otázek musí být respondent schopen správně odpovědět, aby byl následně schopen bezchybně porozumět anglickým otázkám ve zbytku dotazníku.

Respondent v pilotáži vždy dostal anglický test k vyplnění a následně mu byl předložen dotazník s vlastním výzkumem v angličtině. Zde měl respondent za úkol přečíst si otázku a možné odpovědi na ní a následně v češtině popsat, na co se ho dotazník ptá a jaké jsou jeho možnosti odpovědí.

Původní hypotéza byla taková, že z těchto deseti otázek stačí mít zodpovězeno správně 6. Z pěti respondentů, na kterých byla pilotáž prováděna, dva správně zodpověděli 6 otázek, jeden osm. Zbylí dva, kteří 6 správných odpovědí nedosáhli, měli s interpretací otázek potíže a buďto vůbec nerozuměli, něco si špatně vyložili, nebo bylo nutné jim něco dovysvětlovat. Proto bylo jako minimální množství správně zodpovězených otázek zvoleno číslo 6.

Odkaz na internetovou stránku s testem, ze které byly čerpány otázky, je možno nalézt v poznámce pod čarou.³

Celý test z angličtiny poskládaný za účelem tohoto výzkumu je umístěn v přílohách.

³ <https://www.cambridgeenglish.org/test-your-english/general-english/>

3.1.2. Hlavní část výkumného nástroje

V úvodní části dotazníku budou otázky zjišťující vztah respondentů k angličtině, například otázka na self-assessment úrovně angličtiny, která pro mě bude sloužit jako doplněk k výsledkům z anglického testu. Dále okolnosti, za kterých se respondent angličtinu učil – jak totiž naznačuje dostupná literatura, věk je zde velmi relevantní. Kromě věku mne bude také zajímat kontext, tedy zda se respondent naučil anglicky přirozenou cestou, například pobytem v zahraničí, nebo formalizovaným učením, tedy především ve škole.

Následovat budou otázky na základní sociodemografické statistiky respondentů. Ty umožní podívat se hlouběji na problematiku ovlivnění síly rámovacího efektu cizím jazykem a například rozdělení podle pohlaví či vzdělání.

Hlavní část dotazníku bude rozdělena na tři scénáře popsané níže. První scénář bude mít za úkol zkoumat rámování, ve kterém budou vyvolány emoce klíčovými slovy a poskytnutým kontextem. Druhý scénář bude zkoumat vizuální rámování a třetí se bude zabývat rámováním pomocí statutu quo.

Tato hlavní část bude vytvořena ve čtyřech různých variantách, které se budou dělit podle toho, zda jsou otázky rámovány pozitivně či negativně (vyvolávající podporu násilného výsledku či naopak) a zda je test s otázkami psán v českém či anglickém jazyce. Tyto čtyři typy tedy budou a) český negativní, b) český pozitivní, c) anglický negativní a d) anglický pozitivní.

Náhodné rozdělení respondentů mezi tyto čtyři varianty dotazníku je popsáno v podkapitole „Distribuce dotazníků“.

Při hodnocení výsledků bude poté zkoumáno, zda se mezi sebou liší rozdíl v odpovědích na dotazníky a) a b) od rozdílů v dotaznících c) a d).

Rozdělení na tyto tři odlišné scénáře bylo provedeno především proto, aby se mezi sebou efekty jednotlivých typů rámování příliš neovlivňovaly.

3.1.2.a Scénář 1 – Násilný výslech ve věznicí Abu Ghraib

V první části dotazníku byla respondentům popsána situace mučení vězňů v irácké věznicí Abu Ghraib a zkoumá rámování tak, jak jej ve svém výzkumu popsali Blauwkampt et al. Z jejich popisu jsem vybral rámování relevantní pro českou populaci – byl tedy vynechán rámec Bushovy administrativy a rámec následků.

V pozitivním rámci (pozitivním ve smyslu snažící se respondentu přimět k podpoře násilného výslechu) byl použit rámec 11. září. Kromě toho bylo v tomto rámci použito co nejvíce slov s potenciálem vyvolat negativní emoce vůči zadrženým – například nazývání zadržených teroristy. Další slova a fráze mající za úkol ovlivnit respondenta jsou níže uvedena tučným písmem. Úvod k sérii otázek v české verzi pozitivivně rámované varianty dotazníku vypadal následovně:

*11. září 2001 podnikla **teroristická organizace Al-Kajda** sérii **útoků** na různá místa v USA, mezi nimiž byly i dvě budovy Světového obchodního centra, tzv. Dvojčata. Vinou těchto útoků **zemřelo 2 977 lidí a další tisíce byly zraněny**. Do tohoto čísla jsou zahrnuti i hasiči a policisté povoláni do akce, nebo vyšetřovatelé, kteří později zahynuli na **rakovinu** způsobenou zplodinami, prachem a chemikáliemi po výbuchu.*

*V návaznosti na to vyhlásil tehdejší americký prezident George W. Bush **Válku proti teroru**.*

*V roce 2003 podnikly Spojené státy v rámci této války invazi do Iráku, který byl pod nadvládou Saddáma Husajna, který měl Al-Kajdu podporovat v jejích **teroristických aktivitách**.*

*Během této invaze byla Američany v iráckém městě Abu Ghraib zřízeno detenční zařízení, v němž byli mimo jiné zadržováni lidé podezřelí z **teroristických aktivit**, kteří zde měli být vyslýcháni za účelem získání informací sloužících k **potírání terorismu**.*

*K výslechu byly přitom používány tzv. **Pokročilé metody výslechu**, které zahrnovaly fyzické násilí i psychický nátlak.*

V negativním rámci byl použit rámec metod, tedy základní výčet některých praktik, které byly zadrženým vězňům prováděny. Negativní rámec naopak neobsahoval připomínku události 11. září. Jediné záměrně negativní slovo zde bylo „mučení“ místo eufemistického opisu „pokročilé metody výslechu, které zahrnovaly fyzické násilí i psychický nátlak“:

V roce 2003 podnikly Spojené státy invazi do Iráku. Jako součást jejich operací zde bylo Americkými Ozbrojenými Silami zřízeno detenční zařízení Abu Ghraib, v němž byli zadržováni mimo jiné lidé podezřelí ze zapojení do útoků na civilisty. Ti zde měly být vyslýcháni za účelem získání informací sloužících k potírání těchto útoků.

*Součástí výslechů bylo fyzické i psychické **mučení** zadržených.*

Součástí tohoto mučení měly mimo jiné být i následující aktivity:

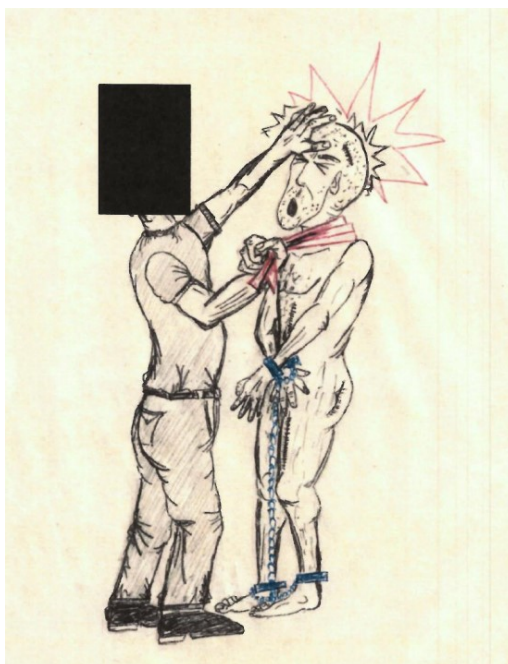
- (1) Bití, fackování, kopání zadržovaných a dupání na jejich bosá chodidla*
- (2) Natáčení a fotografování nahých zadržovaných*
- (3) Nucené aranžování zadržovaných do různých sexuálně explicitních pozic za účelem jejich fotografování*
- (4) Nucení zadržovaných, aby se svlékli a setrvali nazí dny v kuse*
- (5) Nucení nahých mužů nosit ženské spodní prádlo*
- (6) Nucení skupin mužů k masturbaci, zatímco byli fotografováni a natáčení*
- (7) Aranžování nahých zadržovaných na hromadu a následné skákání na tuto hromadu*
- (8) Postavení nahého zadržovaného na krabici s pytlím přes hlavu a připojení drátů na jeho prsty na ruku i nohu a na přirození a následné pouštění elektrického proudu do těchto drátů*
- (9) Pohlavní styk dohlázele od vojenské policie se zadržovanou*

Respondenti byli následně dotazováni na míru jejich souhlasu s takovým nakládáním se zadržovanými. Pro zpřesnění názoru respondentů poté následovaly otázky zjišťující, zda by potrestali decision-makers, kteří rozhodli o provádění tohoto mučení a nebo ty, kteří násilný výslech prováděli. Na základě poznatků z rešerše tématu byla také připojena otázka, jak by se zachovali v této situaci s hypotézou, že osobní začlenění respondenta do problematiky efekt rámování snižuje.

3.1.2.b Scénář 2 – Násilný výslech Abu Zubaydaha

Tento scénář slouží pro výzkum vizuálního rámování (a samozřejmě vlivu jazyka na něj). Je v něm představena situace kolem násilného výslechu Abu Zubaydaha – tentokrát v obou verzích (pozitivní i negativní) zcela identicky, aby byl zkoumán skutečně jen efekt vizuálního rámování:

Následně byly respondentům postupně popisovány jednotlivé metody – opět identicky – přesně tak, jak jsou popsány v předchozí kapitole této práce. Jediný rozdíl spočíval v doplnění těchto krátkých popisků o Zubaydahovy kresby metod, které byly popisovány. Jako příklad uvádím obrázek přiložený k popisu techniky takzvaného „wallingu“ – narážení zadržovaného proti zdi. Zbytek ilustrací lze nalézt v přílohách k práci.

Zdroj: DENBEAUX, Mark, Stephanie Moreno HAIRE, Tatiana LAING, et al. How America Tortures.

Respondenti byli nejprve dotazováni na míru, s jakou jim používání té či oné metody připadá přijatelné. Následovala stejná baterie otázek jako v předchozím scénáři – zjišťování, zda by respondent přál trest decision-makerovi či tomu, kdo mučení prováděl a zda by respondent sám zasáhl, kdyby k tomu měl příležitost.

3.1.2.c Scénář 3 – hypotetická situace s lapeným teroristou

V posledním scénáři, ve kterém bylo zkoumáno rámování statutem quo a vliv použití cizího jazyka na něj, byla použita hypotetická situace. V negativní variantě dotazníku byla popsána následovně:

Přesuňme se nyní do třetí, zcela odlišné situace, která je hypotetická. V ní máte za úkol rozhodnout o způsobu vyslýchání lapeného teroristy. Ten nechal na neznámém, hustě zalidněném místě aktivovanou časovanou bombu. Pokud dojde k její explozi, zcela jistě jejím následkem zahynou lidé.

Snahy dostat z teroristy lokaci výbušniny byly zatím marné, byl již vyslýchán tradičními metodami, které nezabírají.

Nyní je na vás rozhodnutí, zda na něj má ve snaze získat tuto informaci a zachránit tak životy lidí policejní komisař použít k vyslýchání zcela novou metodu – ta využívá elektrošoků aplikovaných elektrodami přiloženými na různé části těla.

Pozitivně rámovaná varianta dotazníku se od této lišila pouze v popisu elektrošokové metody jako klasické, používané již více než čtyřicet let.

Respondent měl následně za úkol rozhodnout o užití či neužití této metody. Pro zpřesnění jeho názoru po kladných odpovědích následovala otázka, zda by tento výslech provedl sám, bylo-li by to nezbytné a zda obecně schvaluje používání takové metody.

3.2. Metoda sběru dat

Jako metoda sběru dat bylo zvoleno CAWI – computer assisted web interviewing. Mezi hlavní výhody tohoto způsobu dotazování patří jeho rychlost – jedá se o takzvaně synchronní způsob dotazování, při kterém je možné, aby současně probíhalo více vyplňování, aniž by byl proces limitován počtem tazatelů, který by v případě výzkumu pro potřeby této práce byl 1.

S tím se pojí další výhoda v podobě nízkých nákladů, protože kdybych měl zájem o zvýšení rychlosti vyplňování, musel bych zaplatit dodatečné tazatele, kteří by výzkum prováděli se mnou.

Obě výše zmiňované výhody s sebou nesou zásadní třetí výhodu – při stejném finančním i časovém nákladu lze získat větší vzorek. Tato výhoda je v případě tohoto výzkumu obzvláště důležitá z důvodu rozdělení výběru na čtvrtiny podle toho, který rámec dotazníku vyplňují a kterou jazykovou variantu.

Nebude rovněž nutné provádět přepis dat, který by byl nezbytný například po provedení PAPI – paper assisted personal interviewing. Dostupné online nástroje nemají problém vyexportovat excelovou tabulku, kterou lze několika kliknutími myši importovat do SPSS, programu, který byl zvolen pro provedení analýzy dat.

Další výhodou této metody je možnost využití kvalitních vizuálů, které není nutné nákladně tisknout v nejisté kvalitě a bez možnosti přiblížení. Respondent si může v klidu prohlédnout obrázek doma na monitoru.

Nepřítomnost tazatele při této metodě sběru dat s sebou nese další výhody. Jednou z nich je větší ochota pravdivě odpovídat na otázky týkající se citlivých témat. Tyto otázky totiž

běžně bývají zatíženy vychýlením, které je způsobené tendencí respondentů odpovídat tak, aby jejich chování spíše odpovídalo sociálním normám. [Gnambs 2015] Toto vychýlení se netýká pouze fyzické přítomnosti tazatele, ale jakékoliv přímé interakce s ním, a tak se projevuje i v telefonních šetřeních. [Tourangeau 2004] Vyskytuje se především u otázek přímo se týkajících respondentů, tedy spíše zda kouří, než jejich názorů, tedy například jaký názor mají na kouření. V případě šetření, u kterého není tazatel přítomen, je toto vychýlení menší. [Tourangeau 2007] Přestože se ve většině výzkumů jedná o reportování jednání a ne sdělování názorů, lze předpokládat, že otevřené schvalování násilného vyslýchání může pro někoho být stejně (ne-li více) citlivou záležitostí jako přiznání se ke kuřáctví.

V potaz byly brány i nevýhody spojené s tímto způsobem dotazování. Vzhledem k tomu, že budou použity uzavřené otázky, není nutné, aby respondent psal odpovědi a nebude tak přílišně časově zatěžován. Nemožnost respondenta doptat se na špatně pochopené otázky se pokusím vyvážit co možná nejpřesnějšími a nejjasnějšími formulacemi, aby se respondent neměl potřebu doptávat.

Co se reprezentativity týče, zobecnitelnosti výsledků na českou populaci brání z mého pohledu tyto faktory:

Nejedná se o náhodný výběr, nýbrž o výběr založený na dobrovolnosti. [Hendl 2017]

S tím také souvisí, že je navíc velmi pravděpodobné, že se dotazník dostane k menšímu množství lidí, kteří mají starost o internetovou bezpečnost a/nebo soukromí. [Evans 2005] Každé kliknutí na externí odkaz (link, který odkazuje na jinou webovou stránku, než na jaké se uživatel v současnosti nachází) s sebou nese potenciální riziko, byť malé.

Dále mezi uživateli internetu nejsou rovnoměrně zastoupeny všechny věkové skupiny obyvatelstva, konkrétně vyšší věkové skupiny jsou zde zastoupeny méně. Internet v České republice používá přes 80 % obyvatel starších 16 let. Z obyvatel starších 64 let však internet u nás používá pouze 39 %. [ČSÚ 2020] Co se týče vhodnosti užití internetového dotazníku pro zkoumání populace, do které se řadí i starší věkové kategorie, výzkum Kelfve et al. z roku 2020 naznačuje, že také vzhledem k faktu, že se dříve mladší kohorty, které již s počítačem a internetem umí a používajího, postupně dostávají do vyšších věkových kategorií, lze šetření pomocí internetového dotazníku považovat za vhodnou alternativu k dotazování pomocí papírového dotazníku. [Kelfve 2020]

Dalším problémem může být fakt, že se domácnosti s přístupem k internetu mohou lišit ve svém socio-ekonomickém statusu od domácností, které internetové připojení nemají. [Hendl

2017] Tento poslední problém však nezpůsobuje pouze zvolená metoda sběru dat, nýbrž i formát dotazníku jako takový. Nutnost projít anglickým testem by sama o sobě mohla znamenat vychýlení a zkoumání pouze populace s vyšším socio-ekonomickým statusem. Tento problém tedy není překážkou pro výběr této metody sběru dat.

Požadavek na znalost anglického jazyka u respondentů navíc opět přidává k vychýlení v podobě menší reprezentace respondentů vyššího věku. Podle výsledků šetření AES (Adult Education Survey) z roku 2016, které na našem území provedl na popud Evropské komise Český statistický úřad, mají nejmladší dospělí nejvyšší úroveň znalosti angličtiny a nejstarší nejnižší. Pro šetření byly definovány čtyři kategorie úrovně znalostí angličtiny: „**Minimální úroveň znalosti cizího jazyka: respondent rozumí a umí použít pouze několik základních slov a frází.**“, která odpovídá úrovni A1 výše zmiňovaného referenčního rámce CEFR, „**Základní úroveň znalosti cizího jazyka: respondent rozumí nejrozšířenějším výrazům a je schopen je používat v běžných každodenních situacích, domluví se o základních věcech.**“, která odpovídá úrovni A2, „**Středně pokročilá úroveň znalosti cizího jazyka: respondent rozumí běžně používanému jazyku, je schopen psát jednodušší texty. Dovede popsat zážitky či události a poměrně plynule komunikovat.**“, která odpovídá úrovním B1 a B2, a „**Velmi pokročilá úroveň znalosti cizího jazyka: respondent rozumí širokému spektru náročných textů, je schopen jazyk flexibilně používat.**“, která odpovídá úrovním C1 a C2. Data byla získána metodou self-report – v dotazníku byly tyto jednotlivé kategorie vypsané a respondent měl za úkol zaškrtnout, které kategorie jej (a jeho znalost jazyka) vystihují. Data z těchto čtyřech kategorií byla prezentována spojením první a druhé, a třetí a čtvrté. Vznikly tedy úrovně znalosti „minimální a základní“ a „střední a pokročilá“. Do těchto kategorií spadá 35 a 53 % respondentů ve věkové kategorii 18-24 let a tato čísla se bez výjimky postupně snižují až do nejstarší zkoumané kategorie – 65-69 let, ve které má minimální a základní znalosti angličtiny 7 % respondentů a střední a pokročilé pouhých 5 %. [ČSÚ 2018] Přestože použití metody self-reportu nemusí být tak validní jako použití testu [Lance 2010] a některé parametry zvolených kategorií nejsou relevantní pro účely tohoto výzkumu – například schopnost psát či hovořit –, lze jeho výsledky zobecnit do tvrzení, že se mezi respondenty vyššího věku vyskytuje poměrně méně těch, kteří ovládají angličtinu v míře dostatečné pro vyplnění dotazníku pro účely tohoto výzkumu.

3.3. Platforma pro dotazník

Jako nástroj pro tvorbu a vyplňování dotazníků byla zvolena česká platforma – dotazníková služba Vyplňto.cz⁴

Tato platforma poskytuje dostatečnou míru svobody při tvorbě otázek, jako je například vkládání obrázků k otázkám a navíc nabízí také bezplatnou i placenou propagaci veřejných dotazníků.

Vzhledem ke zvolení metody pagingu – zobrazování otázek postupně, každé na své vlastní obrazovce – se naskytla možnost nezařadit do dotazníku takzvaný „indikátor postupu“ (v angličtině „progress indicator“), tedy nástroj, který respondenta informuje o tom, jak daleko se ve vyplňování již dostal a jako takový má potenciál udržet respondenta u vyplňování dotazníku a přesvědčit ho, aby jej dokončil. [Villar 2013]

Indikátor postupu může být buďto textový, grafický, nebo kombinace těchto dvou. Textová varianta může mít formu například procent, nebo kolikátá otázka z kolika je právě vyplňovaná, grafická varianta může být například postupně se zaplňující obdélník – „ukazatel průběhu“ (anglicky „progress bar“), nebo klasický posuvník (anglicky „scroll bar“) na okraji stránky vyznačující, kde se na stránce člověk nachází. Tato varianta by byla v případě „scrollovací“ varianty dotazníku na platformě Vyplň.to zvolena automaticky.

Indikátory postupu se dále dělí podle své rychlosti. Villar et al. ve své metaanalýze indikátorů postupu identifikuje tři základní druhy. a) Konstantní nebo-li lineární, ve kterém je postup indikován přímo úměrně k tomu, kolik procent otázek již bylo vyplněno. b) „zpomalující“ (anglicky „fast-to-slow“), který na začátku dotazníku „ubíhá“ rychle a postupně zpomaluje. c) „zrychlující“ (anglicky „slow-to-fast“), který na začátku ubíhá pomalu a postupně zrychluje.

Přestože existují studie naznačující pozitivní vliv indikátoru postupu na množství respondentů, kteří nepřeruší vyplňování dotazníku a dokončí jej [Couper 2001], jejich výsledek není příliš přesvědčivý a Villar et al. došli v metaanalýze toho fenoménu k závěru, že konstantní ani slow-to-fast indikátory nesnižují míru nedokončení dotazníku a tento potenciál má pouze fast-to-slow varianta. [Villar 2013] Ta může totiž z počátku vyvolat u respondenta mylný dojem o krátkosti dotazníku a v okamžiku, kdy začne indikátor zpomalovat, respondent bude mít tendenci setrvat kvůli času, který již do vyplňování investoval. [Villar 2013]

---

⁴ <https://www.vyplnto.cz/>

Vzhledem k diskutabilní etičnosti indikátorů, které neukazují postup pravdivě (varianta b) a c) za předpokladu, že se výzkumník nesnaží například zohlednit různou délku jednotlivých otázek a reprezentovat tak časovou náročnost dotazníku), byla zvolena varianta lineárního indikátoru postupu za účelem co možná nejpřesnějšího informování respondenta, který se tak může po zodpovězení libovolného množství otázek informovaně rozhodnout o tom, zda chce dál investovat svůj čas do vyplňování.

Byla však zvolena metoda „občasného“ indikátoru, který by mohl být schopen zamezit respondentovu pocitu, že postup dotazníkem nabývá pomalu, který však ale stále udržuje respondenta informovaného. [Conrad 2005]

Tento indikátor bude v textové formě (kupříkladu „Otázka 34 ze 42“) a bude doplněn o povzbudivé zprávy za účelem motivování respondenta k dokončení výzkumu (například „Jste již ve třech čtvrtinách, děkuji, že pokračujete dál, Vaše participace je pro mě obrovskou pomocí.“).

3.4. Distribuce dotazníků

Distribuce dotazníků bude probíhat mezi uživateli Facebooku, protože je to v České republice s více než pěti milióny uživatelů nejrozšířenější sociální síť u nás. [Losekoot 2019] [Statista 2021]

Kromě toho disponuje Facebook dalšími výhodami. Kromě jednoduchého psaní soukromých zpráv mezi uživateli a psaní statusů, které jsou viditelné všem, kteří autora statusu takzvaně „odebírají“ – jsou přihlášení ke sledování jeho obsahu, jsou zde také takzvané skupiny. Ty jsou zakládány za všemožnými účely, od bazarového prodeje knih a učebnic, přes skupiny studentů studujících stejný obor či předmět na vysoké škole, až po skupiny sdružující jednotlivce s podobnými zájmy.

Při použití sociálních sítí k distribuci dotazníku opět narážíme na problém validity nedostatečné reprezentace skupiny obyvatelstva vyššího věku. Společnosti vlastní sociální sítě většinou nezveřejňují oficiální statistiky o svých uživateli, data o roku narození jsou veřejná pouze na profilech některých uživatelů, existují účty, které jsou sdílené, nepoužívané či falešné. Nepodařilo se mi tedy dohledat zcela důvěryhodné zdroje potvrzující, že by se mezi již tak malým počtem uživatelů internetu ve věkové kategorii 65+ nacházel nepoměrně ještě menší počet uživatelů sociálních sítí, je ale třeba mít tuto možnost na paměti, ne-li ji

předpokládat. Vzhledem k neexistenci opory výběru, kterou bych mohl tomuto vychýlení zamezit, například seznamu e-mailových adres spolu s údaji o jejich vlastnících, nezbyvá než na tento problém poukázat a mít ho na paměti při vyhodnocování. Distribuování výzkumu přes sociální sítě na internetu však nemusí způsobit tak velká vychýlení, jak by se mohlo zdát. Christine Brickman Bhutta například při výzkumu katolíků v Kalifornii v roce 2012 použila Facebook pro distribuci svého výzkumného nástroje, přestože se nejednalo o náhodný výběr katolické populace v Kalifornii – v roce 2014 zde bylo mezi katolíky 42 % lidí starších padesáti let [Pew Research Center 2015] a opět lze i přes neexistenci přesných dat předpokládat, že byli v tomto roce uživatelé Facebooku spíše mladší. Přesto však její vzorek vykazoval podobné vztahy mezi proměnnými jako vzorky zkoumané tradičními způsoby. [BRICKMAN BHUTTA 2012]

Kromě facebookových skupin byla rovněž využita funkce placených facebookových reklam, které po zvolení výše budgetu zobrazují zvolený příspěvek „na zdi“ náhodným uživatelům, jejichž demografické statistiky si může zadavatel navolit, bez ohledu na jejich členství ve facebookových skupinách. Zde byli zvolena obě pohlaví ve věku 18 a více let v celé České republice.

Jednou z komplikací, které s sebou tento způsob distribuce dotazníku nese, je rozdělení respondentů do čtyř skupin podle toho, v jakém jazyce budou vyplňovat dotazník a zda se je bude snažit ovlivnit framingem či nikoliv.

Pro tento účel byla zvolena metoda filtrační otázky. Byl tedy vytvořen jeden dotazník, který obsahuje všechny čtyři varianty. Úvodní část dotazníku je stejná pro všechny respondenty – v češtině – a následně jsou filtrační otázkou náhodně rozděleni do jedné ze čtyř variant podle rámování a jazyka. Platforma vypln.to umožňuje udělat tuto otázku neviditelnou a „samovyplňující“, takže je respondent přiřazen automaticky, aniž by bylo plýtváno jeho časem.

3.5. Etické souvislosti realizace výzkumu

Při výzkumu bude brán ohled na všechny aspekty etičnosti výzkumu. Jako směrnice byl brán mezinárodní etický kodex sdružení ICC (the International Chamber of Commerce) a ESOMAR (European Society for Opinion and Marketing Research), který je v České republice neznámější a nejrozšířenější a hlásí se k němu i většina výzkumných agentur působících v České republice. [Sedláková 2015]

Tento kodex stojí na třech základních pilířích:

1) Při sběru osobních dat za účelem výzkumu musí být výzkumník transparentní ohledně účelu výzkumu, informací, které má v plánu sbírat, účelu, za jakým data získává, s kým budou data sdílena a v jaké formě.

2) Výzkumník musí zajistit, aby osobní data využitá ve výzkumu byla řádně chráněna před přístupem třetích osob a nebyla nikomu bez souhlasu osob, kterých se týkají, sdělena.

3) Výzkumník musí vždy jednat eticky a nečinit nic, co by mohlo poškodit respondenty nebo reputaci sociálního výzkumu či průzkumu trhu nebo veřejného mínění. [ICC/ESOMAR 2016]

Na zřetel byly brány všechny články kodexu ESOMAR. Za zmínku stojí například Článek 2 o dětech, mladistvých a dalších zranitelných osobách. Vzhledem k tomu, že budou součástí výzkumu obrázky, které budou mít za úkol negativně ovlivnit vnímání daného fenoménu, bude dotazník určen pouze osobám starším osmnácti let. Samozřejmostí je také předchozí upozornění na přítomnost obrázků, které mohou některé jedince rozrušit.

Jako sekundární zdroj byl pro kontrolu použit přehled z knihy *Metody výzkumu a evaluace* od Jan Hendla a Jiřího Remra, který je vedoucí této diplomové práce. Tento přehled je více sumarizující, a tak je možné jej zde kompletně vypsát a vyjádřit se ke každému z bodů:

Dobrovolnost účasti a neškodnost – v případě výzkumu CAWI je dobrovolnost automatická a respondentovi nebude nic bránit v zavření okna prohlížeče. Přesto bude na začátku dotazníku tato možnost zdůrazněna.

Anonymita a důvěrnost – vzhledem k tomu, že od respondentů nebudou vyžadována žádná data umožňující jejich identifikaci, anonymita bude kompletně zajištěna.

Odhalení – o záměrech výzkumu bude v tomto dotazníku participant informován až na konci po zodpovězení poslední otázky. Důvodem je obava z ovlivnění výzkumu, kde by respondent mohl být více ostražitý a snaze ovlivnit ho framingem by se snáze bránil například poctivějším zamyšlením se nad otázkou a svým postojem k problematice.

Analýza dat a obsah zprávy – data budou upravena pouze očištěním a přiložena jako příloha k práci pro případnou kontrolu.

Analýza dat bude prováděna v programu SPSS od společnosti IBM.

4. Výsledky

4.1. Vyřazování respondentů z analýzy

Dotazník dokončilo 499 respondentů. Délka vyplňování se mezi jednotlivými respondenty lišila – jednomu vyplňování trvalo více než dvě hodiny. Tento fakt přičítám nekontrolovanému prostředí, ve kterém respondent mohl například ztratit koncentraci či potřeboval řešit něco jiného a k otevřenému dotazníku se vrátil později. Pokud nezapočítáme tyto extrémní případy, průměrná délka vyplňování činila necelých třináct minut.

Pro naopak příliš krátkou délku vyplňování nebyl vyřazen žádný respondent, protože všichni, kdo dotazník vyplnili pod 200 vteřin, měli zároveň nedostatečný výsledek anglického testu, který lze považovat za další benchmark toho, zda respondent dotazník pořádně četl a věnoval mu pozornost.

Respondenti byli ještě před anglickým testem požádáni o self-assessment úrovně jejich angličtiny, k čemuž jim byla poskytnuta krátká definice těchto úrovní dle Společného evropského referenčního rámce pro jazyky (CEFR).

Tabulka č. 1: Průměrné skóre respondentů v anglickém testu rozdělené podle sebehodnocení jejich úrovně angličtiny

Report			
Pocet spravných odpovědí			
CEFR Uroven AJ	Mean	N	Std. Deviation
B2	6,45	244	2,356
C1	8,84	159	1,482
C2	9,10	96	1,657
Total	7,73	499	2,342

Na tabulce porovnávající průměrné skóre respondentů podle toho, jak sami zhodnotili svou úroveň angličtiny, je na první pohled vidět, že respondenti, kteří zvolili vyšší úroveň CEFR, v průměru dosahovali vyššího skóre v testu.

Na základě poznatků z pilotáže byly z další analýzy vyřazeni všichni respondenti, kteří měli správně polovinu odpovědí či méně. Takových bylo 25 %. Všichni respondenti, kteří po tomto vyřazení ve vzorku zůstali a měli čas vyplňování kratší než čtyři minuty, nevyplňovali všechny otázky díky filtrům. Pokud například souhlasili s násilným výsledkem v Abu Ghraib,

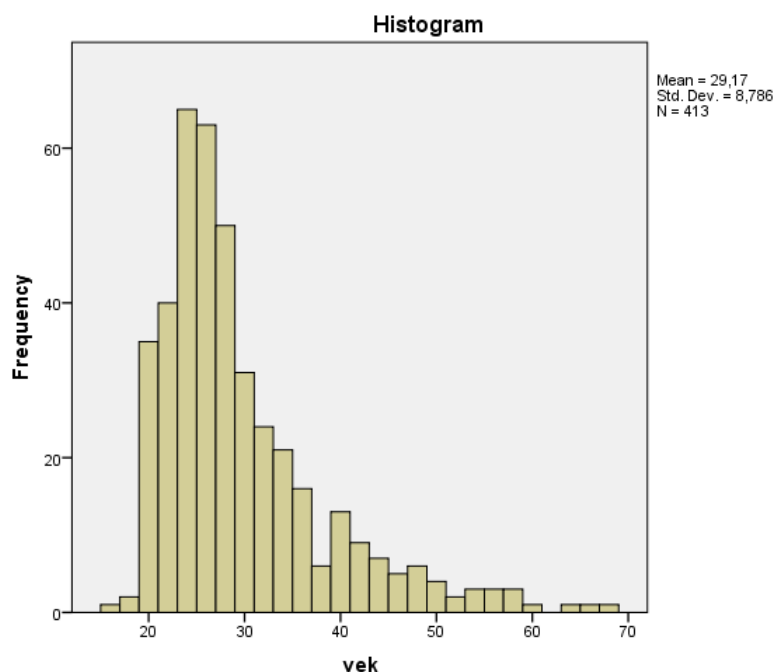

přirozeně jim nebyla položena otázka, zda by místní dozorce trestali či nikoliv. Dál tedy z analýzy nebyl vyřazen nikdo.

4.2. Demografické vlastnosti vzorku

Ve vzorku, který zbyl po eliminaci respondentů s nedostatečným bodovým ohodnocením, zbylo 413 respondentů, z nichž 54,5 % byly ženy, zbytek muži.

Graf č. 1: Věkové rozložení vzorku

V souladu s očekáváním není reprezentativní ani věk vzorku – zdaleka nejvíc jsou zastoupeni mladí.

Tabulka č. 2: Rozdělení respondentů podle nejvyššího dosaženého vzdělání

Dosažené vzdělání					
	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent	
Valid	Základní	22	5,3	5,3	5,3
	Středoskolské	151	36,6	36,6	41,9
	Vysokoskolské	240	58,1	58,1	100,0
	Total	413	100,0	100,0	

Dosažené vzdělání respondentů je rovněž vychýlené, tentokrát směrem k vysokoškolskému. To je jistě do určité míry způsobeno tím, do jakých skupin byl dotazník sdílen, což bylo ovlivněno tím, v jakých skupinách jsem členem. Podstatně větší množství respondentů však pochází z facebookových reklam, jejichž zaměření ohled na vysoké školy nebralo. Zde se mohou pouze dohadovat, ale mým předpokladem je větší sympatie vysokoškolsky vzdělaných osob k potřebě shánění respondentů za účelem sepsání diplomové práce a tedy větší ochota se do takového vyplňování pustit.

Tabulka č. 3: *Rozdělení respondentů podle velikosti obce*

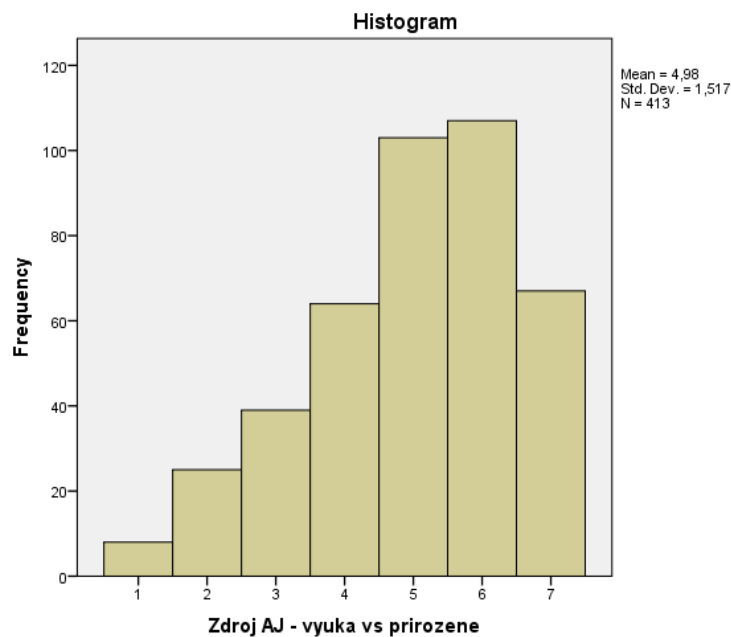
Velikost obce				
	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	1 - 1 999	38	9,2	9,2
	2 000 - 4 999	42	10,2	19,4
	5 000 - 9 999	34	8,2	27,6
	10 000 - 100 000	83	20,1	47,7
	nad 100 000	216	52,3	100,0
	Total	413	100,0	100,0

Nadpoloviční většina respondentů pochází z velkých měst nad 100 000 obyvatel.

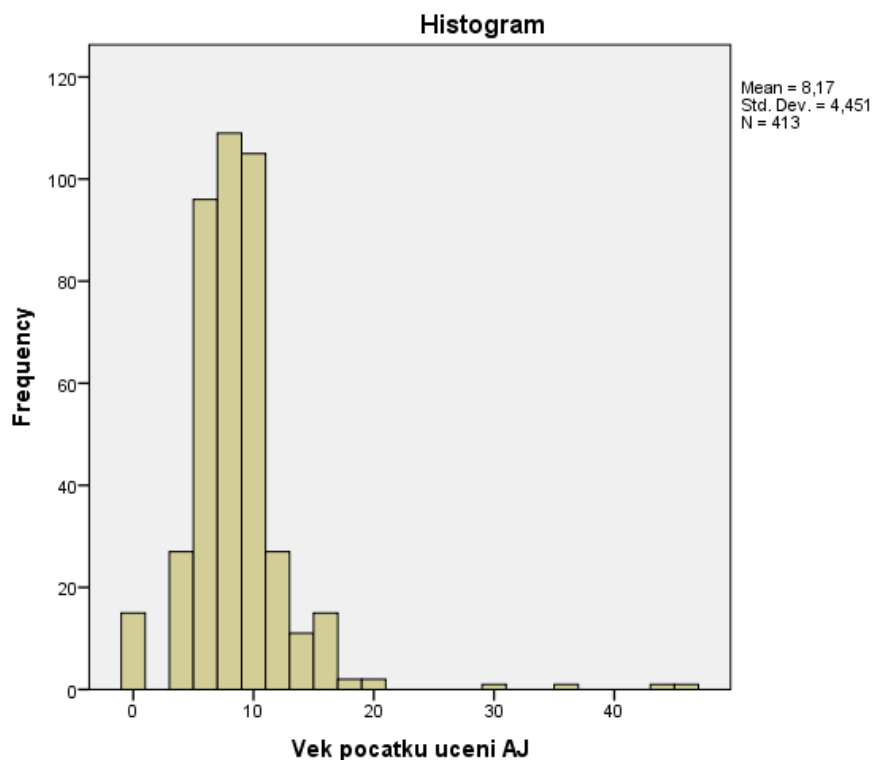
4.3. Jazykové vlastnosti vzorku

Vzhledem k teoretickému výzkumu bylo mým zájmem zjistit kromě úrovně angličtiny také další informace o vztahu respondentů k tomuto jazyku. Prvním z nich byl kontext, v jakém se respondent jazyk naučil. Pomocí sémantického diferenciálu jsem se respondentů dotazoval, který z faktorů měl na jejich znalost angličtiny větší vliv. Zda formalizovaná výuka, tedy učení ve škole, na kurzu, či pomocí mobilní aplikace, nebo přirozené učení, tedy komunikace v zahraničí, nebo třeba sledování filmů, seriálů, či hraní videoher.

Graf č. 2: Kontext, ve kterém se respondenti naučili anglicky

Většina respondentů měla pocit, že se angličtinu naučili spíše přirozenou cestou. Tato otázka, přestože byla jednou z prvních, byla k mé nelibosti velkým zdrojem předčasného ukončení vyplňování dotazníku. Nedostalo se přes ni více než padesát respondentů. Je možné, že byla její formulace příliš složitá. Nejsm však bohužel schopen udělat follow-up s těmi, kteří dotazník předčasně ukončili. Během pilotáže se však u žádného z respondentů podobný problém neprojevil.

Na základě teoretického zkoumání jsem dále zjišťoval, v jakém věku se respondenti začali učit anglicky. Většina odpovídá našemu školskému systému, tedy zhruba kolem deseti let či dříve, ale vyskytují se zde i tací, kteří se začali učit dříve či později. Ve vzorku se dále nachází 15 simultánně bilingvních respondentů, tedy těch, kteří se začali učit angličtinu spolu s češtinou „od narození“ – ti jsou reprezentováni sloupečkem u hodnoty 0.

Tabulka č. 4: Rozdělení respondentů podle pasivního a aktivního užívání angličtiny.

Pasivni uzivani AJ				
	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
20 minut tydne ci mene	15	3,6	3,6	3,6
Vice nez 20 minut tydne, mene nez 5 hodin tydne	90	21,8	21,8	25,4
5 hodin tydne a vice	308	74,6	74,6	100,0
Total	413	100,0	100,0	

Aktivni uzivani AJ				
	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
20 minut tydne ci mene	150	36,3	36,3	36,3
Vice nez 20 minut tydne, mene nez 5 hodin tydne	143	34,6	34,6	70,9
5 hodin tydne a vice	120	29,1	29,1	100,0
Total	413	100,0	100,0	

Dále jsem chtěl vědět, jak často respondenti angličtinu v současnosti využívají. Z výsledků je patrné, že pasivní užívání značně převažuje.

Tabulka č. 5: Dominantní jazyk respondentů podle toho, zda jsou bilingvní

Bilingvní AJ + CJ * Dominantní jazyk AJ vs CJ Crosstabulation						
		Dominantní jazyk AJ vs CJ			Total	
		Cestina	Srovnatelné	Angličtina		
Bilingvní AJ + CJ	Count	319	69	10	398	
	Ne	Expected Count	315,1	72,3	10,6	398,0
		Adjusted Residual	2,5	-2,2	-1,0	
	Ano	Count	8	6	1	15
		Expected Count	11,9	2,7	,4	15,0
		Adjusted Residual	-2,5	2,2	1,0	
Total	Count	327	75	11	413	
	Expected Count	327,0	75,0	11,0	413,0	

Poslední věc, o kterou jsem se u respondentů zajímal, je, který z jazyků u sebe považují za dominantní. Dle adjusted residuals vidíme statisticky významnou rovnost jazyků u simultánních bilingválů a dominanci češtiny u ostatních.

4.4. Scénář 1 – Rámování klíčovými slovy

Přestože dotazník u jednotlivých respondentů rozlišuje vždy míru souhlasu (Určitě ano/souhlasím, spíše ano/souhlasím, spíše ne/nesouhlasím, určitě ne/nesouhlasím), rozhodl jsem pro účely krosstabulace data zjednodušit rekódováním do souhlasu či nesouhlasu. Velikost vzorku totiž není po odebrání respondentů s nedostatečným skóre z anglického testu příliš velká a následné dělení do čtyř kategorií podle variant dotazníků vzorek dále velmi štěpí.

Českou variantu dotazníku rámovanou **proti** násilnému vyslýchání vyplnilo 112 respondentů a česky rámovanou variantu rámovanou **pro** násilné vyslýchání vyplnilo 106 respondentů. Jejich anglické ekvivalenty vyplnilo 103 a 92 respondentů. Anglicky rámované varianty měly marginálně větší abandonment rate, který je podle mého názoru však stále nízký. Mohlo by to podle mě být díky anglickému testu, který rozřazení do variant předcházelo. Zde totiž v různých částech testu (nejčastěji však na začátku) odešly desítky respondentů, přestože dotazníku předcházelo upozornění, že některé části dotazníku mohou být v angličtině a že dotazník obsahuje anglický test. Předpokládám tedy, že test sloužil jako jakýsi „filtr“ pro ty, kteří nemají ochotu zabývat se angličtinou a doufám, že pomohl zabránit vytvoření rozdílu mezi těmi, co vyplňovali český a anglický dotazník.

Dříve než budeme porovnávat rozdíly mezi rámci v jednotlivých jazycích, bylo by vhodné provést kontrolu mezi jazyky celkově – zda například překlad do angličtiny nezměnil význam sdělení, nebo jak jej respondenti chápou a zda se tedy neliší podpora pro násilný výslech mezi jazykovými verzemi bez ohledu na použitý rámec.

Tabulka č. 6: *Souhlas respondentů s mučením v prvním scénáři podle jazykové varianty bez ohledu na použitý rámec*

		Souhlas s mucenim Abu Ghraib - bi		Total
		Nesouhlas	Souhlas	
jazyk_var	Count	150	68	218
	CZ Expected Count	153,1	64,9	218,0
	Adjusted Residual	-,7	,7	
	Count	140	55	195
	EN Expected Count	136,9	58,1	195,0
	Adjusted Residual	,7	-,7	
Total	Count	290	123	413
	Expected Count	290,0	123,0	413,0

U hlavní otázky v prvním scénáři, tedy zda respondenti souhlasí s tím, jak bylo nakládáno s vězni v Abu Ghraib, je mezi skutečnými a očekávanými odpověďmi u jednotlivých jazyků jen minimální rozdíl a adjusted residuals nám dokazují, že je rovněž statisticky nevýznamný. Můžeme si tedy dovolit předpoklad, že samotný jazyk zde na míru souhlasu s mučením vliv neměl.

Tabulka č. 7: *Souhlas respondentů s mučením v prvním scénáři podle rámce bez ohledu na jazykovou variantu*

		Souhlas s mucenim Abu Ghraib - bi		Total
		Nesouhlas	Souhlas	
ramec_varianta	Count	195	20	215
	Proti - Negativne Expected Count	151,0	64,0	215,0
	Adjusted Residual	9,5	-9,5	
	Count	95	103	198
	Pro - Pozitivne Expected Count	139,0	59,0	198,0
	Adjusted Residual	-9,5	9,5	
Total	Count	290	123	413
	Expected Count	290,0	123,0	413,0

Pro kontrolu bylo provedeno ještě srovnání mezi rámci bez ohledu na jazyk, ve kterém byly podány a výsledná adjusted residuals dosahují hodnot $\pm 9,5$.

Vliv rámců je tedy extrémně silný, což může mít za následek méně patrný vliv cizího jazyka při rozdělení podle všech čtyřech variant:

Tabulka č. 8: *Souhlas respondentů s mučením v prvním scénáři podle rámce a jazykové varianty*

Varianta dotazníku * Souhlas s mucenim Abu Ghraib - bi Crosstabulation					
			Souhlas s mucenim Abu Ghraib - bi		Total
			Nesouhlas	Souhlas	
Varianta dotazníku	CZ PROTI muceni	Count	102	10	112
		Expected Count	78,6	33,4	112,0
		Adjusted Residual	5,7	-5,7	
	CZ PRO muceni	Count	48	58	106
		Expected Count	74,4	31,6	106,0
		Adjusted Residual	-6,5	6,5	
	EN PROTI muceni	Count	93	10	103
		Expected Count	72,3	30,7	103,0
		Adjusted Residual	5,1	-5,1	
	EN PRO muceni	Count	47	45	92
		Expected Count	64,6	27,4	92,0
		Adjusted Residual	-4,6	4,6	
Total	Count	290	123	413	
	Expected Count	290,0	123,0	413,0	

Po rozdělení respondentů podle všech čtyř variant, vidíme zaprvé stále statisticky nepodstatně vyšší podporu mučení u respondentů s dotazníkem v českém jazyce.

Dále nám zůstává patrný velmi silný vliv pozitivního a negativního rámování.

Důležitým poznatkem zde však je rozdíl v rozdílu. V české variantě je u negativně rámovaného dotazníku a nesouhlasu s mučením adjusted residuum 5,7, u souhlasu u pozitivně rámované verze dokonce 6,5. Součet těchto vychýlení a tedy celkový rozdíl mezi verzemi je tak **12,2**. V anglické variantě se jedná o hodnoty 5,1 a 4,6, a tedy celkový rozdíl pouze **9,7**. Tento rozdíl je sice stále velký, je však podstatně menší než rozdíl mezi česky rámovanými variantami.

Tento rozdíl mezi jazykovými variantami byl dále otestován za použití odpovědí z více otázek najednou. Na základě toho, zda respondent souhlasil s mučením vězňů, zda souhlasil

s potrestáním toho, kdo toto násilí předešel či schválil a zda souhlasil s potrestáním toho, kdo toto násilí prováděl, bylo každému respondentovi sečtením hodnot z těchto odpovědí (Naprostý nesouhlas s mučením či naprostý souhlas s trestem znamenal 1 bod až po naprostý souhlas s mučením či naprostý nesouhlas s trestem, které znamenaly 4 body) vypočítáno skóre, které dosahovalo od 4 do 12 bodů. Následně byl vzorek rozdělen podle jazykových variant a hodnoty skóre byly porovnány mezi jednotlivými rámci. Vzhledem k charakteru původních dat s touto proměnnou nebylo pracováno jako s kardinální a pro porovnání „skóre“ bylo použit Mann-Whitneyho neparametrický test.

Tabulka č. 9: Skóre souhlasu respondentů s mučením v prvním scénáři podle rámce – porovnání jazykových variant

	ramec varianta	N	Mean Rank	Sum of Ranks
souhrn_ghraib	Proti - Negativne	112	73,58	8241,00
	Pro - Pozitivne	106	147,45	15630,00
	Total	218		

a. jazyk_var = CZ

	souhrn_ghraib
Mann-Whitney U	1913,000
Wilcoxon W	8241,000
Z	-8,748
Asymp. Sig. (2-tailed)	,000

a. jazyk_var = CZ

	ramec varianta	N	Mean Rank	Sum of Ranks
souhrn_ghraib	Proti - Negativne	103	71,95	7410,50
	Pro - Pozitivne	92	127,17	11699,50
	Total	195		

a. jazyk_var = EN

	souhrn_ghraib
Mann-Whitney U	2054,500
Wilcoxon W	7410,500
Z	-6,899
Asymp. Sig. (2-tailed)	,000

a. jazyk_var = EN

b. Grouping Variable: ramec_varianta

V obou jazykových variantách je opět vidět velmi silný vliv použitého rámce, zároveň však můžeme pozorovat znatelný rozdíl mezi použitými jazyky. V angličtině byl efekt rámování citelně slabší.

4.5. Scénář 2 – Vizuální rámování

U druhého scénáře vyjadřovali respondenti na čtyřstupňové škále míru přijatelnosti užití jednotlivých metod na vězni Abu Zubaydahovi. Pro získání celistvějšího přehledu o jejich postoji k těmto metodám jako celku bylo sečteno jejich „skóre“ za jednotlivé metody, kdy za „Zcela nepřijatelné“ byl přičten jeden bod, za „Spíše nepřijatelné“ dva body, „Spíše přijatelné“ tři body a „Zcela přijatelné“ čtyři body. Popsaných metod bylo celkem šest, takže každý respondent skočil se „skóre“ v hodnotě od 6 do 24 bodů.

Tabulka č. 10: Skóre souhlasu respondentů s mučením v druhém scénáři podle jazykové varianty bez ohledu na rámeček

Ranks					Test Statistics ^a	
	jazyk_var	N	Mean Rank	Sum of Ranks		sumametody
sumametody	CZ	218	214,59	46781,00	Mann-Whitney U	19600,000
	EN	195	198,51	38710,00	Wilcoxon W	38710,000
	Total	413			Z	-1,373
					Asymp. Sig. (2-tailed)	,170

a. Grouping Variable: jazyk_var

Zde vidíme, že absolutní hodnota Z nepřesahuje 1,96 a můžeme tedy zkonstatovat, že ani v případě dotazování ve druhém scénáři neměl samotný jazyk statisticky významný vliv na míru souhlasu s použitím násilí při výslechu.

Pokud mezi sebou porovnáme hodnoty jednotlivých rámců bez ohledu na jazyk, hodnota Z je bezpečně nad hranicí statistické signifikance:

Tabulka č. 11: Skóre souhlasu respondentů s mučením v druhém scénáři podle rámce bez ohledu na jazykovou variantu

Ranks					Test Statistics ^a	
	ramec_varianta	N	Mean Rank	Sum of Ranks		sumametody
sumametody	Proti - Negativne	215	184,98	39771,00	Mann-Whitney U	16551,000
	Pro - Pozitivne	198	230,91	45720,00	Wilcoxon W	39771,000
	Total	413			Z	-3,926
					Asymp. Sig. (2-tailed)	,000

a. Grouping Variable: ramec_varianta

Zdá se tedy, že se podařilo efektu vizuálního rámování dosáhnout.

Pokud nyní mezi sebou Mann-Whitneyho testem porovnáme hodnoty dosahované mezi rámci v jednotlivých jazycích, dostaneme hodnoty zcela v rozporu s hypotézou, že zde bude užití anglického jazyka efekt rámování mitigovat.

Tabulka č. 12: *Skóre souhlasu respondentů s mučením v druhém scénáři podle rámce – porovnání jazykových variant*

Ranks				
	Varianta dotazníku	N	Mean Rank	Sum of Ranks
sumametody	CZ PROTI muceni	112	100,41	11246,00
	CZ PRO muceni	106	119,10	12625,00
	Total	218		

Test Statistics ^a	
	sumametody
Mann-Whitney U	4918,000
Wilcoxon W	11246,000
Z	-2,198
Asymp. Sig. (2-tailed)	,028

a. Grouping Variable: Varianta dotazníku

Ranks				
	Varianta dotazníku	N	Mean Rank	Sum of Ranks
sumametody	EN PROTI muceni	103	84,67	8721,50
	EN PRO muceni	92	112,92	10388,50
	Total	195		

Test Statistics ^a	
	sumametody
Mann-Whitney U	3365,500
Wilcoxon W	8721,500
Z	-3,508
Asymp. Sig. (2-tailed)	,000

a. Grouping Variable: Varianta dotazníku

Rozdíl mezi hodnotami Z je na první pohled patrný. Co je však zajímavé, je jeho „směr“. Absolutní hodnota Z je totiž větší u anglicky rámované verze dotazníku.

Při užití cizího jazyka byl tedy efekt vizuálního rámování silnější než v češtině.

4.6. Scénář 3 – Rámování statutem quo

Ve třetím scénáři byl respondent dotazován, zda by dal rozkaz k mučení lapeného teroristy elektrošoky:

Tabulka č. 13: *Souhlas respondentů s mučením ve třetím scénáři podle rámce bez ohledu na jazykovou variantu*

ramec_varianta * Dali by rozkaz mucit? Crosstabulation

			Dali by rozkaz mucit?		Total
			Ne	Ano	
ramec_varianta	Proti - Negativne	Count	92	123	215
		Expected Count	78,6	136,4	215,0
		Adjusted Residual	2,7	-2,7	
	Pro - Pozitivne	Count	59	139	198
		Expected Count	72,4	125,6	198,0
		Adjusted Residual	-2,7	2,7	
Total	Count	151	262	413	
	Expected Count	151,0	262,0	413,0	

Absolutní hodnoty adjusted residuals naznačují, že bylo rámovacího efektu – tentokrát použitím statutu quo – opět úspěšně dosaženo, avšak problém nastává při rozdělení respondentů podle jazykových variant:

Tabulka č. 14: *Souhlas respondentů s mučením ve třetím scénáři podle jazykové varianty bez ohledu na rámec*

jazyk_var * Dali by rozkaz mucit? Crosstabulation

			Dali by rozkaz mucit?		Total
			Ne	Ano	
jazyk_var	CZ	Count	71	147	218
		Expected Count	79,7	138,3	218,0
		Adjusted Residual	-1,8	1,8	
	EN	Count	80	115	195
		Expected Count	71,3	123,7	195,0
		Adjusted Residual	1,8	-1,8	
Total	Count	151	262	413	
	Expected Count	151,0	262,0	413,0	

Při rozdělení vzorku podle jazyka bez ohledu na použitý rámec jsou rozdíly rozhodně vyšší, než jsem očekával a hodnota adjusted residuals se již pohybuje na hraně statistické významnosti.

Tabulka č. 15: Souhlas respondentů s mučením ve třetím scénáři podle rámce a jazykové varianty

Varianta dotazníku * Dali by rozkaz mucit? Crosstabulation					
			Dali by rozkaz mucit?		Total
			Ne	Ano	
Varianta dotazníku	CZ PROTI muceni	Count	42	70	112
		Expected Count	40,9	71,1	112,0
		Adjusted Residual	,2	-,2	
	CZ PRO muceni	Count	29	77	106
		Expected Count	38,8	67,2	106,0
		Adjusted Residual	-2,3	2,3	
	EN PROTI muceni	Count	50	53	103
		Expected Count	37,7	65,3	103,0
		Adjusted Residual	2,9	-2,9	
	EN PRO muceni	Count	30	62	92
		Expected Count	33,6	58,4	92,0
		Adjusted Residual	-,9	,9	
Total	Count	151	262	413	
	Expected Count	151,0	262,0	413,0	

Při rozdělení vzorku do všech čtyř variant můžeme na první pohled vidět rozdíl v jazycích, který odhalila již předchozí tabulka. Zde navíc vidíme, že rozdíl v rozdílech v rámci dvou jazykových variant není příliš velký.

Zde se tedy vliv užití cizího jazyka na sílu rámovacího efektu u statutu quo ověřit nepodařilo.

4.7. Vliv dalších faktorů na vliv jazyka na rámovací efekt

Další úroveň, kterou jsem chtěl zkoumat, byl vliv dalších faktorů, které se týkají jazyka, na jeho vliv na framing effect.

Hypotézy týkající se těchto vlivů byly následující:

Vliv užití cizího jazyka bude silnější (a tedy rámovací efekt slabší) u lidí, kteří se angličtinu naučili formalizovanou formou.

Tuto hypotézu se bohužel potvrdit nepodařilo. Jak jsem již psal výše, otázka zjišťující, kde se respondent anglicky naučil, měla v dotazníku ze všech největší abandonment rate a

v komentářích u dotazníku se dokonce objevila stížnost na její špatnou pochopitelnost. Je tedy možné, že tuto otázku někteří respondenti špatně pochopili (přestože v pilotáži se podobný problém neobjevil), což může mít za následek zkreslený výsledek. Jisté však je, že na základě svého zkoumání tuto hypotézu potvrdit nemohu.

Vliv užití cizího jazyka bude silnější (a tedy vliv rámování slabší) u lidí, kteří se angličtinu začali učit v pozdějších fázích života.

Tabulka č. 16: *Souhlas respondentů s mučením v prvním scénáři podle rámování, rozdělený na základě toho, zda se respondent začal učit anglicky v předškolním věku*

ramec_varianta * Souhlas s mucenim Abu Ghraib - bi Crosstabulation^a

		Souhlas s mucenim Abu Ghraib - bi		Total	
		Nesouhlas	Souhlas		
ramec_varianta	Proti - Negativne	Count	44	1	45
		Expected Count	34,7	10,3	45,0
		Adjusted Residual	5,5	-5,5	
	Pro - Pozitivne	Count	10	15	25
		Expected Count	19,3	5,7	25,0
		Adjusted Residual	-5,5	5,5	
Total	Count	54	16	70	
	Expected Count	54,0	16,0	70,0	

a. startuc_6amin = 6 a mene

ramec_varianta * Souhlas s mucenim Abu Ghraib - bi Crosstabulation^a

		Souhlas s mucenim Abu Ghraib - bi		Total	
		Nesouhlas	Souhlas		
ramec_varianta	Proti - Negativne	Count	49	9	58
		Expected Count	39,9	18,1	58,0
		Adjusted Residual	3,5	-3,5	
	Pro - Pozitivne	Count	37	30	67
		Expected Count	46,1	20,9	67,0
		Adjusted Residual	-3,5	3,5	
Total	Count	86	39	125	
	Expected Count	86,0	39,0	125,0	

a. startuc_6amin = Vice nez 6

Rozdělíme-li data podle toho, zda se respondent začal učit angličtinu ještě v předškolním věku, vidíme výrazný rozdíl v adjusted residuals, který naznačuje, že je vliv užití angličtiny na sílu rámovacího efektu skutečně silnější u těch, kteří se začali učit anglicky

v útlém věku v souladu s teorií Catherine Harris o vyšší emocionalitě v jazycích naučených v dřívějších fázích života.

Vliv užití cizího jazyka bude silnější (a tedy vliv rámování slabší) u lidí, kteří angličtinu používají méně.

Vzhledem k tomu, že jsem poměrně podcenil míru pasivního používání angličtiny tím, že jsem respondentům nabídl tři kategorie: 1) 20 minut týdně nebo méně, 2) Více než 20 minut týdně, ale méně než 5 hodin týdně a 3) 5 hodin týdně nebo více, zůstalo mi v první kategorii pouze devět respondentů. Proto byla proměnná rekódována do binární, a respondenti tak byli rozděleni hranicí pěti hodin týdně. Dohaduji se, že tato větší než očekávaná míra pasivního užívání angličtiny může být následkem buď nižším věkem respondentů, nebo probíhající pandemií a větší konzumací zahraniční filmů a seriálů na streamovacích službách, nebo kombinací obojího.

Tabulka č. 17: *Souhlas respondentů s mučením v prvním scénáři podle rámování, rozdělený na základě toho, v jaké míře respondenti používají angličtinu*

ramec_varianta * Souhlas s mucenim Abu Ghraib - bi Crosstabulation^a

			Souhlas s mucenim Abu Ghraib - bi		Total
			Nesouhlas	Souhlas	
ramec_varianta	Proti - Negativne	Count	27	4	31
		Expected Count	23,3	7,8	31,0
		Adjusted Residual	2,4	-2,4	
	Pro - Pozitivne	Count	12	9	21
		Expected Count	15,8	5,3	21,0
		Adjusted Residual	-2,4	2,4	
Total	Count	39	13	52	
	Expected Count	39,0	13,0	52,0	

a. uziv_AJ_re = Mene nez 5 hodin tydne

ramec_varianta * Souhlas s mucenim Abu Ghraib - bi Crosstabulation^a

			Souhlas s mucenim Abu Ghraib - bi		Total
			Nesouhlas	Souhlas	
ramec_varianta	Proti - Negativne	Count	66	6	72
		Expected Count	50,9	21,1	72,0
		Adjusted Residual	5,6	-5,6	
	Pro - Pozitivne	Count	35	36	71
		Expected Count	50,1	20,9	71,0
		Adjusted Residual	-5,6	5,6	
Total	Count	101	42	143	
	Expected Count	101,0	42,0	143,0	

a. uziv_AJ_re = 5 hodin tydne a vice

Pokud porovnáme velikosti adjusted residuals ve vzorku rozděleném podle míry užívání angličtiny, vidíme opět výrazný rozdíl. Zdá se tedy, že lidé, kteří častěji používají angličtinu, jsou v cizím jazyce ovlivněni rámováním více než ti, kteří ji používají méně, tedy že je u nich mitigační schopnost angličtiny slabší.

4.8. Další zkoumání výsledků ve druhém scénáři

Dále mne na základě výsledků ve druhém scénáři, tedy že je vizuální rámování užitím cizího jazyka naopak posíleno, zajímalo, zda se bude tento efekt lišit u respondentů s různými jazykovými schopnostmi. Výsledky totiž naznačují, že u vizuálního rámování člověk nepřemýšlí racionálněji, ba naopak je – možná vlivem větší kognitivní zátěže – méně racionální.

Je mým předpokladem, že čím je pro člověka angličtina těžší, tím větší kognitivní zátěž na něj její užívání bude mít.

Nejprve jsem respondenty rozdělil podle skóre, jakého dosáhli v anglickém testu. Když byl tento test sestavován, záměrně jsem do něj dal dvě obtížnější otázky, aby měl test větší rozlišovací schopnost. U těchto otázek (pro referenci: 5. a 10. – anglický test je jednou z příloh této práce) skutečně respondenti nejvíce chybovali a ti, kteří ne, měli v naprosté většině případů vysoké skóre. Rozdělil jsem tedy respondenty podle toho, zda se jim podařilo v testu dosáhnout alespoň 9 bodů, či zda měli 8 nebo méně.

Tabulka č. 18: Skóre souhlasu respondentů s mučením ve druhém scénáři podle rámování, rozdělený na základě toho, jakého skóre dosáhli v anglickém testu

Ranks ^a					Test Statistics ^{a,b}	
	ramec_varianta	N	Mean Rank	Sum of Ranks		sumametody
sumametody	Proti - Negativne	48	32,27	1549,00	Mann-Whitney U	373,000
	Pro - Pozitivne	30	51,07	1532,00	Wilcoxon W	1549,000
	Total	78			Z	-3,580
					Asymp. Sig. (2-tailed)	,000

a. Mel skóre 9 a vic = Skóre 8-

a. Mel skóre 9 a vic = Skóre 8-

b. Grouping Variable: ramec_varianta

Ranks ^a					Test Statistics ^{a,b}	
	ramec_varianta	N	Mean Rank	Sum of Ranks		sumametody
sumametody	Proti - Negativne	55	52,35	2879,50	Mann-Whitney U	1339,500
	Pro - Pozitivne	62	64,90	4023,50	Wilcoxon W	2879,500
	Total	117			Z	-2,011
					Asymp. Sig. (2-tailed)	,044

a. Mel skóre 9 a vic = Skóre 9+

a. Mel skóre 9 a vic = Skóre 9+

b. Grouping Variable: ramec_varianta

Respondenti s vysokým skóre v anglickém testu byli vizuálním rámováním méně ovlivněni, přesto je však i u nich rozdíl mezi rámci statisticky významný. Mým předpokladem tedy je, že respondenti s horší znalostí angličtiny museli vynakládat větší kognitivní úsilí na čtení textu, následkem čehož byli na rámovací efekt náchylnější.

Dále jsem výsledky ve druhém scénáři rozdělil podle toho, zda je čeština jejich dominantním jazykem.

Tabulka č. 19: Skóre souhlasu respondentů s mučením ve druhém scénáři podle rámování, rozdělený na základě toho, zda je čeština jejich dominantním jazykem

Ranks ^a					Test Statistics ^{a,b}	
	ramec_varianta	N	Mean Rank	Sum of Ranks		sumametody
sumametody	Proti - Negativne	84	65,83	5530,00	Mann-Whitney U	1960,000
	Pro - Pozitivne	70	91,50	6405,00	Wilcoxon W	5530,000
	Total	154			Z	-3,579
					Asymp. Sig. (2-tailed)	,000

a. Dominantní jazyk AJ vs CJ = Cestina

a. Dominantní jazyk AJ vs CJ = Cestina

b. Grouping Variable: ramec_varianta

Ranks ^a				
	ramec_varianta	N	Mean Rank	Sum of Ranks
sumametody	Proti - Negativne	19	19,76	375,50
	Pro - Pozitivne	22	22,07	485,50
	Total	41		

a. Dominantni jazyk AJ vs CJ = Anglictina nebo srovnatelne

Test Statistics ^{a,b}	
	sumametody
Mann-Whitney U	185,500
Wilcoxon W	375,500
Z	-,617
Asymp. Sig. (2-tailed)	,537

a. Dominantni jazyk AJ vs CJ = Anglictina nebo srovnatelne

b. Grouping Variable: ramec_varianta

Zde je rozdíl mezi hodnotami Z skutečně velký. Zdá se dokonce, že se druhá skupina nenechala vizuálním rámováním téměř ovlivnit. Statistická insignifikance v testu může být také způsobena nedostatečně velkým vzorkem – v této podskupině se nachází pouze 41 respondentů, ale i při prohlédnutí pohledem je malý rozdíl v odpovědích patrný.

Poslední test, který jsem v tomto směru udělal, bylo rozdělení respondentů podle toho, jak moc používají angličtinu.

Tabulka č. 20: *Skóre souhlasu respondentů s mučením ve druhém scénáři podle rámování, rozdělený na základě toho, jak moc používají angličtinu*

Ranks ^a				
	ramec_varianta	N	Mean Rank	Sum of Ranks
sumametody	Proti - Negativne	47	36,51	1716,00
	Pro - Pozitivne	39	51,92	2025,00
	Total	86		

a. uzivaniAJ_bi = Mensi mira uzivani ENG

Test Statistics ^{a,b}	
	sumametody
Mann-Whitney U	588,000
Wilcoxon W	1716,000
Z	-2,870
Asymp. Sig. (2-tailed)	,004

a. uzivaniAJ_bi = Mensi mira uzivani ENG

b. Grouping Variable: ramec_varianta

Ranks ^a				
	ramec_varianta	N	Mean Rank	Sum of Ranks
sumametody	Proti - Negativne	56	48,99	2743,50
	Pro - Pozitivne	53	61,35	3251,50
	Total	109		

a. uzivaniAJ_bi = Vetsi mira uzivani ENG

Test Statistics ^{a,b}	
	sumametody
Mann-Whitney U	1147,500
Wilcoxon W	2743,500
Z	-2,050
Asymp. Sig. (2-tailed)	,040

a. uzivaniAJ_bi = Vetsi mira uzivani ENG

b. Grouping Variable: ramec_varianta

Ti, kteří angličtinu používají více, se nechali vizuálním rámováním méně ovlivnit. Rozdíl v hodnotách Z je patrný.

Tyto tři způsoby rozdělení vzorku – podle skóre v anglickém testu, podle toho, který jazyk je u respondenta dominantní a podle míry používání angličtiny – naznačují, že by zde kognitivní zátěž skutečně mohla hrát hroli.

5. Shrnutí a diskuse výsledků

5.1. Vliv užití cizího jazyka na efekt rámování

Hlavním cílem tohoto výzkumu bylo potvrzení či vyvrácení těchto tří hypotéz, která byla každá zkoumána na vlastním scénáři:

H₁: Respondenti vyplňující dotazník v angličtině budou méně ovlivněni rámováním klíčovými slovy než respondenti vyplňující dotazník v češtině.

Tato hypotéza byla potvrzena. Rozdíl v rozdílech mezi rámci podle použitého jazyka byl značný jak v hlavní otázce – zda respondent schvaluje užití násilných metod při výslechu či nikoliv, tak při porovnání skóre vzniknuvšího na základě hlavní otázky a dalších upřesňujících otázek.

Je však zde nutné podotknout, že byl vytvořený rámovací efekt extrémně silný. V předchozích výzkumech autoři poskytovali méně kontextu a rámovali otázky použitím menšího množství klíčových slov. V mém výzkumu bylo použito co možná největší množství těchto slov v širokém kontextu, aby bylo rámování zaručeno. Bez něj by totiž nebyl výzkum vlivu jazyka na toto rámování možný. Proto jsem chtěl mít jistotu, že se vyskytne. Rozhodně by bylo vhodné pokračovat ve výzkumu při užití slabšího rámování, například pouze variací toho, jak bude nazýván ten, na kom je násilný výslech prováděn (někdo, kdo je podezřelý z útoků na civilisty / někdo, kdo je podezřelý z terorismu) nebo toho, jak bude nazýván samotný výslech (mučení / výslech za použití fyzického a psychického násilí). Byl by tak odstraněn vliv dalších faktorů, jako například kontextu a vliv užití cizího jazyka by se tak mohl více projevit.

H₂: Respondenti vyplňující dotazník v angličtině budou méně ovlivněni vizuálním rámováním než respondenti vyplňující dotazník v češtině.

Tato hypotéza byla vyvrácena. Platí dokonce její opak – pozorované ovlivnění cizím jazykem mělo za následek naopak větší ovlivnění rámovacím efektem.

Domnívám se, že to může mít za příčinu právě větší „cizost“ cizího jazyka – přestože slovům v angličtině rozumíme, „nepromlouvají“ k nám do takové míry jako mateřština (dle zjištění Anety Pavlenko), a proto máme tendenci více se soustředit na jiné vizuální vjemy a věnovat jim větší pozornost.

Další možné vysvětlení, které je v souladu s dostupnou literaturou, je již zmiňovaná větší kognitivní zátěž při užívání cizího jazyka. Při té má člověk větší tendenci podlehnout kognitivním zkreslením, mezi něž rámování patří, a tento efekt, který je v případě užívání slov s emočním nábojem ve Scénáři 1 těmito slovy přebit, se zde projevuje.

Menší emocionalita při užívání cizího jazyka (podle zjištění Catherine Caldwell-Harris), zdá se, nemá dostatečný efekt, aby omezila vizuální framing.

H₃: Respondenti vyplňující dotazník v angličtině budou méně ovlivněni rámováním statutem quo než respondenti vyplňující dotazník v češtině.

Tuto hypotézu se bohužel nepodařilo potvrdit ani vyvrátit. Ovlivnění rámováním sice proběhlo, ale vliv mělo i samotné použití jazyka bez ohledu na použitý rámec. V angličtině byl odpor k použití elektrošoků ve mnou předložené hypotetické situaci znatelně větší než v češtině. Překlad přitom byl proveden zcela stejným způsobem jako v předchozích scénářích – jak nejpřesněji to šlo.

Při zpětné reflexi docházím k závěru, že jsem pravděpodobně pochybil ve formulaci „nové metody“ výsledku. V anglické variantě rámované proti mučení byla elektrošoková metoda popsána slovy „a completely new interrogation method“. V české verzi se však jednalo o „zcela novou metodu“. Přestože se více či méně jedná o ekvivalenty, musím připustit možnost, že by fráze „zcela nová“ mohla mít pozitivnější konotaci než „completely new“, kterou považuji za zcela neutrální. Mám totiž dojem, že je tato česká fráze užívaná v marketingových kampaních například při zdůraznění „zcela nové receptury“ či jiného aspektu produktu, který je nový a tedy dobrý. V angličtině se přitom pro tuto pozitivní „novotu“ používá spíše spojení „brand new“. Je tedy zcela možné, že jsem zde zvolil nevhodné slovo a efekt rámování tak zcela vychýlil. Našel se určitý počet lidí, kteří toto téma výzkumu považovali za zajímavý a chtěli se o něm se mnou po vyplnění pobavit. Jeden z těchto lidí mě na tuto myšlenku přivedl, protože měl dotazník v české variantě rámovaný pro podporu násilného výsledku a „zcela novou metodu“ právě pochopil jako něco revolučního, pokročilého a pozitivního.

5.2. Další faktory ovlivňující vliv cizího jazyka na efekt rámování

Vzhledem k tomu, že byl očekávaný mitigační efekt cizího jazyka zjištěn pouze v případě rámování klíčovými slovy v prvním scénáři, byly další hypotézy zkoumány právě na tomto příkladu.

H4: Vliv užití cizího jazyka bude silnější (a tedy rámovací efekt slabší) u lidí, kteří se angličtinu naučili formalizovanou formou, než u lidí, kteří se angličtinu naučili přirozeně.

Tato hypotéza byla založena na předpokladu, že podobně jako s sebou učení v dětství nese víc emocí než učení v dospělosti, mohl by racionální a chladnější kontext formalizovaného učení – například ve škole – nést menší emoční náboj než učení přirozené. Tato hypotéza nebyla potvrzena a zdá se, že nevyvinuté emočně-regulační systémy poskytující v raném dětství pro učení emotivnější kontext, jak bylo popsáno Catherine Harris et al., jsou pro vzniknutí rozdílu v citění slov skutečně klíčové.

H5: Vliv užití cizího jazyka bude silnější (a tedy rámovací efekt slabší) u lidí, kteří se angličtinu začali učit v pozdějších fázích života.

Tato hypotéza byla potvrzena, dále potvrzující výše zmíněnou teorii Catherine Harris.

H6: Vliv užití cizího jazyka bude silnější (a tedy rámovací efekt slabší) u lidí, kteří angličtinu používají méně.

Tato hypotéza byla založena na předpokladu, že by mohl emoční náboj u slov v nepoužívaném jazyce časem vymizet, stejně jako je možné zapomenout samotný jazyk. Hypotéza se potvrzuje, ale pro potvrzení tohoto fenoménu u nepoužívaných cizích jazyků by dozajista byl potřeba další výzkum.

5.3. Faktory ovlivňující vizuální rámování v cizím jazyce

Přestože výsledky ve druhém scénáři nedopadly dle očekávání, byly jistě neméně zajímavé, a proto jsem se rozhodl zkoumat je dál za pomoci dalších jazykových faktorů. Respondenti byli tedy postupně rozděleni podle toho, který jazyk je u nich dominantní, jaké měli skóre v anglickém testu a jak moc angličtinu používají. Výsledky těchto testů naznačují, že respondenti s horší znalostí angličtiny, kteří nejsou tak zvyklí ji používat a není pro ně dominantním jazykem, museli vynakládat větší kognitivní úsilí na čtení textu, následkem čehož byli na rámovací efekt náchylnější.

5.4. Limity

Mimo limity, které byly v práci již zmíněny, tedy nedostatečně reprezentativní vzorek, nedostatečný počet respondentů pro provedení některých analýz, velmi silné rámování v prvním scénáři a překladatelské pochybení ve scénáři třetím, je nutné mít na paměti možnost kotvení.

Přestože se scénáře měnily za účelem omezení vlivu tohoto kognitivního zkreslení, zkoumal jsem vícero druhů rámování opakovaně na tom stejném konceptu. Je tedy možné, že se u některých respondentů projevilo tzv. kotvení jako efekt primingu. Toto jsou dva podobné koncepty, které popisují ovlivnění při rozhodování faktory z dřívějšího, které mohou či nemusí být pro současné rozhodování relevantní. [Kahneman 2012] V tomto případě mohlo tedy dojít k tomu, že si respondent během prvního negativně rámovaného scénáře vědomě či podvědomě řekl „jsem proti mučení“ a tento postoj nadále zastával po zbytek negativně rámovaného dotazníku, což by mohlo mít za následek mylný dojem, že rámování funguje, i kdyby ve skutečnosti nefungovalo. Takovýto problém však nastává už po první otázce, kdy se respondentovi začne na koncept tvořit názor, a pokud bychom si tak chtěli být absolutně jisti, že se vyhneme efektu kotvení, nemohli bychom respondentovi položit více než jednu otázku na dané téma.

Dalším problémem může být nedostatečné pochopení poskytnutého cizojazyčného textu. Této eventualitě jsem se sice snažil zamezit požadováním po respondentech úroveň angličtiny B2 či vyšší a hlavně příloženým anglickým testem, bez možnosti follow-upu nebo jiných rozhovorů však nemohu mít jistotu, že některé snížení či zvýšení rámovacího efektu nebylo místo toho pouhým nepochopením slov či kompletní přeskočení textu v případě obrázkové varianty dotazníku v části vizuálního rámování.

5.5. Další výzkum

Tímto výzkumem bylo především ověřeno, že má užití cizího jazyka vliv na rámovací efekt i v jiných typech rámování než je Risky-choice framing.

Dále byly pootevřeny dveře otázky, jaké další faktory mají na tento mitigující (či naopak posilující) efekt vliv. Při snaze tuto otázku zodpovědět bych doporučil návrat k rámování Risky-choice framingem pro jeho zdokumentovanou spolehlivost při tvorbě rámovacího efektu.

Pokud se zde vliv dalších faktorů projeví, teprve poté bych zjišťoval, zda se dá nalézt i v dalších typech rámování.

Rozhodně by bylo velmi přínosné provést takový výzkum v kontrolovanějším prostředí a s respondenty, u kterých je u všech jistota, že zcela porozuměli poskytnutnému textu. Zároveň bych doporučil měřit při výzkumu u respondentů jejich kognitivní úsilí. Přestože se jedná o nesnadný úkol, existují fyziologické znaky o tomto úsilí vypovídající a vzhledem k tomu, že se jedná o faktor působící v opačném směru než umírněnost emocí, bylo by vhodné počítat s ním přesněji než být si pouze vědom jeho potenciální přítomnosti.

6. Závěr

Hlavním cílem této diplomové práce bylo zjistit, jaký vliv má použití cizího jazyka na sílu rámovacího efektu.

Zkoumané efekty buďto potvrdily nebo zpřesnily zjištění vycházející z dosavadní literatury. V první řadě bylo potvrzeno, že má užití cizího jazyka vliv na rámovací efekt i v jiných, více praktických, případech než při rámování rizik.

Dostupná literatura popisuje dva hlavní protichůdné vlivy cizího jazyka relevantní pro jeho vliv na framing: Na jednu stranu zvýšení kognitivní zátěže, se kterou se zvyšují vlivy kognitivních zkreslení, ale na druhou stranu menší zapojení emocí, se kterým naopak narůstá racionalita.

V práci bylo zkoumáno, který z těchto faktorů bude mít v různých typech rámování větší vliv.

Jako zásadní se ukázal vliv zapojení konkrétních klíčových slov, jejichž emoční náboj má na čtenáře v cizím jazyce menší sílu než v jazyce rodilém. V případě rámování těmito klíčovými slovy byl jejich efekt natolik silný, že v cizím jazyce nebyla větší kognitivní zátěž schopna způsobit větší vychýlení. Naopak, menší emoční náboj klíčových slov zajistil mitigaci rámovacího efektu v cizím jazyce.

Tento mitigační efekt byl v práci dále zkoumán sledováním faktorů souvisejících se vztahem respondenta k jazyku. V souladu s dostupnou teorií měl vliv věk, v jakém se respondent začal anglicky učit. Na ty, kteří se začali učit anglicky v předškolním věku – v době před dovyvinutím emočně-regulačních systémů –, měla emočně nabitá slova v angličtině větší vliv a rámovací efekt tak u nich byl cizím jazykem mitigován méně. Podobný vliv byl sledován také u respondentů, kteří angličtinu méně používají. Vliv prostředí, v jakém se respondent jazyk naučil, naopak potvrzen nebyl.

Opačný výsledek než u rámování klíčovými slovy byl pozorován v případě vizuálního rámování bez manipulace těmito slovy. Zde předpokládaná větší racionalita při použití cizího jazyka nebyla dostatečně silným faktorem a protichůdná větší kognitivní zátěž způsobila silnější vliv rámovacího efektu.

Tento efekt byl dále zkoumán ve vztahu k jazykovým faktorům, které by jej mohly ovlivnit. Výsledky těchto testů naznačují, že respondenti s horší znalostí angličtiny, kteří nejsou tak zvyklí ji používat a není pro ně dominantním jazykem, byli rámováním v cizím jazyce

ovlivnění více. Předpoklad je takový, že je pro tyto skupiny náročnější jazyk používat a musí tak vyvinout větší kognitivní úsilí.

V případě rámování pomocí statutu quo byly výsledky nepřesvědčivé, neboť došlo k vychýlení způsobeným s největší pravděpodobností nepřesností v překladu.

7. Summary

The main aim of this thesis was to investigate the foreign language effect on the strength of the framing effect.

The effects investigated either confirmed or refined the findings based on the existing literature. First, it was confirmed that the use of foreign language has an effect on the framing effect in other, more practical, cases than risk framing.

The available literature describes two main conflicting effects of foreign language relevant to its influence on framing: on the one hand, an increase in cognitive load, with which cognitive biases increase, but on the other hand, less involvement of emotions, with which, in turn, rationality increases.

In this paper it was investigated which of these factors would have a greater influence in different types of framing.

The influence of the involvement of specific keywords, whose emotional charge has less force on the reader in a foreign language than in a native tongue, was found to be crucial. In the case of framing with these keywords, their effect was so strong that the greater cognitive load was not able to cause a greater bias in the foreign language. Conversely, the lower emotional load of the keywords ensured mitigation of the framing effect in the foreign language.

This mitigation effect was further investigated in the present study by looking at factors related to the respondents' relationship with the language. Consistent with available theory, the age at which the respondent started learning English had an effect. For those who began learning English at a pre-school age - a time before emotion-regulation systems were developed - emotionally charged words in English had a greater influence and thus the framing effect was less mitigated by the foreign language. A similar effect was observed for respondents who used English less. In contrast, the influence of the environment in which the respondent learned the language was not confirmed.

The opposite result to that of keyword framing was observed in the case of visual framing without manipulating these words. Here, the assumed greater rationality in the use of the foreign language was not a strong enough factor, and the opposing greater cognitive load caused a stronger framing effect.

This effect was further examined in relation to language factors that might influence it. The results of these tests suggest that respondents with less proficiency in English, who are less

accustomed to using it and for whom it is not the dominant language, were more affected by framing in the foreign language. The assumption is that it is more challenging for these groups to use the language and so they have to make more cognitive effort.

In the case of framing using the status quo, the results were inconclusive as there was a skew most likely caused by an inaccuracy in translation.

Použitá literatura

- ABRAHAM, Linus a Osei APPIAH. Framing News Stories: The Role of Visual Imagery in Priming Racial Stereotypes. *Howard Journal of Communications* [online]. 2006, 17(3), 183-203 [cit. 2021-03-21]. ISSN 1064-6175. Dostupné z: doi:10.1080/10646170600829584
- AMATI-MEHLER, J., Argentieri, S. & Canestri, J. The Babel of the unconscious: Mother tongue and foreign languages in the psychoanalytic dimension (translated from Italian by J. Whitelaw-Cucco). Madison, CT: International Universities Press. 1993
- ARAGNO, Anna a Peter J. SCHLACHET. Accessibility of early experience through the language of origin: A theoretical integration. *Psychoanalytic Psychology* [online]. 1996, 13(1), 23-34 [cit. 2021-03-16]. ISSN 1939-1331. Dostupné z: doi:10.1037/h0079636
- BLAUWKAMP, Joan M, Charles M ROWLING a William PETTIT. Are Americans really okay with torture? The effects of message framing on public opinion. *Media, War & Conflict* [online]. 2018, 11(4), 446-475 [cit. 2021-02-07]. ISSN 1750-6352. Dostupné z: doi:10.1177/1750635217753655
- BRICKMAN BHUTTA, Christine. Not by the Book. *Sociological Methods & Research* [online]. 2012, 41(1), 57-88 [cit. 2021-01-19]. ISSN 0049-1241. Dostupné z: doi:10.1177/0049124112440795
- BUXBAUM, Edith. The Rôle of a Second Language in the Formation of Ego and Superego. *The Psychoanalytic Quarterly* [online]. 2017, 18(3), 279-289 [cit. 2021-03-16]. ISSN 0033-2828. Dostupné z: doi:10.1080/21674086.1949.11925762
- CALDWELL-HARRIS, Catherine L. a Ayşe AYÇIÇEĞİ-DINN. Emotion and lying in a non-native language. *International Journal of Psychophysiology* [online]. 2009, 71(3), 193-204 [cit. 2021-03-14]. ISSN 01678760. Dostupné z: doi:10.1016/j.ijpsycho.2008.09.006
- CLOUD, David S. Carla Anne ROBBINS a Greg JAFFE., Red Cross Found Widespread Abuse of Iraqi Prisoners, WALL. ST.J. [online]. 2004 [cit. 2021-03-16]. Dostupné z: <https://www.wsj.com/articles/SB108384106459803859>
- CONRAD, Frederick, Mick COUPER, Roger TOURANGEAU a Andrey PEYTCHEV. Impact of progress feedback on task completion. In: CHI '05 extended abstracts on Human factors in computing systems - CHI '05 [online]. New York, New York, USA: ACM Press,

2005, 2005, s. 1921- [cit. 2021-01-19]. ISBN 1595930027. Dostupné z:
doi:10.1145/1056808.1057057

COUPER, M. P., M. W. TRAUGOTT a M. J. LAMIAS. Web Survey Design and Administration. Public Opinion Quarterly [online]. 2001, 65(2), 230-253 [cit. 2021-01-19]. ISSN 0033-362X. Dostupné z: doi:10.1086/322199

CRANDALL, Christian S., Scott EIDELMAN, Linda J. SKITKA a G. Scott MORGAN. Status quo framing increases support for torture. Social Influence [online]. 2009, 4(1), 1-10 [cit. 2021-03-14]. ISSN 1553-4510. Dostupné z: doi:10.1080/15534510802124397

ČSÚ. Šetření o využívání ICT v domácnostech a mezi jednotlivci [online]. 2020 [cit. 2021-02-14]. Dostupné z:
<https://www.czso.cz/documents/10180/122362632/06100420c.pdf/01ab7bd8-1baa-4b8d-854d-81d000d0c953?version=1.2>

ČSÚ. Vzdělávání dospělých v České republice [online] 2018 [cit. 2021-02-14]. Dostupné z:
<https://www.czso.cz/csu/czso/vzdelavani-dospelych-v-ceske-republice-2016>

DE MARTINO, B. Frames, Biases, and Rational Decision-Making in the Human Brain. Science [online]. 2006, 313(5787), 684-687 [cit. 2021-02-07]. ISSN 0036-8075. Dostupné z: doi:10.1126/science.1128356

DENBEAUX, Mark, Stephanie Moreno HAIRE, Tatiana LAING, et al. How America Tortures. SSRN Electronic Journal [online]. [cit. 2021-03-25]. ISSN 1556-5068. Dostupné z: doi:10.2139/ssrn.3494533

EVANS, Joel R. a Anil MATHUR. The value of online surveys. Internet Research [online]. 2005, 15(2), 195-219 [cit. 2021-01-19]. ISSN 1066-2243. Dostupné z: doi:10.1108/10662240510590360

FAHMY, Shahira. Picturing Afghan Women. Gazette (Leiden, Netherlands) [online]. 2004, 66(2), 91-112 [cit. 2021-03-21]. ISSN 0016-5492. Dostupné z: doi:10.1177/0016549204041472

GIBSON, Rhonda a Dolf ZILLMANN. Reading between the Photographs: The Influence of Incidental Pictorial Information on Issue Perception. Journalism & Mass Communication Quarterly [online]. 2000, 77(2), 355-366 [cit. 2021-03-21]. ISSN 1077-6990. Dostupné z: doi:10.1177/107769900007700209

GNAMBS, Timo a Kai KASPAR. Disclosure of sensitive behaviors across self-administered survey modes: a meta-analysis. *Behavior Research Methods* [online]. 2015, 47(4), 1237-1259 [cit. 2021-01-20]. ISSN 1554-3528. Dostupné z: doi:10.3758/s13428-014-0533-4

GREENSON, R. The mother tongue and the mother. *International Journal of Psycho-Analysis*, 1950. 31, 18–23.

HARRIS, Catherine L., Jean Berko GLEASON, Ayşe AYÇIÇEĞİ a Aneta PAVLENKO. 10. When is a First Language More Emotional? Psychophysiological Evidence from Bilingual Speakers. PAVLENKO, Aneta, ed. *Bilingual Minds* [online]. Bristol, Blue Ridge Summit: Multilingual Matters, 2006, 2006-12-31, s. 257-283 [cit. 2021-03-16]. ISBN 9781853598746. Dostupné z: doi:10.21832/9781853598746-012

HENDL, Jan a Jiří REMR. *Metody výzkumu a evaluace*. Praha: Portál, 2017. ISBN 978-80-262-1192-1.

ICC/ESOMAR. International Code on Market, Opinion and Social Research and Data Analytics [online]. 2016, [cit. 2021-01-19]. Dostupné z: https://www.esomar.org/uploads/public/knowledge-and-standards/codes-and-guidelines/ICCESOMAR_Code_English_.pdf

JAVIER, Rafael Art. Vicissitudes of autobiographical memories in a bilingual analysis. *Psychoanalytic Psychology* [online]. 1995, 12(3), 429-438 [cit. 2021-03-16]. ISSN 1939-1331. Dostupné z: doi:10.1037/h0079703

KAHNEMAN, Daniel. *Myšlení: rychlé a pomalé*. V Brně: Jan Melvil, 2012. Pod povrchem. ISBN 978-80-87270-42-4.

KAHNEMAN, Daniel a Amos TVERSKY. Prospect Theory: An Analysis of Decision under Risk. *Econometrica* [online]. 1979, 47(2) [cit. 2021-03-14]. ISSN 00129682. Dostupné z: doi:10.2307/1914185

KAHNEMAN, Daniel, Jack L KNETSCH a Richard H THALER. Anomalies: The Endowment Effect, Loss Aversion, and Status Quo Bias. *Journal of Economic Perspectives* [online]. 1991, 5(1), 193-206 [cit. 2021-03-14]. ISSN 0895-3309. Dostupné z: doi:10.1257/jep.5.1.193

KELFVE, Susanne, Marie KIVI, Boo JOHANSSON a Magnus LINDWALL. Going web or staying paper? The use of web-surveys among older people. *BMC Medical Research*

Methodology [online]. 2020, 20(1) [cit. 2021-01-19]. ISSN 1471-2288. Dostupné z: doi:10.1186/s12874-020-01138-0

KEYSAR, Boaz, Sayuri L. HAYAKAWA a Sun Gyu AN. The Foreign-Language Effect. Psychological Science [online]. 2012, 23(6), 661-668 [cit. 2021-02-07]. ISSN 0956-7976. Dostupné z: doi:10.1177/0956797611432178

KORN, Christoph W., Juliane RIES, Lennart SCHALK, Yulia OGANIAN a Henrik SAALBACH. A hard-to-read font reduces the framing effect in a large sample. Psychonomic Bulletin & Review [online]. 2018, 25(2), 696-703 [cit. 2021-02-07]. ISSN 1069-9384. Dostupné z: doi:10.3758/s13423-017-1395-4

KRAPF, E. Eduardo. The Choice of Language in Polyglot Psychoanalysis. The Psychoanalytic Quarterly [online]. 2017, 24(3), 343-357 [cit. 2021-03-16]. ISSN 0033-2828. Dostupné z: doi:10.1080/21674086.1955.11925990

KÜHBERGER, Anton. The Influence of Framing on Risky Decisions: A Meta-analysis. Organizational Behavior and Human Decision Processes [online]. 1998, 75(1), 23-55 [cit. 2021-02-07]. ISSN 07495978. Dostupné z: doi:10.1006/obhd.1998.2781

LANCE, Charles E., Charles E LANCE a Robert J VANDENBERG, ed. Statistical and Methodological Myths and Urban Legends [online]. Routledge, 2010 [cit. 2021-01-19]. ISBN 9780203867266. Dostupné z: doi:10.4324/9780203867266

LANGENSEE, Lara a Johan MÅRTENSSON. Change your language, change your mind? Nordic Psychology [online]. 2019, 71(4), 249-261 [cit. 2021-02-07]. ISSN 1901-2276. Dostupné z: doi:10.1080/19012276.2019.1600158

LEVIN, Irwin P. Associative effects of information framing. Bulletin of the Psychonomic Society [online]. 1987, 25(2), 85-86 [cit. 2021-03-14]. ISSN 0090-5054. Dostupné z: doi:10.3758/BF03330291

LEVIN, Irwin P, Richard D JOHNSON, Craig P RUSSO a Patricia J DELDIN. Framing effects in judgment tasks with varying amounts of information. Organizational Behavior and Human Decision Processes [online]. 1985, 36(3), 362-377 [cit. 2021-02-07]. ISSN 07495978. Dostupné z: doi:10.1016/0749-5978(85)90005-6

LEVIN, Irwin P., Sandra L. SCHNEIDER a Gary J. GAETH. All Frames Are Not Created Equal: A Typology and Critical Analysis of Framing Effects. Organizational Behavior and

Human Decision Processes [online]. 1998, 76(2), 149-188 [cit. 2021-02-07]. ISSN 07495978. Dostupné z: doi:10.1006/obhd.1998.2804

LEVIN, Irwin P, Sara K SCHNITTJER a Shannon L THEE. Information framing effects in social and personal decisions. *Journal of Experimental Social Psychology* [online]. 1988, 24(6), 520-529 [cit. 2021-03-14]. ISSN 00221031. Dostupné z: doi:10.1016/0022-1031(88)90050-9

LOSEKOOT, Michelle a Eliška VYHNÁNKOVÁ. Jak na síť: ovládněte čtyři principy úspěchu na sociálních sítích. V Brně: Jan Melvil Publishing, 2019. Žádná velká věda. ISBN 978-80-7555-084-2.

MARTEAU, Theresa M. Framing of information: Its influence upon decisions of doctors and patients. *British Journal of Social Psychology* [online]. 1989, 28(1), 89-94 [cit. 2021-02-07]. ISSN 01446665. Dostupné z: doi:10.1111/j.2044-8309.1989.tb00849.x

MCCLURE, Kimberly J., Rebecca M. PUHL a Chelsea A. HEUER. Obesity in the News: Do Photographic Images of Obese Persons Influence Antifat Attitudes? *Journal of Health Communication* [online]. 2011, 16(4), 359-371 [cit. 2021-03-21]. ISSN 1081-0730. Dostupné z: doi:10.1080/10810730.2010.535108

MEYEROWITZ, Beth E. a Shelly CHAIKEN. The effect of message framing on breast self-examination attitudes, intentions, and behavior. *Journal of Personality and Social Psychology* [online]. 1987, 52(3), 500-510 [cit. 2021-02-07]. ISSN 0022-3514. Dostupné z: doi:10.1037//0022-3514.52.3.500

MILLER, Paul M. a N. S. FAGLEY. The Effects of Framing, Problem Variations, and Providing Rationale on Choice. *Personality and Social Psychology Bulletin* [online]. 2016, 17(5), 517-522 [cit. 2021-02-07]. ISSN 0146-1672. Dostupné z: doi:10.1177/0146167291175006

MOVAHEDI, Siamak. Metalinguistic Analysis of Therapeutic Discourse: Flight into a Second Language When the Analyst and the Analysand Are Multilingual. *Journal of the American Psychoanalytic Association* [online]. 2016, 44(3), 837-862 [cit. 2021-03-16]. ISSN 0003-0651. Dostupné z: doi:10.1177/000306519604400308

PAGE, B. I. Toward general theories of media, public and foreign policy. in OSTMAN, R. E. Brigitte L. Nacos, Robert Y. Shapiro, and Pierangelo Isernia (eds.), *Decisionmaking in a Glass House: Mass Media, Public Opinion, and American and European Foreign Policy in the*

21st Century (Lanham, MD. International Journal of Public Opinion Research [online]. 14(1), 107-109 [cit. 2021-03-02]. ISSN 13534505. Dostupné z: doi:10.1093/ijpor/14.1.107

PAVLENKO, ANETA. Emotion and emotion-laden words in the bilingual lexicon. Bilingualism: Language and Cognition [online]. 2008, 11(2), 147-164 [cit. 2021-02-07]. ISSN 1366-7289. Dostupné z: doi:10.1017/S1366728908003283

PEYTCHEV, A., M. P. COUPER, S. E. MCCABE a S. D. CRAWFORD. Web Survey Design: Paging versus Scrolling. Public Opinion Quarterly [online]. 2006, 70(4), 596-607 [cit. 2021-01-19]. ISSN 0033-362X. Dostupné z: doi:10.1093/poq/nfl028

Pew Research Center. America's Changing Religious Landscape [online]. 2015, [cit. 2021-01-19]. Dostupné z: <https://www.pewforum.org/2015/05/12/americas-changing-religious-landscape/>

RODRIGUEZ, Lulu a Daniela V DIMITROVA. The levels of visual framing. Journal of Visual Literacy [online]. 2016, 30(1), 48-65 [cit. 2021-03-21]. ISSN 1051-144X. Dostupné z: doi:10.1080/23796529.2011.11674684

ROZENSKY, Ronald H. a Madeleine Y. GOMEZ. Language switching in psychotherapy with bilinguals: Two problems, two models, and case examples. Psychotherapy: Theory, Research & Practice [online]. 1983, 20(2), 152-160 [cit. 2021-03-16]. ISSN 0033-3204. Dostupné z: doi:10.1037/h0088486

SEDLÁKOVÁ, Renáta. Výzkum médií: nejužívanější metody a techniky. Praha: Grada, 2014. Žurnalistika a komunikace. ISBN 978-80-247-3568-9.

SNIEZEK, Janet A, Paul W PAESE a Fred S SWITZER. The effect of choosing on confidence in choice. Organizational Behavior and Human Decision Processes [online]. 1990, 46(2), 264-282 [cit. 2021-03-14]. ISSN 07495978. Dostupné z: doi:10.1016/0749-5978(90)90032-5

STATISTA. Forecast of Facebook user numbers in the Czech Republic from 2017 to 2025 [online]. 2021 [cit. 2021-02-07] Dostupné z: <https://www.statista.com/statistics/568761/forecast-of-facebook-user-numbers-in-the-czech-republic/>

STROUGH, JoNell, Tara E. KARNs a Leo SCHLOSNAgle. Decision-making heuristics and biases across the life span. Annals of the New York Academy of Sciences [online]. 2011,

1235(1), 57-74 [cit. 2021-02-07]. ISSN 00778923. Dostupné z: doi:10.1111/j.1749-6632.2011.06208.x

TAGUBA, A. ARTICLE 15-6 INVESTIGATION OF THE 800th MILITARY POLICE BRIGADE („Taguba Report“) [online]. 2004 [cit. 2021-03-14]. Dostupné z: <https://fas.org/irp/agency/dod/taguba.pdf>

THALER, Richard. Toward a positive theory of consumer choice. *Journal of Economic Behavior & Organization* [online]. 1980, 1(1), 39-60 [cit. 2021-02-07]. ISSN 01672681. Dostupné z: doi:10.1016/0167-2681(80)90051-7

TOURANGEAU, Roger. Survey Research and Societal Change. *Annual Review of Psychology* [online]. 2004, 55(1), 775-801 [cit. 2021-01-20]. ISSN 0066-4308. Dostupné z: doi:10.1146/annurev.psych.55.090902.142040

TOURANGEAU, Roger a Ting YAN. Sensitive questions in surveys. *Psychological Bulletin* [online]. 2007, 133(5), 859-883 [cit. 2021-01-20]. ISSN 1939-1455. Dostupné z: doi:10.1037/0033-2909.133.5.859

TVERSKY, A a D KAHNEMAN. The framing of decisions and the psychology of choice. *Science* [online]. 1981, 211(4481), 453-458 [cit. 2021-02-07]. ISSN 0036-8075. Dostupné z: doi:10.1126/science.7455683

U.S. Abuse of Iraqi Detainees at Abu Ghraib Prison. *American Journal of International Law* [online]. 2004, 98(3), 591-596 [cit. 2021-03-19]. ISSN 0002-9300. Dostupné z: doi:10.2307/3181656

VAN SCHIE, Els C.M. a Joop VAN DER PLIGT. Influencing Risk Preference in Decision Making: The Effects of Framing and Salience. *Organizational Behavior and Human Decision Processes* [online]. 1995, 63(3), 264-275 [cit. 2021-02-07]. ISSN 07495978. Dostupné z: doi:10.1006/obhd.1995.1078

VILLAR, Ana, Mario CALLEGARO a Yongwei YANG. Where Am I? A Meta-Analysis of Experiments on the Effects of Progress Indicators for Web Surveys. *Social Science Computer Review* [online]. 2013, 31(6), 744-762 [cit. 2021-01-19]. ISSN 0894-4393. Dostupné z: doi:10.1177/0894439313497468

WARNER, Margaret. Terrorist Captured: Al-Qaeda Leader Abu Zubaydah, PBS NEWS [online]. 2002, [cit. 2021-03-25]. Dostupné z: <https://www.pbs.org/newshour/show/terrorist-captured-al-qaeda-leader-abu-zubaydah>

WILSON, Dawn K., Kaplan, R. M. a Schneiderman, L. J. Framing of decisions and selections of alternatives in health care. *Social Behaviour* [online]. 1987, 2(1), 51–59 [cit. 2021-2-7].
Dostupné z: <https://psycnet.apa.org/record/1989-13013-001>

Teze diplomové práce

Předpokládaný název:

Efekt Rámování v Kvantitativním Výzkumu

Název v angličtině:

Framing Effect in Quantitative Research

Klíčová slova:

efekt rámování, kognitivní zkreslení, kvantitativní výzkum, ovlivnění, psychologie

Klíčová slova v angličtině:

framing effect, cognitive bias, quantitative research, interference, psychology

Jako téma své diplomové práce jsem si zvolil roli kognitivního zkreslení při kvantitativním dotazování se zaměřením na takzvaný efekt rámování (framing effect) jako jeden z těchto biasů.

Efekt rámování způsobuje ovlivnění rozhodovacího procesu na základě toho, jaké informace jsou respondentovi předloženy, jak jsou formulovány, případně jak jsou formulovány samotné otázky.

O této problematice do hloubky pojednávají například psychologové Tversky a Kahneman v práci *The framing of decisions and the psychology of choice*.

Toto téma mě během studia zaujalo ze všech nejvíc hlavně z toho důvodu, že se mnozí považujeme za zcela racionální, a přitom jsme biasy ovlivnění nejen v případě dotazování nebo v okamžiku jiné kognitivní námahy, ale také (a naopak často i víc) v běžném životě.

Toto je další aspekt, který mě na tomto tématu láká, protože zasahuje i do reálného života a netýká se jen dotazníků, přestože právě na ty se chci zaměřit.

Ve své práci bych tedy rád zjistil, do jaké míry se tyto biasy běžného života promítají do kvantitativního dotazování a jakým způsobem mohou odlišné formulace otázek a poskytnuté informace ovlivnit odpovědi respondentů.

Rád bych zjistil, zda jsou pro čechy různá témata rámováním různě ovlivnitelná, neboť téma výzkumu a například blízkost tématu respondentovi může být jedním z faktorů, které mohou sílu rámování ovlivnit. Když výzkumník provádí výzkum, jeho téma si většinou vybrat nemůže, ale může si alespoň být vědom toho, že je toto konkrétní téma náchylné k ovlivnění. Moje hypotéza tedy je, že se mezi sebou témata svou ovlivnitelností liší.

V praktické části práce budu vycházet z metod kvantitativního výzkumu, konkrétně dvou variant dotazníků s rozdílně formulovanými otázkami, které mi dovolí porovnávat odpovědi respondentů.

Otázky budou většinou názorového typu a budou se snažit přejít přes co největší množství společenských témat.

K získání odpovědí využiji metody CAWI za využití platformy online webového dotazníku některého z webů, které tuto službu poskytují. Budu se snažit získat co nejvíce respondentů bez ohledu na jejich demografické vlastnosti, podle kterých soubor odpovědí nakonec vyvážím, abych co nejvíce mitigoval zkreslení způsobené tímto výběrem.

K analýze odpovědí budu používat program SPSS od společnosti IBM.

Orientační přehled zdrojů:

Blauwkamp, J. M., C. M. Rowling, W. Pettit. Are Americans really okay with torture? The effects of message framing on public opinion. *Media, War & Conflict* 2018; 11 (4), 446 – 475.

De Martino, B., D. Kumaran, B. Seymour, R. J. Dolan. Frames, Biases, and Rational Decision Making in the Human Brain. *Science* 2006; 313, 684 – 687.

Kahneman, D., A. Tversky. Choices, values and frames. *American Psychologist* 1984; 39, 341 – 350.

Levin, I. P., R. D. Johnson, C. P. Russo, P. J. Deldin. Framing effects in judgment tasks with varying amounts of information. *Organizational behavior and human decision processes* 1985; 36, 362 – 377.

Levin, I. P., S. L. Schneider, G. J. Gaeth. All Frames Are Not Created Equal: A Typology and Critical Analysis of Framing Effects. *Organizational behavior and human decision processes* 1998; 76 (2), 149 – 188.

Strough, J. N., T. E. Karns, L. Schlosnagle. Decision-making heuristics and biases across the life span. *Annals of the New York Academy of Sciences* 2011; 1235, 57 – 74.

Tversky, A., D. Kahneman. The framing of decisions and the psychology of choice. *Science* 1981; 211, 453 – 458.

Seznam příloh

Příloha č. 1: Úvod a závěr dotazníku, společná část

Příloha č. 2: Anglický test, společná část

Příloha č. 3: Negativní rámování, česká varianta

Příloha č. 4: Pozitivní rámování, česká varianta

Příloha č. 5: Negativní rámování, anglická varianta

Příloha č. 6: Pozitivní rámování, anglická varianta

Příloha č. 1: Úvod a závěr dotazníku, společná část

Dobrý den, jmenuji se Jan Křižák a jsem studentem magisterského oboru Sociologie na Fakultě Sociálních Věd Univerzity Karlovy.

Rád bych Vás tímto poprosil o vyplnění dotazníku na názory veřejnosti na praktiky při vyslýchání zadržených osob ve vztahu ke znalostem cizího jazyka (angličtiny).

Dotazník je určen pouze osobám, které rodile hovoří češtinou a zároveň mají znalost angličtiny alespoň na konverzační úrovni (B2).

Dotazník je vzhledem ke svému tématu určen pouze dospělým a rád bych Vás varoval, že některé otázky se týkají explicitně popsaného násilí nebo obsahují násilí v kreslené podobě. První část dotazníku obsahuje krátký anglický test sestávající z deseti krátkých otázek, jehož výsledek je relevantní pro výsledky mého zkoumání, tak jej prosím vyplňte dle svých znalostí a pokračujte na zbytek dotazníku :)

Celý dotazník by Vám neměl zabrat více než 15 minut a je zcela anonymní.

Tímto Vám moc děkuji za účast.

Jan Křižák

Jaká je vaše znalost anglického jazyka? (+ *krátké definice*)

b) B2

c) C1

d) C2

Hovoříte kromě ČJ rodile dalším jazykem? (Jste simultánně bilingvní?)

a) Ne

b) Ano, ČJ + AJ

c) Ano, ČJ + jiný jazyk

<pokud a) či c)>

Vyplňte prosím na škále mezi těmito dvěma póly, který z faktorů měl na Vaši znalost angličtiny větší vliv, kde jste se toho „naučili víc“.

Formalizovaná výuka, tedy škola, jazykový kurz, mobilní aplikace, nebo Přirozené učení, tedy komunikace (například při pobytu v zahraničí), sledování filmů, seriálů, hraní videoher v angličtině?

<Sémantický diferenciál>

V jakém věku jste se začali učit anglicky? Aktivně či pasivně, tedy ve škole, nebo i přestěhováním do anglicky hovořící země.

<vyplnit>

Jaký jazyk považujete z dvojice Čeština / Angličtina ve **Vašem případě** za dominantní?

Kterým je pro vás snazší komunikovat?

a) Čeština

b) Angličtina

c) Komunikace v obou jazycích je pro mě srovnatelně jednoduchá

Kolik jazyků celkem (včetně ČJ a AJ) ovládáte alespoň na úrovni B2? (*Zopakovat definici*)

<vyplnit>

Jak často nyní v průměru **pasivně** používáte angličtinu? (Čtení anglického textu, sledování filmů, seriálů či jiných videí v angličtině/komunikace v anglickém jazyce, psaná i ústní)

- a) 20 minut týdně nebo méně
- b) Více než 20 minut týdně ale méně než 5 hodin týdně
- c) 5 hodin týdně nebo více

Jak často nyní v průměru **aktivně** používáte angličtinu? (Aktivní komunikace v angličtině – psaná i ústní.)

- a) 20 minut týdně nebo méně
- b) Více než 20 minut týdně ale méně než 5 hodin týdně
- c) 5 hodin týdně nebo více

Jakého jste pohlaví?

- a) Muž
- b) Žena

Jaký jste ročník narození?

<Vyplnit>

Jaké je vaše nejvyšší dosažené vzdělání?

- a) Základní (včetně neukončeného)
- b) Středoškolské bez maturity
- c) Středoškolské s maturitou
- d) Vysokoškolské

Jaká je velikost obce, ve které bydlíte?

- a) do 1 999 obyvatel
- b) 2 000 – 4 999 obyvatel
- c) 5 000 – 9 999 obyvatel
- d) 10 000 – 100 000 obyvatel
- e) nad 100 000 obyvatel

(anglický test)

(rozdělující otázka)

Závěr:

Moc Vám děkuji za účast na dotazníku. Nyní Vám na jeho konci mohu sdělit jeho skutečné zaměření.

Dotazník byl vyhotoven ve dvou verzích podle toho, zda byly otázky navodné tak, aby respondentu přiměly mít k násilnému vyslýchání pozitivní nebo negativní postoj pomocí rámování. Například pouhé použití slova „mučení“ místo formulace „násilný výslech“ ovlivní odpovědi respondentů.

Tyto dvě verze dotazníku dále existují každá v anglickém a v českém jazyce. Dohromady tedy existují čtyři verze dotazníku. Ve svém šetření zkoumám rozdíl v ovlivnění tímto rámováním v češtině oproti angličtině. Používání cizího jazyka totiž u čtenáře způsobuje slabší emoční odezvu než jazyk rodilý, což by dle mojí hypotézy mělo snížit schopnost rámování ovlivnit výsledky dotazníku.

Pokud by Vás zajímaly výsledky mého výzkumu, budou veřejně dostupné v mé hotové práci, kterou po dokončení naleznete v Repozitáři závěrečných prací Univerzity Karlovy.

<https://dspace.cuni.cz/>

Ještě jednou Vám děkuji za účast a přeji hezký den!

Jan Križák

Příloha č. 2: Anglický test, společná část

The company needs to decide ..... and for all what its position is on this point.

here
once
first
finally

Don't put your cup on the ..... of the table – someone will knock it off.

outside
edge
boundary
border

I'm sorry - I didn't ..... to disturb you.

hope
think
mean
suppose

Would you mind ..... these plates a wipe before putting them in the cupboard?

making
doing
getting
giving

I was looking forward ..... at the new restaurant, but it was closed.

to eat
to have eaten
to eating
eating

..... tired Melissa is when she gets home from work, she always makes time to say goodnight to the children.

Whatever
No matter how
However much
Although

Have you got time to discuss your work now or are you ..... to leave?

thinking
round
planned
about

Once the plane is in the air, you can ..... your seat belts if you wish.

undress
unfasten
unlock
untie

When I realised I had dropped my gloves, I decided to ..... my steps.

retrace
regress
resume
return

Anne's house is somewhere in the ..... of the railway station.

region
quarter
vicinity
district

Příloha č. 3: Negativní rámování, česká varianta

V roce 2003 podnikly Spojené státy invazi do Iráku. Jako součást jejich operací zde bylo Americkými Ozbrojenými Silami zřízeno detenční zařízení Abu Ghraib, v němž byli zadržováni mimo jiné lidé podezřelí ze zapojení do útoků na civilisty. Ti zde měly být vyslýcháni za účelem získání informací sloužících k potírání těchto útoků.

Součástí výslechů bylo fyzické i psychické **mučení** zadržených.

Součástí tohoto mučení měly mimo jiné být i následující aktivity:

- (1) Bití, fackování, kopání zadržených a dupání na jejich bosá chodidla
- (2) Natáčení a fotografování nahých zadržených
- (3) Nucené aranžování zadržených do různých sexuálně explicitních pozic za účelem jejich fotografování
- (4) Nucení zadržených, aby se svlékli a setrvali nazí dny v kuse
- (5) Nucení nahých mužů nosit ženské spodní prádlo
- (6) Nucení skupin mužů k masturbaci, zatímco byli fotografováni a natáčeni
- (7) Aranžování nahých zadržených na hromadu a následné skákání na tuto hromadu
- (8) Postavení nahého zadrženého na krabici s pytlek přes hlavu a připojení drátů na jeho prsty na ruku i nohu a na přirození a následné pouštění elektrického proudu do těchto drátů
- (9) Pohlavní styk dohlížitele od vojenské policie se zadrženou

Souhlasíte s použitím mučení při výslechu v **této situaci**?

- a) Naprosto nesouhlasím
- b) Spíše nesouhlasím
- c) Spíše souhlasím
- d) Naprosto souhlasím

<pokud a) nebo b)>

Měl by podle vás být potrestán člověk, který mučení při výslechu **předepsal a schválil**?

- a) Určitě ano
- b) Spíše ano
- c) Spíše ne
- d) Určitě ne

<pokud a) nebo b)>

Zasloužil by si stejný trest jako vězni, na kterých bylo mučení praktikováno?

- a) Určitě ano
- b) Spíše ano
- c) Spíše ne
- d) Určitě ne

<stále pokud a) nebo b) v 1)>

Měl by podle vás být potrestán člověk, který mučení při výslechu **prováděl**?

- a) Určitě ano
- b) Spíše ano
- c) Spíše ne

d) Určitě ne

<pokud a) nebo b)>

Zasloužil by si stejný trest jako vězni, na kterých bylo mučení praktikováno?

- a) Určitě ano
- b) Spíše ano
- c) Spíše ne
- d) Určitě ne

Pokud byste byli v situaci, kdy byste mohli tomuto mučení v tomto případě zabránit, vystoupili byste proti němu aktivně?

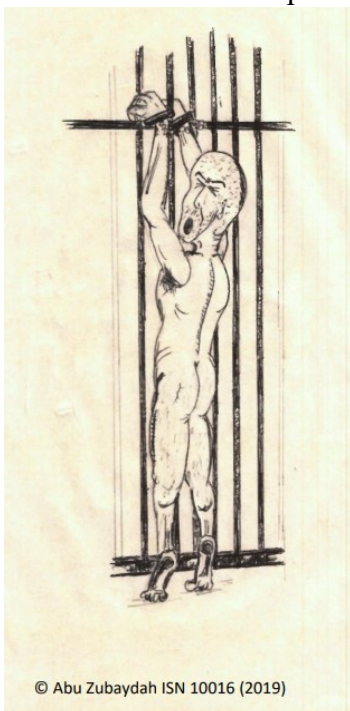
- a) Určitě ano
- b) Spíše ano
- c) Spíše ne
- d) Určitě ne

Abu Zubaydah je palestinec aktuálně držený Americkými ozbrojenými silami v internačním táboře na vojenské základně Guantanamo Bay. V době jeho dopadení (2002) měl být jedním z nejvýše postavených členů organizace al-Kajda a cílem amerických ozbrojených služeb bylo využití jeho znalostí a získání informací při Válce proti teroru.

Abu Zubaydah byl postupně přemísťován mezi utajenými lokacemi a podrobován pokročilým metodám výslechu. V prosinci 2019 byl deníkem New York Times vydán článek s popisem technik, které byly použity dle informací samotného Abu Zubaydah, včetně jeho vlastních kreseb těchto technik.

U každé z níže popsaných technik prosím vyznačte, do jaké míry je podle vás **v tomto případě** využití konkrétní metody přijatelné.

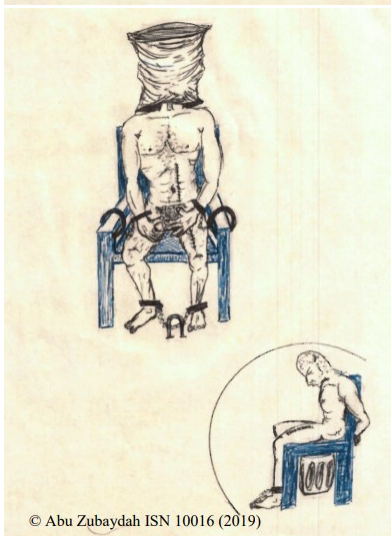
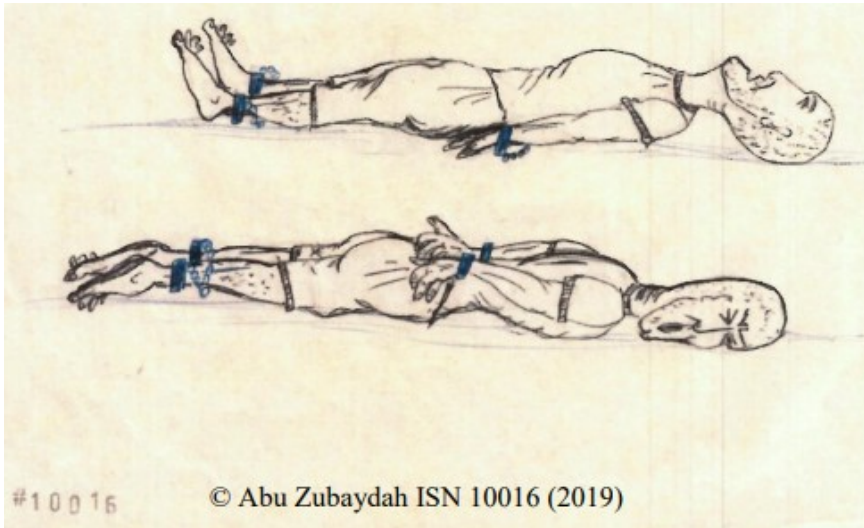
Nahota – Abu Zubaydah byl spolu s dalšími vězni rutinně podrobován svázání rukou nad hlavou v částečné či úplné nahotě.

Do jaké míry považujete použití této metody v případě Abu Zubaydah za přijatelné?

- a) Zcela nepřijatelné
- b) Spíše nepřijatelné
- c) Spíše přijatelné
- d) Zcela přijatelné

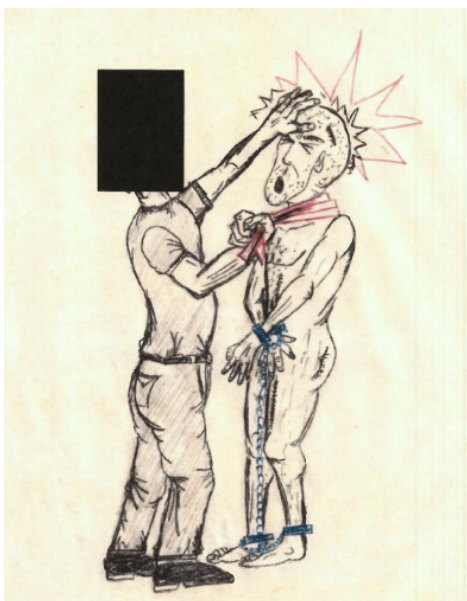
Spánková deprivace – Aby Zubaydovi zabránili v spánku, nutili ho jeho věznitelé neustále měnit polohy, z nichž jedna byla přivázání k židli, ve které byla díra a pod ní kbelík na moč a výkaly. Další z poloh byla vleže, avšak zde byl vězeň svázán v takovém nepohodlí, že opět neměl šanci usnout.

Do jaké míry považujete použití této metody v případě Abu Zubaydah za přijatelné?

- a) Zcela nepřijatelné
- b) Spíše nepřijatelné
- c) Spíše přijatelné
- d) Zcela přijatelné

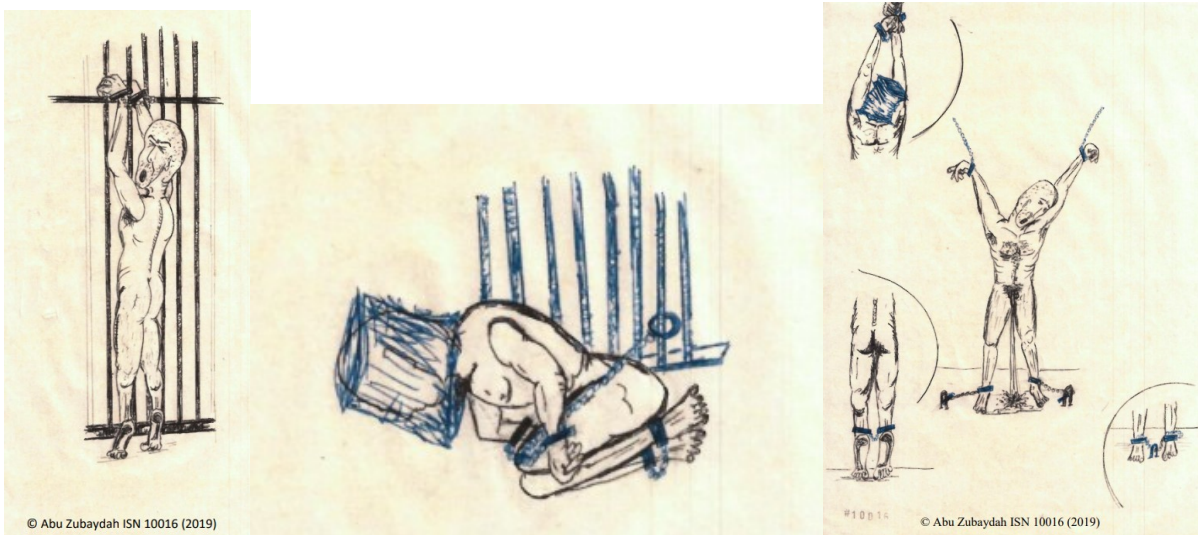
„Walling“ – další metodou fyzického násilí na vězni bylo narážení jeho těla proti zdi, takzvaný „walling“.

Do jaké míry považujete použití této metody v případě Abu Zubaydah za přijatelné?

- a) Zcela nepřijatelné
- b) Spíše nepřijatelné
- c) Spíše přijatelné
- d) Zcela přijatelné

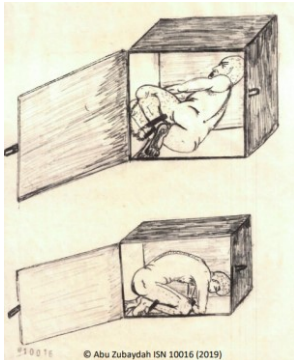
Stresující polohy – tzv. stress positions mají za úkol když ne způsobit okamžitou bolest, alespoň týrat vězně dlouhodobým napětím ve svalech. Mezi ně patří například svázání vězně s rukama nad hlavou podobně jako u mučení nahotou. Zde se však často jednalo o podstatně delší časové úseky – v některých případech byly vězni poskytnuty pleny, jindy byl ponechán nahý, aby vylučoval a kálel pod sebe. Další ze stresových poloh bylo svázání vězně do kozelce a následné přivázání ke zdi či k zemi. Poslední z nakreslených stresových poloh je přivázání ke stropu tak vysoko, že může vězeň sotva stát na špičkách.

Do jaké míry považujete použití této metody v případě Abu Zubaydah za přijatelné?

- a) Zcela nepřijatelné
- b) Spíše nepřijatelné
- c) Spíše přijatelné
- d) Zcela přijatelné

Stísněný prostor – tato technika spočívala v umístění vězně do temného stísněného prostoru, v němž musel mít celé tělo zkroucené, aby se do něj vešel.

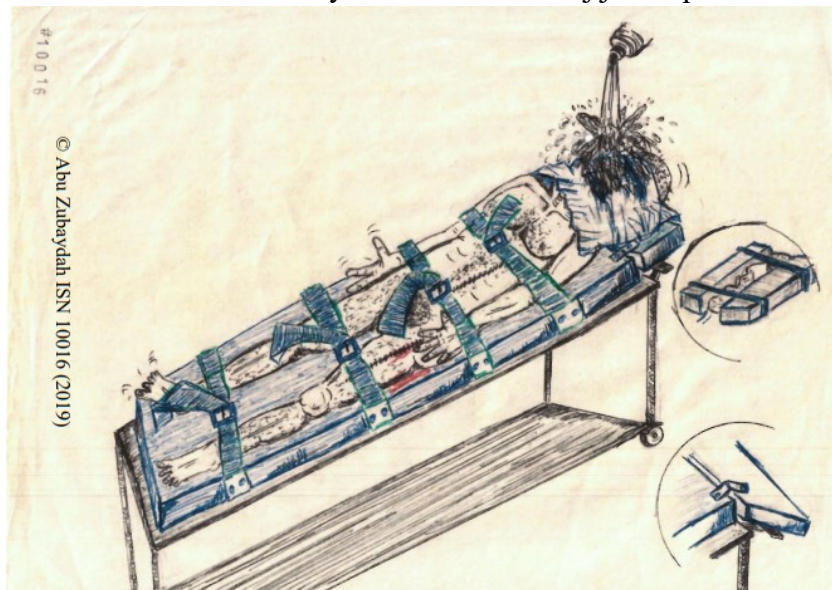

Do jaké míry považujete použití této metody v této situaci za přijatelné?

Do jaké míry považujete použití této metody v případě Abu Zubaydah za přijatelné?

- a) Zcela nepřijatelné
- b) Spíše nepřijatelné
- c) Spíše přijatelné
- d) Zcela přijatelné

Waterboarding – technika simulující pocit topení. Vězeň je při ní položen na nakloněnou lavici s hlavou níž než zbytek těla a na obličej je mu přes látku lita voda.

Do jaké míry považujete použití této metody v této situaci za přijatelné?

Do jaké míry považujete použití této metody v případě Abu Zubaydah za přijatelné?

- a) Zcela nepřijatelné
- b) Spíše nepřijatelné
- c) Spíše přijatelné
- d) Zcela přijatelné

Měl by podle vás být potrestán člověk, který tyto metody výslechu **předepsal a schválil**?

- a) Určitě ano
- b) Spíše ano
- c) Spíše ne
- d) Určitě ne

<pokud a) nebo b)>

Zasloužil by si, aby na něm byly praktikovány některé z metod, které byly použity na tohoto vězně?

- a) Určitě ano
- b) Spíše ano
- c) Spíše ne
- d) Určitě ne

<stále pokud a) nebo b) v 1)>

Měl by podle vás být potrestán člověk, který tyto metody výslechu **prováděl**?

- a) Určitě ano
- b) Spíše ano
- c) Spíše ne
- d) Určitě ne

<pokud a) nebo b)>

Zasloužil by si, aby na něm byly praktikovány některé z metod, které byly použity na tohoto vězně?

- a) Určitě ano
- b) Spíše ano
- c) Spíše ne
- d) Určitě ne

Pokud byste byli v situaci, kdy byste mohli používání těchto metod v tomto případě zabránit, vystoupili byste proti němu aktivně?

- a) Určitě ano
- b) Spíše ano
- c) Spíše ne
- d) Určitě ne

Nacházíte se již téměř na konci dotazníku. Děkuji, že pokračujete! Následní popsaná situace bude již poslední :)

Přesuňme se nyní do třetí, zcela odlišné situace, která je hypotetická. V ní máte za úkol rozhodnout o způsobu vyslýchání lapeného teroristy. Ten nechal na neznámém, hustě zalidněném místě aktivovanou časovanou bombu. Pokud dojde k její explozi, zcela jistě jejím následkem zahynou lidé.

Snahy dostat z teroristy lokaci výbušniny byly zatím marné, byl již vyslýchán tradičními metodami, které nezabírají.

Nyní je na vás rozhodnutí, zda na něj má ve snaze získat tuto informaci a zachránit tak životy lidí policejní komisař použít k vyslýchání zcela novou metodou – ta využívá elektrošoků aplikovaných elektrodami přiloženými na různé části těla.

Dali byste rozkaz k užití této nové metody výslechu?

- a) Rozhodně ne
- b) Spíše ne

- c) Spíše ano
- d) Rozhodně ano

Pokud C nebo D

Pokud byste toto vyslýchání mohli provést pouze vy, provedli byste ho?

- a) Rozhodně ne
- b) Spíše ne
- c) Spíše ano
- d) Rozhodně ano

Schvalujete obecně v odpovídajících případech používání této nové metody výslechu?

- a) Rozhodně ne
- b) Spíše ne
- c) Spíše ano
- d) Rozhodně ano

Příloha č. 4: Pozitivní rámování, česká varianta

11. září 2001 podnikla **teroristická organizace Al-Kajda** sérii **útoků** na různá místa v USA, mezi nimiž byly i dvě budovy Světového obchodního centra, tzv. Dvojčata. Vinou těchto útoků **zemřelo 2 977 lidí a další tisíce byly zraněny**. Do tohoto čísla jsou zahrnuti i hasiči a policisté povolání do akce, nebo vyšetřovatelé, kteří později zahynuli na **rakovinu** způsobenou zplodinami, prachem a chemikáliemi po výbuchu.

V návaznosti na to vyhlásil tehdejší americký prezident George W. Bush Válku proti **teroru**. V roce 2003 podnikly Spojené státy v rámci této války invazi do Iráku, který byl pod nadvládou Saddáma Husajna, který měl Al-Kajdu podporovat v jejích **teroristických aktivitách**.

Během této invaze byla Američany v iráckém městě Abu Ghraib zřízeno detenční zařízení, v němž byli mimo jiné zadržováni lidé podezřelí z **teroristických aktivit**, kteří zde měli být vyslýcháni za účelem získání informací sloužících k **potírání terorismu**.

K výslechu byly přitom používány tzv. Pokročilé metody výslechu, které zahrnovaly fyzické násilí i psychický nátlak.

Souhlasíte s použitím Pokročilých metod výslechu v **této situaci**?

- a) Naprosto nesouhlasím
- b) Spíše nesouhlasím
- c) Spíše souhlasím
- d) Naprosto souhlasím

<pokud a) nebo b)>

Měl by podle vás být potrestán člověk, který tyto metody výslechu **předepsal a schválil**?

- a) Určitě ano
- b) Spíše ano
- c) Spíše ne
- d) Určitě ne

<pokud a) nebo b)>

Zasloužil by si stejný trest jako vězni, na kterých byly praktikovány Pokročilé metody výslechu?

- a) Určitě ano
- b) Spíše ano
- c) Spíše ne
- d) Určitě ne

<stále pokud a) nebo b) v 1)>

Měl by podle vás být potrestán člověk, který tyto metody výslechu **prováděl**?

- a) Určitě ano
- b) Spíše ano
- c) Spíše ne
- d) Určitě ne

<pokud a) nebo b)>

Zasloužil by si stejný trest jako vězni, na kterých byly praktikovány Pokročilé metody výslechu?

- a) Určitě ano
- b) Spíše ano
- c) Spíše ne
- d) Určitě ne

Pokud byste byli v situaci, kdy byste mohli používání těchto metod v tomto případě zabránit, snažili byste se o to aktivně?

- a) Určitě ano
- b) Spíše ano
- c) Spíše ne
- d) Určitě ne

Abu Zubaydah je palestinec aktuálně držený Americkými ozbrojenými silami v internačním táboře na vojenské základně Guantanamo Bay. V době jeho dopadení (2002) měl být jedním z nejvýše postavených členů organizace Al-Kajda a cílem amerických ozbrojených služeb bylo využití jeho znalostí a získání informací při Válce proti teroru.

Abu Zubaydah byl postupně přemísťován mezi utajenými lokacemi a podrobován Pokročilým metodám výslechu. V prosinci 2019 byl deníkem New York Times vydán článek s popisem technik, které byly použity dle informací samotného Abu Zubaydah.

U každé z níže popsaných technik prosím vyznačte, do jaké míry je podle vás **v tomto případě** využití konkrétní metody přijatelné.

Nahota – Abu Zubaydah byl spolu s dalšími vězni rutinně podrobován svázání rukou nad hlavou v částečné či úplné nahotě.

Do jaké míry považujete použití této metody v případě Abu Zubaydah za přijatelné?

- a) Zcela nepřijatelné
- b) Spíše nepřijatelné
- c) Spíše přijatelné
- d) Zcela přijatelné

Spánková deprivace – Aby Zubaydovi zabránili v spánku, nutili ho jeho věznitelé neustále měnit polohy, z nichž jedna byla přivázání k židli, ve které byla díra a pod ní kbelík na moč a výkaly. Další z poloh byla vleže, avšak zde byl vězeň svázán v takovém nepohodlí, že opět neměl šanci usnout.

Do jaké míry považujete použití této metody v případě Abu Zubaydah za přijatelné?

- a) Zcela nepřijatelné
- b) Spíše nepřijatelné
- c) Spíše přijatelné
- d) Zcela přijatelné

„Walling“ – další metodou fyzického násilí na vězni bylo narážení jeho těla proti zdi, takzvaný „walling“.

Do jaké míry považujete použití této metody v případě Abu Zubaydah za přijatelné?

- a) Zcela nepřijatelné
- b) Spíše nepřijatelné

- c) Spíše přijatelné
- d) Zcela přijatelné

Stresující polohy – tzv. stress positions mají za úkol když ne způsobit okamžitou bolest, alespoň týrat vězně dlouhodobým napětím ve svalech. Mezi ně patří například svázání vězně s rukama nad hlavou podobně jako u mučení nahotou. Zde se však často jednalo o podstatně delší časové úseky – v některých případech byly vězni poskytnuty pleny, jindy byl ponechán nahý, aby vylučoval a kálel pod sebe. Další ze stresových poloh bylo svázání vězně do kozelce a následné přivázání ke zdi či k zemi. Poslední ze stresových poloh je přivázání ke stropu tak vysoko, že může vězeň sotva stát na špičkách.

Do jaké míry považujete použití této metody v případě Abu Zubaydah za přijatelné?

- a) Zcela nepřijatelné
- b) Spíše nepřijatelné
- c) Spíše přijatelné
- d) Zcela přijatelné

Stísněný prostor – tato technika spočívala v umístění vězně do temného stísněného prostoru, v němž musel mít celé tělo zkroucené, aby se do něj vešel.

Do jaké míry považujete použití této metody v případě Abu Zubaydah za přijatelné?

- a) Zcela nepřijatelné
- b) Spíše nepřijatelné
- c) Spíše přijatelné
- d) Zcela přijatelné

Waterboarding – technika simulující pocit topení. Vězeň je při ní položen na nakloněnou lavici s hlavou níž než zbytek těla a na obličej je mu přes látku lita voda.

Do jaké míry považujete použití této metody v případě Abu Zubaydah za přijatelné?

- a) Zcela nepřijatelné
- b) Spíše nepřijatelné
- c) Spíše přijatelné
- d) Zcela přijatelné

Měl by podle vás být potrestán člověk, který tyto metody výslechu **předešal a schválil**?

- a) Určitě ano
- b) Spíše ano
- c) Spíše ne
- d) Určitě ne

<pokud a) nebo b)>

Zasloužil by si, aby na něm byly praktikovány některé z metod, které byly použity na tohoto vězně?

- a) Určitě ano
- b) Spíše ano
- c) Spíše ne
- d) Určitě ne

<stále pokud a) nebo b) v 1)>

Měl by podle vás být potrestán člověk, který tyto metody výslechu **prováděl**?

- a) Určitě ano
- b) Spíše ano
- c) Spíše ne
- d) Určitě ne

<pokud a) nebo b)>

Zasloužil by si, aby na něm byly praktikovány některé z metod, které byly použity na tohoto vězně?

- a) Určitě ano
- b) Spíše ano
- c) Spíše ne
- d) Určitě ne

Pokud byste byli v situaci, kdy byste mohli používání těchto metod v tomto případě zabránit, vystoupili byste proti němu aktivně?

- a) Určitě ano
- b) Spíše ano
- c) Spíše ne
- d) Určitě ne

Nacházíte se již téměř na konci dotazníku. Děkuji, že pokračujete! Následná popsána situace bude již poslední :)

Přesuňme se nyní do třetí, zcela odlišné situace, která je hypotetická. V ní máte za úkol rozhodnout o způsobu vyslýchání lapeného teroristy. Ten nechal na neznámém, hustě zalidněném místě aktivovanou časovanou bombu. Pokud dojde k její explozi, zcela jistě jejím následkem zahynou lidé.

Snahy dostat z teroristy lokaci výbušniny byly zatím marné, byl již vyslýchán tradičními metodami, které nezabírají.

Nyní je na vás rozhodnutí, zda na něj má ve snaze získat tuto informaci a zachránit tak životy lidí policejní komisař použít klasickou vyslýchací metodu využívající elektrošoků aplikovaných elektrodami přiloženými na různé části těla. Tento způsob vyslýchání je v ojedinělých případech používán vyšetřovateli již více než čtyřicet let.

Dali byste rozkaz k užití této klasické metody výslechu?

- a) Rozhodně ne
- b) Spíše ne
- c) Spíše ano
- d) Rozhodně ano

Pokud C nebo D

Pokud byste toto vyslýchání mohli provést pouze vy, provedli byste ho?

- a) Rozhodně ne
- b) Spíše ne
- c) Spíše ano
- d) Rozhodně ano

Schvalujete obecně v odpovídajících případech používání této klasické metody výslechu?

- a) Rozhodně ne
- b) Spíše ne
- c) Spíše ano
- d) Rozhodně ano

Příloha č. 5: Negativní rámování, anglická varianta

In 2003, when the United States invaded Iraq, a detention facility in the Iraqi city of Abu Graib was established as a part of their operations there. Among others, people suspected of involvement in attacks on civilians were detained here. They were interrogated here for the purpose of obtaining information used to stop these attacks.

Physical and psychological **torture** was part of these interrogations.

Following activities were to be part of this torture:

- (1) Beating, slapping, kicking detainees and stomping on their bare feet
- (2) Filming and photographing naked detainees
- (3) Forced arranging of detainees in various sexually explicit positions for the purpose of photographing them
- (4) Forcing detainees to undress and stay naked for days
- (5) Forcing naked men to wear women's underwear
- (6) Forcing groups of men to masturbate while they were photographed and filmed
- (7) Arranging naked detainees on a pile and then jumping on that pile
- (8) Positioning a naked detainee on a box with a bag over his head attaching wires to his fingers, toes and genitals and then running electric current through those wires
- (9) Sexual intercourse of a military police supervisor with a detainee

Do you agree with the use of torture **in this case**?

- a) Completely disagree
- b) Rather disagree
- c) Rather agree
- d) Completely agree

<pokud a) nebo b)>

Should the person who **prescribed** the torture and **authorized** its use be punished?

- a) Certainly yes
- b) Rather yes
- c) Rather not
- d) Certainly not

<pokud a) nebo b)>

Would the person deserve the same punishment as the prisoners that were subject to the torture?

- a) Certainly yes
- b) Rather yes
- c) Rather not
- d) Certainly not

<stále pokud a) nebo b) v 1)>

Should the person who **performed** the torturing be punished?

- a) Certainly yes
- b) Rather yes
- c) Rather not

d) Certainly not

<pokud a) nebo b)>

Would the person deserve the same punishment as the prisoners that were subject to the torture?

a) Certainly yes

b) Rather yes

c) Rather not

d) Certainly not

If you were in a situation where you could prevent the use of torture in this case, would you actively try to do so?

a) Certainly yes

b) Rather yes

c) Rather not

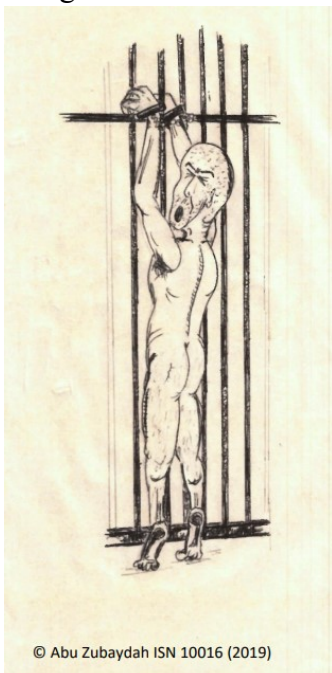
d) Certainly not

Abu Zubaydah is a Palestinian currently held by the US military in a detention camp at the Guantanamo Bay Military Base. At the time of his capture (2002), he was supposed to be one of the highest-ranking members of Al-Qaeda, and the goal of the US Armed Services was to use his knowledge and obtain information for the War on terror.

Abu Zubaydah was continuously moved between secret locations and subjected to Enhanced interrogation techniques. In December 2019, the New York Times published an article detailing the techniques used as described by Abu Zubaydah himself, including his drawings of the techniques.

For each of the techniques, please indicate to what extent you consider the use of the particular method to be acceptable **in this case**.

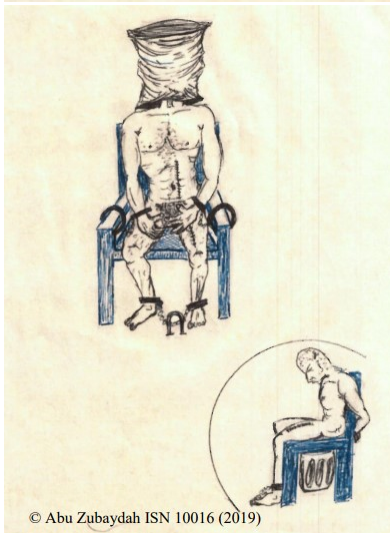
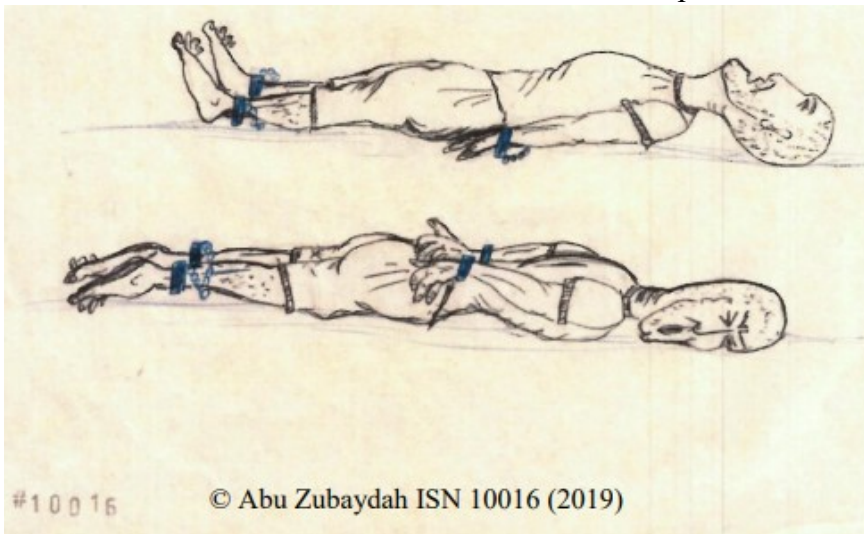
Nudity - Abu Zubaydah, along with other prisoners, was routinely subjected to his hands being bound over his head in partial or complete nudity.

To what extent do you consider the use of this method in Abu Zubaydah's case to be acceptable?

- a) Completely unacceptable
- b) Rather unacceptable
- c) Rather acceptable
- d) Completely acceptable

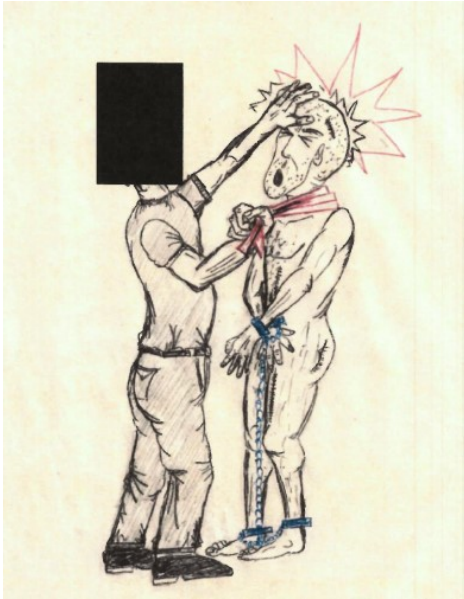
Sleep Deprivation - To keep Zubaydah from sleeping, his captors forced him to constantly change positions, one of which was being tied to a chair with a hole in it and a bucket for urine and feces under it. Another of the positions was him lying down, tied up in such discomfort that he did not have a chance to fall asleep either.

To what extent do you consider the use of this method in Abu Zubaydah's case to be acceptable?

- a) Completely unacceptable
- b) Rather unacceptable
- c) Rather acceptable
- d) Completely acceptable

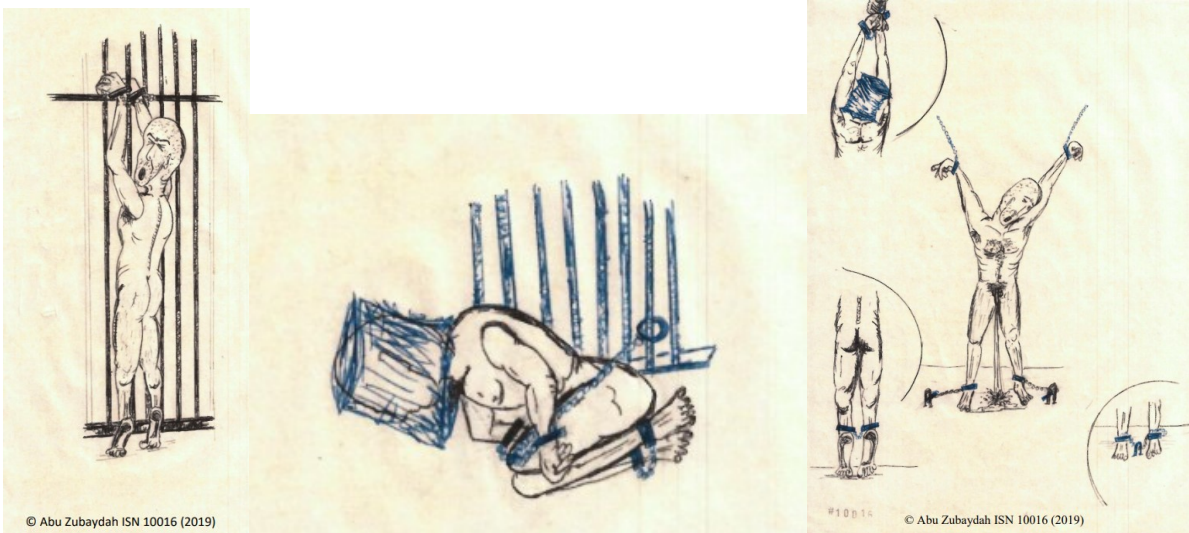
"Walling" - another method of physical violence against him was to strike his body against a wall, so-called "walling".

To what extent do you consider the use of this method in Abu Zubaydah's case to be acceptable?

- a) Completely unacceptable
- b) Rather unacceptable
- c) Rather acceptable
- d) Completely acceptable

Stress positions - these are meant not to cause immediate pain, but to abuse the prisoner with long-lasting muscle tension. These include, for example, tying a prisoner with his hands over his head, the same as in the Nudity method. However, these were often maintained over significantly longer periods of time - in some cases, the prisoner was provided with diapers, in others he was left naked to excrete under himself. Another one of the stressful positions was to tie the prisoner into a hogtie and then tie him to a wall or to the ground. Another one of the described positions is being tied to the ceiling so high that the prisoner can barely stand on the tip of his toes.

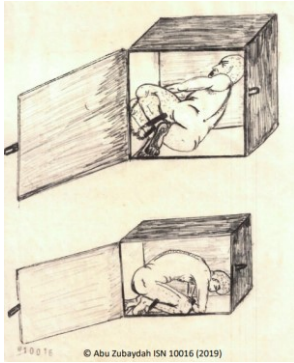

To what extent do you consider the use of this method in Abu Zubaydah's case to be acceptable?

- a) Completely unacceptable

- b) Rather unacceptable
- c) Rather acceptable
- d) Completely acceptable

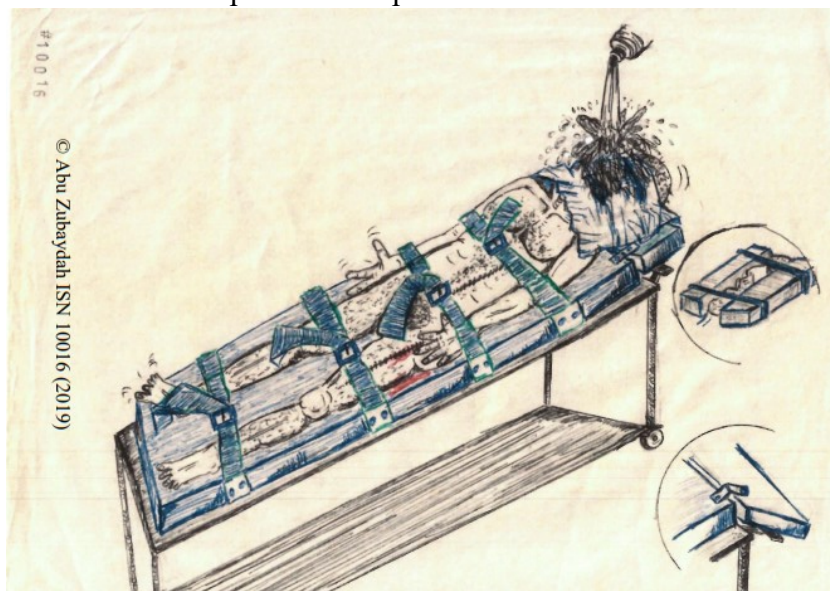
Confined space - this technique consisted of putting the prisoner in a dark confined, very small space in which he had to have his body twisted to be able to fit.

To what extent do you consider the use of this method in Abu Zubaydah's case to be acceptable?

- a) Completely unacceptable
- b) Rather unacceptable
- c) Rather acceptable
- d) Completely acceptable

Waterboarding – a technique which simulates drowning. In this technique, the prisoner is strapped to a board which is lowered on a slight angle and he has a towel placed on his face and water is then poured on top.

To what extent do you consider the use of this method in Abu Zubaydah's case to be acceptable?

- a) Completely unacceptable
- b) Rather unacceptable
- c) Rather acceptable
- d) Completely acceptable

Should the person who **prescribed** these methods and **authorized** their use be punished?

- a) Certainly yes
- b) Rather yes
- c) Rather not
- d) Certainly not

<pokud a) nebo b)>

Would the person deserve some of these methods to be practiced on him as well?

- a) Certainly yes
- b) Rather yes
- c) Rather not
- d) Certainly not

<stále pokud a) nebo b) v 1)>

Should the person who **performed** these methods be punished?

- a) Certainly yes
- b) Rather yes
- c) Rather not
- d) Certainly not

<pokud a) nebo b)>

Would the person deserve some of these methods to be practiced on him as well?

- a) Certainly yes
- b) Rather yes
- c) Rather not
- d) Certainly not

If you were in a situation where you could prevent the use of these methods in this case, would you actively try to do so?

- a) Certainly yes
- b) Rather yes
- c) Rather not
- d) Certainly not

You are almost at the end of the questionnaire. Thank you for continuing! The following situation will be the last one :)

Let us now move to a third, completely different situation, which is hypothetical this time. In it, your task is to decide on how to interrogate a captured terrorist. He left an activated time bomb in an unknown, densely populated area. If it explodes, people will certainly die as a result.

Attempts to get the location of the explosive from the terrorist have so far been unsuccessful, he has already been interrogated by traditional methods that do not work.

It is now up to you to decide whether the police commissioner should use a completely new interrogation method with the help of electroshocks using electrodes applied to various parts of the body in order to obtain this information to save people's lives.

Would you give order for this new interrogation technique to be used in this case?

- a) Certainly not
- b) Rather not
- c) Rather yes
- d) Certainly yes

Pokud C nebo D

If you were the one who'd have to perform the interrogation, would you do it?

- a) Certainly not
- b) Rather not
- c) Rather yes
- d) Certainly yes

In general, do you agree with using this new interrogation technique in rare cases?

- a) Certainly not
- b) Rather not
- c) Rather yes
- d) Certainly yes

Příloha č. 6: Pozitivní rámování, anglická varianta

On the 11th of September, 2001, the **terroristic organization of Al-Qaeda** has committed a series of **attacks** on various places in the U.S.A., including the two buildings of the World Trade Center, also called the Twin towers. **2.977 people died** because of these attacks and **thousands more were injured**. This number includes firemen, policemen called into the action, and also the investigators who later died of **cancer** caused by the fumes, dust, and chemicals after the explosion.

Following this, then-US President George W. Bush declared War on **terror**.

In 2003, as part of this war, the United States invaded Iraq, which was ruled by Saddam Hussein who was said to support al Qaeda in its **terrorist activities**.

During the invasion, the Americans set up a detention facility in the Iraqi city of Abu Ghraib, in which, among other things, people suspected of **terrorist activities** were detained. They were interrogated there for the purpose of obtaining information used to **combat terrorism**. So-called Enhanced interrogation techniques were used here and included physical violence as well as psychological pressure.

Do you agree with the use of Enhanced interrogation techniques **in this case**?

- a) Completely disagree
- b) Rather disagree
- c) Rather agree
- d) Completely agree

<pokud a) nebo b)>

Should the person who **prescribed** these methods and **authorized** their use be punished?

- a) Certainly yes
- b) Rather yes
- c) Rather not
- d) Certainly not

<pokud a) nebo b)>

Would the person deserve the same punishment as the prisoners that were subject to the Enhanced interrogation techniques?

- a) Certainly yes
- b) Rather yes
- c) Rather not
- d) Certainly not

<stále pokud a) nebo b) v 1)>

Should the person who **performed** these methods be punished?

- a) Certainly yes
- b) Rather yes
- c) Rather not
- d) Certainly not

<pokud a) nebo b)>

Would the person deserve the same punishment as the prisoners that were subject to the Enhanced interrogation techniques?

- a) Certainly yes
- b) Rather yes
- c) Rather not
- d) Certainly not

If you were in a situation where you could prevent the use of these methods in this case, would you actively try to do so?

- a) Certainly yes
- b) Rather yes
- c) Rather not
- d) Certainly not

Abu Zubaydah is a Palestinian currently held by the US military in a detention camp at the Guantanamo Bay Military Base. At the time of his capture (2002), he was supposed to be one of the highest-ranking members of Al-Qaeda, and the goal of the US Armed Services was to use his knowledge and obtain information for the War on terror.

Abu Zubaydah was continuously moved between secret locations and subjected to Enhanced interrogation techniques. In December 2019, the New York Times published an article detailing the techniques used as described by Abu Zubaydah himself.

For each of the techniques, please indicate to what extent you consider the use of the particular method to be acceptable **in this case**.

Nudity - Abu Zubaydah, along with other prisoners, was routinely subjected to his hands being bound over his head in partial or complete nudity.

To what extent do you consider the use of this method in Abu Zubaydah's case to be acceptable?

- a) Completely unacceptable
- b) Rather unacceptable
- c) Rather acceptable
- d) Completely acceptable

Sleep Deprivation - To keep Zubaydah from sleeping, his captors forced him to constantly change positions, one of which was being tied to a chair with a hole in it and a bucket for urine and feces under it. Another of the positions was him lying down, tied up in such discomfort that he did not have a chance to fall asleep either.

To what extent do you consider the use of this method in Abu Zubaydah's case to be acceptable?

- a) Completely unacceptable
- b) Rather unacceptable
- c) Rather acceptable
- d) Completely acceptable

"Walling" - another method of physical violence against him was to strike his body against a wall, so-called "walling".

To what extent do you consider the use of this method in Abu Zubaydah's case to be acceptable?

- a) Completely unacceptable
- b) Rather unacceptable
- c) Rather acceptable
- d) Completely acceptable

Stress positions - these are meant not to cause immediate pain, but to abuse the prisoner with long-lasting muscle tension. These include, for example, tying a prisoner with his hands over his head, the same as in the Nudity method. However, these were often maintained over significantly longer periods of time - in some cases, the prisoner was provided with diapers, in others he was left naked to excrete under himself. Another one of the stressful positions was to tie the prisoner into a hogtie and then tie him to a wall or to the ground. Another one of the described positions is being tied to the ceiling so high that the prisoner can barely stand on the tip of his toes.

To what extent do you consider the use of this method in Abu Zubaydah's case to be acceptable?

- a) Completely unacceptable
- b) Rather unacceptable
- c) Rather acceptable
- d) Completely acceptable

Confined space - this technique consisted of putting the prisoner in a dark confined, very small space in which he had to have his body twisted to be able to fit.

To what extent do you consider the use of this method in Abu Zubaydah's case to be acceptable?

- a) Completely unacceptable
- b) Rather unacceptable
- c) Rather acceptable
- d) Completely acceptable

Waterboarding – a technique which simulates drowning. In this technique, the prisoner is strapped to a board which is lowered on a slight angle and he has a towel placed on his face and water is then poured on top.

To what extent do you consider the use of this method in Abu Zubaydah's case to be acceptable?

- a) Completely unacceptable
- b) Rather unacceptable
- c) Rather acceptable
- d) Completely acceptable

Should the person who **prescribed** these methods and **authorized** their use be punished?

- a) Certainly yes
- b) Rather yes
- c) Rather not
- d) Certainly not

<pokud a) nebo b)>

Would the person deserve some of these methods to be practiced on him as well?

- a) Certainly yes
- b) Rather yes
- c) Rather not
- d) Certainly not

<stále pokud a) nebo b) v 1)>

Should the person who **performed** these methods be punished?

- a) Certainly yes
- b) Rather yes
- c) Rather not
- d) Certainly not

<pokud a) nebo b)>

Would the person deserve some of these methods to be practiced on him as well?

- a) Certainly yes
- b) Rather yes
- c) Rather not
- d) Certainly not

If you were in a situation where you could prevent the use of these methods in this case, would you actively try to do so?

- a) Certainly yes
- b) Rather yes
- c) Rather not
- d) Certainly not

You are almost at the end of the questionnaire. Thank you for continuing! The following situation will be the last one :)

Let us now move to a third, completely different situation, which is hypothetical this time. In it, your task is to decide on how to interrogate a captured terrorist. He left an activated time bomb in an unknown, densely populated area. If it explodes, people will certainly die as a result.

Attempts to get the location of the explosive from the terrorist have so far been unsuccessful, he has already been interrogated by traditional methods that do not work.

It is now up to you to decide whether the police commissioner should use a classic interrogation method with the help of electroshocks using electrodes applied to various parts of the body in order to obtain this information to save people's lives. This interrogation method has been used by investigators in rare cases for more than forty years.

Would you give order for this classic interrogation technique to be used in this case?

- a) Certainly not
- b) Rather not
- c) Rather yes
- d) Certainly yes

Pokud C nebo D

If you were the one who'd have to perform the interrogation, would you do it?

- a) Certainly not
- b) Rather not
- c) Rather yes
- d) Certainly yes

In general, do you agree with using this classic interrogation technique in rare cases?

- a) Certainly not
- b) Rather not
- c) Rather yes
- d) Certainly yes